BX
3601
.B7
5

BRITISH
SOCIETY OF FRANCISCAN STUDIES

VOL. V

List of Officers of the Society, 1913.

Hon. President :—

Paul Sabatier.

Committee :—

A. G. Little, *Chairman.*
Professor T. W. Arnold.
G. G. Coulton.
P. Descours.
Rev. W. H. Frere.
T. E. Harvey, M.P.
C. L. Kingsford.
Professor W. P. Ker.
E. Moon.
Rev. Canon H. Rashdall.
Rev. H. G. Rosedale.
Professor M. E. Sadler.
Miss E. Gurney Salter.
Walter W. Seton.
Professor T. F. Tout.

Hon. Secretary and Treasurer :—

Mr. Paul Descours, 65 Deauville Road, Clapham Park, London, S.W.

COLLECTANEA FRANCISCANA

I

EDIDERUNT

A. G. LITTLE, M. R. JAMES, H. M. BANNISTER

ABERDONIAE: TYPIS ACADEMICIS

MCMXIV

271.3
T27
(v.5)
W

CONTENTS.

PAGE

BROTHER WILLIAM OF ENGLAND, Companion of St. Francis, and some Franciscan Drawings in the Matthew Paris Manuscripts. By A. G. Little, M.A. 1

DESCRIPTION OF A FRANCISCAN MANUSCRIPT, formerly in the Phillipps Library, now in the possession of A. G. Little. By A. G. Little, M.A. . 9

THE LIBRARY OF THE GREY FRIARS OF HEREFORD. By M. R. James, Litt.D., F.B.A., Provost of King's College, and Vice-Chancellor of the University of Cambridge. . . 114

A SHORT NOTICE OF SOME MANUSCRIPTS OF THE CAMBRIDGE FRIARS, now in the Vatican Library. By the Rev. H. M. Bannister, M.A. . 124

RECORDS OF THE FRANCISCAN PROVINCE OF ENGLAND. By A. G. Little. 141

Addenda 154

Index 156

BX
3601
B7
5

ILLUSTRATIONS.

1. St. Francis Preaching to the Birds (from Corpus Christi College, Cambridge, MS. XVI).

2. The Seraph of the Stigmata (*ibid*).

3. Brother William of England (*ibid*).

4. Drawing of Christ by Brother William of England (British Museum. M.S. Cotton Nero D. I.).

BROTHER WILLIAM OF ENGLAND, COMPANION OF ST. FRANCIS, AND SOME FRANCISCAN DRAWINGS IN THE MATTHEW PARIS MANUSCRIPTS.

In 1236 Matthew Paris succeeded Roger of Wendover as historian of the Abbey of St. Albans. In his *Chronica Majora*, which first ended at 1250 and was subsequently continued to his death in 1259, he incorporated much of the work of his predecessor, making numerous additions and alterations as he approached his own time: from 1235 it becomes entirely his own work. The original fair copy of the Chronicle from 1189 to 1253 exists in Corpus Christi College, Cambridge, MS. XVI. This was executed under Matthew's personal supervision, mostly between 1236 and 1250, and is probably partly in his own hand. It contains many marginal drawings, with some of which we are now concerned.

Under the year 1227 Matthew Paris borrows the account of St. Francis almost *verbatim* from Roger of Wendover. In the margin of fol. 66 of the MS. he supplements this account by two pen drawings, which are reproduced in the original size in this volume. The first (No. I.) represents St. Francis preaching to the birds and illustrates the following passage in the text: "And so departing from the city (of Rome) he found sitting in the suburb, on carrion, crows, kites and daws, and many other birds flying in the air, and said to them: 'I command you in the name of Jesus Christ whom the Jews crucified, whose teaching the wretched Romans have despised, that you come to me and hear the word of God, in the name of Him who created you and rescued you in Noah's Ark from the waters of the flood.' And forthwith at his command the whole of that multitude of birds came thither and surrounded

him; and making silence and putting aside all chattering, for the space of half a day they listened to the words of the man of God without moving, but looking always on the face of the preacher."[1] Matthew Paris makes two additions to this narrative in the margin in connexion with the sketch: the first gives the words which St. Francis is saying: "Hail, birds, praise your creator who feeds you and clothes you with feathers in goodly array, neither do ye toil, spin, plough or sow, nor gather into barns"; the second runs: "While he was journeying through the valley of Spoleto this occurred, not only as regards doves, crows or daws, but vultures and birds of prey". Roger of Wendover's account seems to have been based on hearsay, Matthew Paris's additions, either directly or indirectly, on Celano's *Legenda Prima*:[2] Celano however gives no support to Matthew's "vultures," which may either have been an inference from Roger's "carrion" or have been taken from some verbal report. In the drawing an eagle or vulture is perched on the top of the tree. The tree, and the ground on which St. Francis stands, are green; the rest uncoloured. It should be noticed that Francis wears the knotted cord but carries a pilgrim's staff.

The second drawing (No. II.), on the lower margin of the same page, represents the vision of the Seraph and reception of the stigmata. In Roger of Wendover's text the stigmata are mentioned: "A fortnight before his death there appeared wounds in his hands and feet emitting blood continually, as they had appeared in the Saviour of the world hanging on the tree when he was crucified by the Jews. His right side appeared so opened and sprinkled with blood that even the innermost secrets of the heart seemed visible. . . . After his death no stigmata of the aforesaid wounds in side, feet, or hands, remained:"[3] but there is no reference to the Seraph. In

[1] Mat. Paris, *Chron. Majora*, ed. Luard, III.,133. The scribe has added a marginal summary in two hexameters:

"Sanctus Franciscus romana spretus in urbe
Dia serit volucrum sermonis semina turbe".

[2] I. Cel., i., 21 (p. 57 in Mr. Ferrers Howell's translation).

[3] Mat. Paris, *Chron. Majora*, ed. Luard III., 134-5.

Matthew Paris's drawing the Seraph is the dominant figure, and the Vision is represented as a dream. Francis lies asleep on the green ground to the right. Above him is the inscription: "St. Francis in the last year but one of his life saw the Seraphin thus". Above the Seraph is the inscription: "Angelus magni consilii Seraphin". The Seraph is standing on a narrow platform, stretched on a green cross which is made of rough tree trunks: the six wings, two crossed above the head, two partially spread, two covering the body, are numbered in red (*Ala prima*, *Ala secunda*, etc.). On the right are the names of the five feathers of each of the six wings (the list of the feathers of the first wing only are included in the reproduction).[1] The wounds in the hands, feet, and side of the Seraph and of St. Francis are coloured red. The whole conception is clearly inspired by Celano's Chapter *Of the vision of the man having the likeness of a seraph crucified.* "While he dwelt in the hermitage which . . . is called Alverna, two years before he gave back his soul to Heaven, he saw in a vision of God a man like a seraph having six wings, standing over him with hands outstretched and feet joined together, fixed to a cross. Two wings were raised above his head, two were spread out for flight, and two veiled the whole body."[2] In later pictures of the event, the Seraph is flying through the air (an incident inconsistent with Celano, and first introduced, I think, by Bonaventura), Francis is awake and kneels on one knee, and lines or rays join the stigmata of the Seraph to those of Francis.

These two drawings are among the earliest pictorial representations of the Preaching to the Birds and the Reception of the Stigmata now in existence. They were made between 1236 and 1250, and as Matthew Paris's hostility to the friars increased as time went on, they may perhaps be placed nearer the earlier than the later date. Had the St. Alban's draughtsman any earlier drawing before him, or did he draw them out of his own head, with the assistance of Celano's legend and the traditional pictures of seraphim? I can give

[1] For the rest see *Chronica Majora*, ed. Luard III., p. 134.

[2] 1. Cel., ii., 3 (p. 92 in Mr. Ferrers Howell's translation).

no answer; but we will now proceed to show that Matthew Paris was keenly interested in an artist among the early Franciscans.

Under the year 1227, Matthew Paris, after quoting, as we have seen, Roger of Wendover's account of St. Francis, inserted in his *Chronica Majora* the Rule of the Friars Minor as approved by Honorius III. in 1224. In the margin of the manuscript (Corpus Christi College, Cambridge, XVI., fol. 67), opposite the chapter *De divino officio et jejunio, et quomodo ire debeant per mundum*, he gives a figure of a Minorite with *Frater Willelmus natione Anglicus socius Sancti Francisci* in rubric above (No. III.). It cannot be regarded as a portrait, the face being of a conventional type, but it gives a good idea of the habit.

In the *Liber Additamentorum* or book of additions to the *Chronica Majora*, now in the British Museum (MS. Cotton Nero, D.I), Matthew Paris again gives the Rule of the Friars Minor (fol. 156), and the recto of the preceding leaf is occupied by a full-length drawing, in pencil and partly in pen, of our Lord, holding up the right hand in blessing and holding the keys in the left; he is between the seven candles burning (No. IV.).[1] One of the candles has been cut off by the binder. The flames of the candles are red; the pupils of the eyes black; the hair is light yellow, and the same yellow wash is used to shade the folds of the garment. The leaf measures 14 × 9 inches, and has been reduced almost by half in Plate IV. On one side of the head is the inscription: "Alpha et ω viuens in secula seculorum": on the other: "This is the work of Brother William of the Order of Minors, the companion of St. Francis, second in that Order, holy in conversation, English by birth". Near the bottom of the page: *Brevis descriptio Domini: Acta Severa, locutio sera, set ora serena.*[2]

[1] *Rev.* I, 11-20: the lines stretching from the face across the page represent the 'sharp two-edged sword,' *Rev.* I, 16.

Another inscription: "Hec etiam mulier antea Marcella vocabatur, que omnibus relictis sicut apostoli Christi in terra predicantis vestigia iugiter sequebatur"—refers to a note on the verso of the leaf. Across the candlesticks is an erased inscription in rubric.

On the verso of the leaf are some miscellaneous notes (a prayer of St. Edmund,[1] a note about a holy woman named Marcella),[2] followed by this injunction: "Nothing more is to be written on this page lest the image (of Christ) be injured, as the parchment is transparent, and it can be seen better if held up to the light" (*si opponatur luci*). Lower down is a drawing, in the St. Albans style, of a small male figure partly nude, seated: no explanation is given of it.

The question arises whether this drawing is the original work of Brother William or a copy by a St. Albans artist? Unfortunately the volume is so tightly bound that I have entirely failed to make out its structure. Is fol. 155 an inserted leaf, or is it part of a quire? The vellum appears to be of exactly the same thickness and quality as the vellum of the succeeding leaves. On the other hand, there is some evidence that this leaf was originally larger than most of the leaves of which the book is composed, and has suffered more at the hands of the binder. The direction on the verso of the leaf about holding it up to light suggests a loose sheet. That documents coming from elsewhere were sometimes inserted in the volume and not copied into it appears from the fact that some of the documents in the *Liber Additamentorum* are not in any of the St. Albans hands. Again, the drawing of this figure differs from all the others which I have examined in Matthew Paris's MSS.: the lines are more delicate, the folds of the garment more graceful, the hands more finely shaped; there is more than a suggestion of Italian influence. If it is a copy made at St. Albans, it is safe to say that the artist who copied it reproduced the original faithfully and preserved the style of Brother William. More conclusive evidence, however, that the sketch is the original and not a copy is afforded by the numerous corrections and alterations in it. Both feet have been re-drawn; the outer fold of the

[1] The prayer though complete (see W. Wallace, *Life of St. Edmund of Canterbury*, p. 586), is followed by the note: "Reuerte hoc folium et sequitur Residuum ad hoc signum o– reperies". There is no such sign on any of the preceding or succeeding pages.

[2] Apparently the servant of Martha; see *Legenda Aurea*, p. 447; Salimbene, pp. 294-295.

garment falling from the left arm is an afterthought and interferes with the candle, which the artist has tried to rub out; the keys have been altered from one shape to another; above the thumb and two raised fingers of the right hand are traces of stars; and under the four candlesticks, partly hidden by the inscription about Marcella, may be detected the outline of a small kneeling figure with joined hands raised in prayer—representing perhaps the artist himself.[1]

Of Brother William little is known, and no reference to his artistic genius seems to occur in any of the legends or chronicles of the Order.

A "Frater Wilhelmus Anglicus," who may very likely be our friar, was one of the ten brethren sent with John de Piano de Carpine to found the custody of Saxony in 1223:[2] he had perhaps accompanied the new minister, Albert of Pisa, to Germany from Italy earlier in the year. Apart from this the earliest mention of Brother William yet discovered in Franciscan literature occurs in the *Liber de Laudibus*, written about 1280 by Bernard de Bessa, secretary of St. Bonaventura. Bernard tells how a Spanish Cistercian named Gonsalvo, afterwards called Anthony, "saw in a vision St. Francis and with him another holy friar William, whose bones made famous by miracles rest in the church of St. Francis. He saw also a very fair bed which Brother William on being asked said was the bed of St. Francis. 'And I,' said Anthony, 'wish to lie in it, that I may be able to say that I have lain in so fair a bed.' After this vision, when the monks wanted to make him abbot, he entered the Order of Friars Minor, or, as it were, the bed of St. Francis."[3]

This passage is inserted in the *Chronicle of the XXIV Generals*, with the additions that the monk is called a native of Segovia, and the friar, William of England.[4]

[1] In examining this drawing I have had the advantage of the help of Mr. J. A. Herbert, who, however, is not to be held responsible for any of my conclusions.

[2] *Chron. Fratris Jordani*, ed. Boehmer, p. 34.

[3] *Anal. Franc.*, III., 685.

[4] *Ibid.* 335. *Cf.* Barth. Pisan., *Liber de Conform.*, I., 430 (ed. Quaracchi).

Towards the end of the thirteenth century Brother William is mentioned by "Michael Bernardi" as one of the friars who told the history of the Indulgence of the Portiuncula.[1]

The *Catalogus sanctorum fratrum minorum*,[2] drawn up about 1335, mentions among the holy friars in the Province of St. Francis, "Brother William of England, who after his death performed many miracles, but at the command of Brother Elias then general he ceased to perform miracles through reverence for the presence of St. Francis".

The *Chronicle of the XXIV. Generals* (p. 217) says: "Brother Elias—seeing that Brother William of England, layman, who had been perfect in religion, being buried in the basilica of St. Francis[3] was coruscating with great miracles,—moved by zeal for St. Francis, went to his sepulchre and commanded the dead man with much confidence and faith not to darken the glory of the holy Father Francis. From that time he performed no more miracles."

The same story is told by Bartholomew of Pisa (*Liber de Conf.*, ed. Quaracchi, I., 193), while it occurs in the *Historia Satyrica*[4] and the *Chronologia Magna*[5] of Paulinus of Venice, O.F.M. (who was Bishop of Pozzuoli 1324-1344) and also in our Phillipps MS. (see below, No. 141) with the curious difference that the prohibition to work miracles is attributed to Brother Leo, not to Elias.

The Register of the Grey Friars of London in a list of bishops and confessors of the Order mentions "The blessed brother William of England, who was truly obedient, who obeyed his guardian after his death".[6]

[1] Sabatier, *Bartholi de Indulgentia*, p. lxxxii.

[2] Ed. Lemmens, p. 5.

[3] Mrs. R. Goff, *Assisi of St. Francis*, p. 214, says: "Behind the altar [of Our Lady, west transept, north-east wall] an iron grille covers the spot where lie buried five early Franciscans, whose portraits adorn the tomb. These are Bernard of Quintavalle, Sylvester, Eletto, . . . Valentine, . . . and William, an English friar."

[4] *Miscell. Franc.*, viii., 58.

[5] Golubovich, *Biblioteca Bio-Bibliogr. della Terra Santa*, II., 92; where a somewhat similar story is told of St. Francis ordering the dead Peter Cathani to stop working miracles at the Portiuncula. *Cf.* also Description of Phillipps MS., No. 141, below.

[6] *Mon. Franc.*, I., 529.

Bartholomew of Pisa preserves another tradition, namely that when John de Capella "left the Order, became a leper, and through impatience hanged himself," his place among the twelve companions of St. Francis was taken by "the most perfect brother William the Englishman".[1]

In a list of relics shown to the people in the church of St. Francis (drawn up *c.* 1380) was "part of a bone of William the Englishman".[2]

Fortunatus Hueber gives as the date of Brother William's death, 7th March, about the year 1232.[3]

The thanks of the Society are due to the Master and Fellows of Corpus Christi College, Cambridge, for permission to reproduce the miniatures of St. Francis and of Brother William, and to the Keeper of the Manuscripts in the British Museum for permission to reproduce the drawing of Christ. I wish also to express my obligations to Mr. Robert Steele who first called my attention to these interesting drawings.

A. G. LITTLE.

[1] *Liber de Conf.*, I., 178, 193: *cf.* 504.
[2] Sabatier, *Bartholi*, p. cxix.
[3] *Menologium*, col. 652.

DESCRIPTION OF A FRANCISCAN MANUSCRIPT FORMERLY IN THE PHILLIPPS LIBRARY NOW IN THE POSSESSION OF A. G. LITTLE.[1]

THE volume described in the following pages was purchased by me at a sale of a portion of the library of the late Sir Thomas Phillipps in 1910. It was bought by him in 1848 from Payne and Foss, booksellers, with a number of other MSS. (Nos. 12260-12313)[2] which are described in the printed Catalogue of the Bibliotheca Phillippica as *ex Abb. S. Stephani de Nova Fossa.* There is no indication in the manuscript itself that the volume now under consideration came from the Abbey of Fossa Nuova.

The MS. was written, as an inscription on fol. 204^{r} states, by order of "Friar Laurence of Rieti, minister in the Province of St. Anthony" (or Venice).[3] Of Friar Laurence a short notice is given in Sbaralea's *Supplementum ad Scriptores Ordines Minorum:* "Laurentius Reatinus, S.T. Mag. et S. Antonii Venetaeque provinciae minister saeculo XV floruit, scripsitque complura, quae MSS. asservantur Reate in Bibl. Cœnobii S. Francisci, teste Bonaven. Theulo lib. 4 Appar. Minor. cap. 2, p. 124".[4] Father Michael Bihl has suggested to me that Laurence of Rieti may be identical with Friar

[1] This study will also appear in Monsieur Sabatier's *Opuscules de Critique historique.*

[2] Other Franciscan MSS. among them were 12287, *Breviarium* (sold in 1903); 12288, *Breviarium*, formerly belonging to the Franciscans of Siena (now M'Clean 60 in the Fitzwilliam Museum, Cambridge); 12289, *Missale*; 12302, *Li Fioriti* and *Leg. de S. Clara*, "olim Pauperarum (!) Sorarum (!) de Fabriano," now in the Rylands Library.

[3] His name also appears on fol. 113^{v}, and 201^{v}.

[4] *I.e.* Bonaventura Theulus, *Apparatus historicus Minoriticus provinciae Romanae*, Velitris, an. 1648.

Laurence of Padua, S.T. M., who was ordered by Pope John XXIII, 15 March, 1412, to hold a provincial chapter of the Province of St. Anthony for the purpose of electing a provincial minister in succession to Friar Francis of Belluno S.T. M., recently deceased.[1] If this identification is correct, Friar Laurence may have been elected in 1412, or he may have preceded Francis of Belluno and gone out of office in accordance with the decree of Innocent VII, 22 November, 1405, which limited the duration of the provincialate to six years.[2] As Laurence of Padua was already S.T. M. in 1391,[3] the latter is the more probable hypothesis. And this agrees better with the handwriting of the volume which appears to date from the first years of the fifteenth century or about 1400.

The contents of the volume, described in detail below, may be divided into four parts: I. (fols. 1-65) the two Rules, with papal and other expositions and commentaries, including those of Pecham, Bonaventura, the Five Masters and Peter John Olivi; II. (fols. 65-104), the *Actus*; [4] III. (fols. 104-141), chapters from the *Speculum Perfectionis* and other collections; IV. (fols. 142-153), another version of the *Actus*; V. miscellaneous.

The most interesting parts are II. and III.

II. When Sabatier published his edition of the *Actus Beati Francisci et sociorum ejus* in 1902, he was unable to find in any manuscript of the *Actus* the Latin versions of six chapters of the *Fioretti*, namely Chapters 37 (on the courtesy of the rich knight), 38 (on Brother Elias), 41 (on Brother Simon of Assisi), 44 (the vision of Brother Conrad), 46 (Brother Humble and Brother Peaceful), 48 (the dream of Brother Jacques de Massa). Of the last five of these chapters he found and printed in an Appendix more or less inadequate Latin versions, taken from Bartholomew of Pisa, the Chronicle of the twenty-four Generals and the *Speculum Vitae.* But Chapter 37 was represented

[1] *Bull. Franc.* vii, No. 1253.

[2] *Ibid.* No. 507.

[3] *Ibid.* No. 80.

[4] The quires of the MS. which the scribe was copying had evidently been misplaced. He begins with Chapters 24, 25, 26, 27, etc., and inserts Chapters 1-23 at the end, drawing attention to his mistake on fol. 104r.

only by a few words found in Bartholomew of Pisa, who quoted from the *Legenda Antiqua* the well-known passage on courtesy.[1] "Know, dear brother, that courtesy is one of the attributes of God, who courteously giveth his sun and his rain and all things to the just and the unjust: and courtesy is the sister of charity, and quencheth hate and feedeth love."

In reviewing Sabatier's edition of the *Actus*, Father van Ortroy asserted that the Latin version of Chapter 37 of the *Fioretti* was to be found in a manuscript in the University Library at Utrecht (Kast 4, Plut. C, No. 2).[2] This is a mistake as Father José Maria de Elizondo has pointed out.[3] Father de Elizondo has recently discovered in a private library at Barcelona a MS. of the *Actus* containing five of the missing chapters,[4] though apparently in a somewhat abbreviated form

Our manuscript contains all the six missing chapters.[5] Five are now printed for the first time, namely chapters 46 (fol. 81^{v}), 41 (fol. 82^{r}), 37 (fol. 86^{r}), 38 (fol. 86^{v}), 44 (fol. 87^{r}). Chapter 48 (fol. 87^{v}) is identical save for unimportant variants, with a passage in the *Historia Tribulationum* of Angelo of Clareno.[6] The Latin of the other five chapters corresponds substantially with the Italian of the *Fioretti* except that there is an interesting addition to Chapter 41. "And Brother Ugolino of the Mount of St. Mary was at Brunforte for three years and had certain ocular proof of this miracle (*i.e.*, banishment of crows by Brother Simon of Assisi) which was known to both seculars and Friars of the whole custody."[7] The same passage, Father de Elizondo informs me, occurs in the Barcelona manuscript.

The text of the *Actus* preserved in the Phillipps MS. fol. 65-104 bears generally speaking a closer resemblance than any of the MSS. used by Sabatier to the text of the *Fioretti*. Many similarities are indicated in the textual notes. In many points it agrees with the readings of MS. Liège 343, with

[1] *De Conform.* i, 631 (ed. Quaracchi).
[2] *Analecta Bollandiana*, xxi, 443.
[3] *Estudios Franciscanos*, vii, p. 445.
[4] *Ibid.* x, p. 285.
[5] See Nos. 47, 48, 54, 55, 56, 57 below.
[6] A.L.K.G. ii, 279-281.
[7] For Papini's view of this chapter see Sabatier, *Actus*, p. 209, n. 1.

which it is almost contemporary. It does not however contain many of the characteristic errors of the Liège MS. It would be rash to draw any inferences from the use of the form *catinelle* in both MSS. (*Actus* 8, § 16 = No. 65 below; 21, § 12 = No. 24 below), or the substitution of *fratribus* for *fructibus* (*Actus* 28, § 29 = No. 19 below), or *visceribus* for *viribus* (*Actus* 54, § 3 = No. 42 below). A mistake however which is difficult to explain, except on the hypothesis of some ultimate connexion between the two MSS., is *magnam* for *horam* (*Actus* 52, § 24 = No, 50 below). And the Phillipps readings often supply the explanations of the errors of the Liège scribe: thus *de secundo* (*Actus* 39, § 9, *c.* = No. 30 below) is a misreading of *de sero: roborati . . . remisit* (*Actus* 49, § 19 = No. 36 below) is an unhappy compromise between the *roboratos . . . remisit* of the *Spec. Vitae* and the *roborati . . . remanserunt* of the Phillipps MS.; while the curious accusative *lactem* of the Liège MS. (*Actus* 54, § 26 = No. 42 below) is made more intelligible by the *lactenti, lactentes*, of the Phillipps MS. In spite of this distant relationship to the Liège MS., the first version of the *Actus* in the Phillipps MS. belongs to a different type from that of any of the known manuscripts. The second version (fols. 142-153) so far as can be judged from the few chapters given in full,[1] approximates more closely to the printed text, but may perhaps be found to form a connecting link between the two types. The question of the relation between these two "states" of the *Actus* deserves a more detailed examination than I have been able to give in the present description.

Of the 76 chapters of the *Actus* the first version contains all except Chapters 40, 44, 45, 47, 61-64, 66, 67, 70. Of these, Chapters 67 and 40 occur in Part III. of our MS.[2] Chapters 44, 45 and 47 are given in full in Part IV. in the second version of the *Actus*.[3] Consequently the only chapters not included in the volume are 61, 62, 63, 64, 66, 70. It is doubtful whether these formed part of the original *Actus*.

[1] Namely Chapters 1, 2, 4, 5, 7, 9, 10, 30, 31, 44, 45, 47 (the order is different in our MS. version).

[2] Nos. 94 and 199 below.

[3] Nos. 214, 215, 216 below.

III. (fols. 104-141). *Aliqua exempla de vita b. Patris nostri Francisci et sociorum ejus.* Such is the general title of this part which may be further subdivided.

(a) The first subdivision comprises Nos. 81-140. It is identical, except for a few omissions with Nos. I.-LXVIII. of the Liegnitz MS. and Nos. I.-LXIII. of Vatican MS. 4354.[1] It begins with fifty chapters of the *Speculum Perfectionis*, chosen, on what principle does not appear, from Chapters 1-97 of that work. The order of chapters is the same as in Sabatier's edition, and the text often agrees with that of Vatican MS. 4354 and the *Speculum Vitae.* Chapter 97 of the *Speculum Perfectionis* is followed (fol. 116^{r}), as in the Liegnitz and Vatican MSS., by the seven chapters of the Legenda Vetus, as printed by Sabatier in the *Opuscules de Critique Historique*, fasc. III.: these have no separate general title in our MS.

(b) The next chapter (fol. 118^{v}, No. 141 below) begins with a larger initial than usual, which may—but does not necessarily—imply that the scribe is beginning a new series of extracts. It corresponds with a paragraph in the *Historia Satyrica* of Paulinus Puteolanus on the early friars. Next we have a version of the revelation which St. Francis had *de statu et processu ordinis sui.*

(c) This is succeeded by a chapter (No. 143) on the loss of the second rule, beginning *Dicebat enim frater Leo*, which is a variation on the usual introduction to the *Speculum Perfectionis*, as contained in the Mazarin MSS.,[2] but which occurs in an Ashburnham MS. at Florence.[3]

The next chapter (No. 144) is headed: "Concerning the second time that he had the rule from the mouth of Christ in the same form as before, because the first was lost by carelessness, in order that from this he might be likened to Moses, etc." The incipit is then given: "Cum b. Franciscus esset in eodem monte" [etc.], with the reference: "Require residuum superius primo capitulo."

It is clear then that we have here a new introduction to

[1] *Opuscules de critique hist.*, i., 37-44. *Spec. Perf.* p. clxxviii.-clxxx.
[2] Sabatier, *Spec. Perf.* p. 250.
[3] See below, § 143.

the *Speculum Perfectionis*, and a new title and a new incipit to the first chapter. And if we examine the fifty-five chapters which come between this point and the group of testimonies on the Indulgence of the Portiuncula, namely, Nos. 145-99 (fols. 119-34), we shall find that twenty-six chapters and part of three others represent chapters of the *Speculum Perfectionis*, twelve correspond more or less exactly to chapters of II. Celano which are not found in the *Speculum Perfectionis*, while twelve form a group of *Miracula*.[1]

The chapters of the *Speculum Perfectionis* are numbered in the following pages: Nos. 147-52, 153 (part 1), 156-58, 159 (part), 160, 161, 163-6, 168, 169, 184-6, 188, 189 (parts 1 and 3), 190, 192, 193, 196, 198. Nearly all these are found also in the *Intentio Regulæ*, *Verba S. Francisci* and *Speculum Perfectionis* of Lemmens. In these cases our MS. almost invariably reproduces a text approaching much more closely to the Lemmens' type than to the Sabatier type—with this very important modification, that, where the Lemmens' version only gives an extract, our MS. gives the whole chapter. The Lemmens' order of chapters is often preserved. We have therefore in these chapters the original of the Lemmens' version before it was edited and abbreviated, as Father Lemmens thinks by order of Crescentius, more probably by some private compiler. For details I must refer to the detailed description.

The chapters corresponding to chapters of II. Celano which are not contained in the *Speculum Perfectionis*, are Nos. 153, part 2 (=21), 154 (=20), 155 (=162-3), 162 (=66), 167 (=49), 179 (=72), 187 (=22), 189, part 2 (=74), 191 (=130), 194 (=10), 195 (=76), 197 (=77). The figures in brackets refer to the chapters of II. Celano, part ii. (ed. E. d'Alençon). Of these No. 162 (=66), on the visit of the Bishop of Assisi to St. Francis, has been printed by Father Lemmens as cap. 4 of the "Legenda Vetus" (*Doc. Antiq. Franc.* ii. pp. 96-7).

These chapters differ in style and to some extent in sub-

[1] Three chapters, 145, 146 and 180, do not fall into any of these groups.

stance from the corresponding chapters in Celano. The writer is not a stylist like Thomas of Celano. He writes simply and directly, and visualizes very clearly what he describes. The difference in the versions may be well illustrated by comparing No. 187 with II. Celano, ii. 22. St. Francis, lying sick to death in the bishop's palace, thought one night that he could eat a little bread with parsley. Brother Cook is called in: can he find a little parsley? No; he had picked all there was; he could hardly find any in the daylight, now it was too dark to see anything, and he could not take a light because of the wind. Francis begged him several times to go and try, and at length he went, plucked a handful of weeds at random—and among them was found a fine piece of parsley. The blessed Francis said to his companions: "My brethren, you should not make me say a thing so often" (*Fratres mei, non debetis me facere dicere rem totiens*). In Celano he speaks much better Latin, and says much more what a Saint ought to say: "My brethren, obey orders at once, and do not wait for them to be repeated; and do not allege that anything is impossible, for even were I to bid you do anything beyond your strength, obedience would give you the strength required".

It should be noticed that this chapter is placed between chapters corresponding to chapters 34 and 35 of Lemmens' *Speculum Perfectionis*, and that this is its right place is shown by the last sentence of Lemmens' chapter 34, where the whole of our chapter is summarised by these words: "Dicebat b. Franciscus ad socios, quando sibi statim non obediebant: Fratres mei, non debetis mihi rem facere". In Sabatier's edition of the *Speculum Perfectionis* (cap. 47) the story is represented by a short quotation from Celano.

Another chapter (189, part 2) throws fresh light on the story of Silvester's expulsion of the devils from Arezzo, which happened when St. Francis was on his way to Florence, intending to go to France, after the Chapter of 1217. Another of our new chapters (No. 155) describes how Francis prepared for death. This is moving enough in the parallel chapter in

Celano (ii. 162): it is far more moving in the plain and unadorned language of the writer whom Sabatier has taught us to identify with Brother Leo of Assisi, *pecorella Dei*.

It is generally admitted that the Second Legend of Celano is based mainly on materials supplied by the companions of the Saint; that it is in fact a revised and more or less expurgated edition of the original Legend of the "Three Companions". In so far as we can get behind Celano to the materials which he used, we get to the writings of the companions, chief among whom is Brother Leo. Much of these writings is found in the *Speculum Perfectionis*, and the Phillipps MS. enables us to make an important addition to them.

The group of *Miracula* (Nos. 170-8, 181-3) includes eight miracles contained in Celano's *Tractatus de Miraculis* in a somewhat different form, one from Bonaventura (or the *Actus in Valle Reatina*), and three not found elsewhere, but of no particular interest. What the exact relation of the eight miracles here given is to the corresponding miracles in Celano, it is difficult to say. One would be inclined to conclude from a comparison of No. 171 with Celano 88 that the former was the original, and that Celano in condensing the narrative had misstated some of the facts. But it is hard to believe that Celano would have sacrificed such plays upon words as *arte artiori* (No. 170) and *prece vel pretio* (No. 171) if he had found them in his original. It is possible that these chapters represent a revised edition, perhaps by Celano himself. Attention may be called to one other *miraculum* (No. 204) which is inserted after the group of testimonies on the Indulgence. The mention by name of the podestat and his officers will interest students of the history of Assisi.

(d) The last subdivision seems to begin with the testimonies on the Indugence of the Portiuncula. The first of these (No. 200) has a larger initial than usual.

V. In the fifth part of the volume, that namely which follows the second version of the *Actus*, the most interesting item is perhaps the life of the Blessed Roger of Provence. It

differs from the version printed in the *Analecta Franciscana*, III., in that the author, the confessor of Brother Roger, speaks throughout in the first person ; it probably takes us therefore a stage further back than the printed version.[1]

The items noted in the following description are numbered consecutively in the left-hand margin. In the right-hand margin references are given to the corresponding printed text. "Spec. Perf." and "Actus" refer to the texts edited by Sabatier : "Lemmens" means the "Speculum Perfectionis," edited by Father L. Lemmens in *Documenta Antiqua Franciscana*, II. : "Lemmens Intentio Regulae" and "Verba S. Francisci" refer to the two opuscules edited by Father Lemmens among the "Scripta Fratris Leonis" in *Documenta Antiqua Franciscana*, I.

New chapters, or versions differing essentially from the printed versions, are printed in full. Variations from the printed text which alter the sense are noted ; and though no attempt has been made to indicate more than a few of the verbal differences, it is hoped that a sufficient number of these is given to assist experts in determining the relation of this to other similar manuscripts.

I desire to thank Monsieur Sabatier for many references and not a few corrections.

A. G. L.

[1] But see note to No. 217 below.

VELLUM: 10 × 7 inches; 205 leaves in quires of 10 + 3 paper fly-leaves at beginning and 3 at end. The last quire wants leaves 6-10, which have been cut off and were probably blank. Quires 1-18 are numbered by the scribe. Binding, leather over boards, perhaps of the 16th or 17th century.

Marks of ownership. On fol. 1, inscription completely erased in the upper margin: "Phillipps MS. 12290" in lower margin. On first fly-leaf, in pencil, "Payne, 1848". On the inside of the binding: "A. G. Little, bought at Phillipps Sale, June 7, 1910".

Ornamentation. On fol. 1 a border of alternate gold and blue leaves with blue and red fringes, ending in a lion's head and enclosing the initials I (In nomine Domini) R (Regula et vita) S (Si quis divina inspiracione) D (Dicit Dominus) in blue and gold alternately: probably Venetian.

Initials throughout the volume red picked out with blue, and blue picked out with red, alternately. Rubricated throughout.

Writing. The bulk of the volume is in a neat book-hand of about 1400. The rubricator was a German, as is clear from his use of German expressions, such as "Ach liebe Maria hilff mir".[1] The last leaves of the 18th quire (ff. 176v-180) and the last two leaves of the volume are filled by several hands in less careful and more cursive writing, probably contemporary (or nearly so) with the rest of the text.

[I]

1 (f. 1.) *Hec est prima regula quam fecit beatus Franciscus. Et papa Innocentius confirmavit eam.* Regula Prima.

In nomine domini Incipit vita seu regula beati Francisci et minorum fratrum.

IN nomine patris et filii et spiritus sancti Amen. Hec est vita quam frater Franciscus petiit sibi concedi —— claritatem tuam in regno tuo Amen.

Cap. 3: et pro completorio septem (*for* pro completorio Credo in Deum et septem Pater noster cum gloria Patri).

Cap. 7: Omnes fratres studeant bonis artibus (*for* operibus) insudare.

Cap. 8: nisi pro manifesta necessitate infirmorum fratrum (p. 8, l. 22):[2] excepta solummodo predicta infirmorum necessitate (p. 9, l. 7).

Cap. 9: De petenda elemosina. *The rubricator adds*; "Ach Maria hilff vns."

Cap. 10: sed in manifesta (*for* maxima) necessitate (p. 11, l. 15).

[1] See ff. 2b, 7r, 110r, 119r.

[2] These references are to Boehmer's edition in *Analekten z. Gesch. d. Franciscus v. Assisi* (1904).

Cap. 12: aut ad mensam in una paropside comedat. *At the end*: an ignoratis quia membra vestra templum sunt Spiritus sancti? Itaque qui templum Dei violaverit, disperdet illum Deus (*as in Angelo de Clareno, ed. Oliger* p. 218).

Cap. 13: De vitanda fornicatione (*for* De punitione fornicatorum).

Cap. 21: *add at the end:* ut omne bonum accipiatis a Domino.

Cap. 22: *add after* dicens (p. 22 l. 19): Clarifica nomen tuum et clarifica filium tuum ut filius tuus clarificet te. P. 23, l. 1: Sanctifica, (*for* Mirifica). *Add after* qui crediturі sunt propter verbum eorum (p. 23, l. 5): ut omnes unum sint sicut tu pater in me et ego in te ut et ipsi in nobis unum sint, et credat mundus quia tu me misisti. Et ego claritatem quam dedisti michi dedi eis ut sint unum sicut nos unum sumus, ego in eis et tu in me.

Cap. 23: Oratio, *is omitted.*

There are many other variants. In many points the text coincides with the text used by Bartholomew of Pisa.

2 (f. 5ᵛ) *Incipit (confirmatio secunde)*[1] *regule beati Francisci, etc.* Regula bullata.

NICOLAUS episcopus . . . Literas felicis recordationis Honorii pape tertii —— Data Suriani xii kal. Septembris pontificatus nostri anno ii°. [21 Aug. 1279.]

At the end of the bull Solet annuere, *the rubricator adds:* God von hymmelriche.

3 (f. 7ᵛ) *Incipit declaratio domini Nycolay pape super regulam beati Francisci.*

NICOLAUS episcopus . . . Exiit qui seminat —— Data Suriani xviiii kal. Septembris pontificatus nostri anno 11.° [14 Aug. 1279.] Exiit qui seminat.

Explicit declaratio domini Nycolay pape tertii super regulam fratrum minorum.

In the exposition of Cap. 2 *opposite the words:* Porro cum regula ipsa expresse contineat quod fratres nichil sibi approprient: *the margin has* Nota bene *in gold letters.*

4 (f. 14ᵛ) NICOLAUS episcopus . . . Literas fel. record. Gregorii pape noni . . . Confessor Domini —— Data Suriani VIII° Kal. Sept., p. n. anno 11° [25 Aug., 1279]. [Stigmata].

[1] Added in margin.

5 (f. 15r) *Alexander papa. Dilectis filiis Generali, etc.* Ordinem vestrum, Feb., 1257.
Alexander episcopus servus servorum dei Dilectis filiis Generali et provincialibus ministris ac custodibus ceterisque fratribus ordinis fratrum minorum Salutem et apostolicam benedictionem. Ordinem vestrum illo prosequentes affectu, quod ipsum inter alios laudabilibus continue proficere incrementis ferventur optemus, ea libenter, per que oportuni vigoris recipiat fulcimentum, paterna sollicitudine procuramus. Hinc est etc. ut infra in declaratione Innocentii de verbo ad verbum usque ad capitulum 6m ubi est signum crucis[1] ubi dicitur sic: Nullo medio ad ecclesiam spectent. Deinde sequitur sic in isto: Cui soli fratres domos et loca predicta cum aliis ceterisque suis pertinentiis, que omnia in ius et proprietatem beati Petri suscipimus, a cuiuslibet iurisdictione illa penitus eximentes tam in spiritualibus quam in temporalibus, decernimus subiacere. De vilibus autem mobilibus etc. ut infra in preallegata declaratione usque ad finem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre declarationis et constitutionis infringere, etc. Data Laterani IIII° Kal. Martii pontificatus nostri Anno 3°. [26 Feb., 1257.][2]

6 (f. 15v) *Declaratio domini Clementis pape quinti super regulam fratrum minorum. Clemens episcopus, etc.* Exivi de paradiso.

CLEMENS episcopus . . . Exivi de paradyso —— Data Vienne pridie nonas Maii p. n. Anno vii°. [6 May, 1312.]

Explicit declaratio domini Clementis pape 5ti super regulam fratrum minorum.

7 (f. 19v) *Declaratio pape Johannis super regulam fratrum minorum.* Quorundam exigit.

IOHANNES episcopus . . . Quorundam exigit —— Datum Avinione Nonas Octobris p. n. anno ii.° [7 Oct. 1317].

8 (f. 22r) *Declaratio domini pape Gregorii noni super regulam fratrum minorum. Gregorius episcopus servus servorum Dei, etc.* Quo elongati.

[1] There is no cross on f. 24r where this passage occurs.

[2] Sbaralea (*B.F.*, II., p. 196) and Eubel (*Epitome*, p. 90) give X Kal. Martii (20 Feb.) as date of this bull., which they do not give in full, merely referring to the declaration of Innocent IV. without mentioning any differences. *Cf.* the Declaration of Innocent IV. in Eubel, *Epitome*, p. 239.

GREGORIUS episcopus . . . Quo elongati —— Datum Anagnie iiii° kal. Octobris p. n. anno 4. [28 Sept. 1230].

9 (f. 23ᵛ) *Declaratio domini Innocentii pape super regulam fratrum minorum. Innocentius episcopus servus servorum Dei etc.* Ordinem vestrum.

INNOCENTIUS episcopus . . . Ordinem vestrum —— Datum Lugduni xviii kal. Decembris, p. n. Anno iii° [14 Nov. 1245].

Explicit declaratio domini Innocentii super regulam fratrum minorum.

10 (f. 24ᵛ) *Incipit declaratio domini Alexandri super regulam fratrum minorum.* Benigna Divinæ Operatio.

ALEXANDER episcopus.—Benigna divine operatio —— Datum Avinione 4° Nonas Decembris p. n. Anno primo [2 Dec. 1255].[1]

11 (f. 25ᵛ) *Canticum pauperis pro dilecto fratris Johannis Pecham super regulam fratrum minorum, etc.*[2] Pecham Canticum Pauperis.

CONFITEBOR tibi —— omnibus diebus vite mee.

12 (f. 34ʳ) *Frater Bonaventura super tribus punctis regule fratrum minorum loquitur.* Bonaventura Epistola de tribus quaestionibus.

INNOMINATO magistro —— non recuses. Vale in Domino Amen.

13 (f. 36ᵛ) *Expositio quinque doctorum super regulam fratrum minorum.*[1] Expositio quinque doctorum.

REVERENDO in Christo patri fratri Aymoni ordinis fratrum minorum ministro ceterisque fratribus diffinitoribus in capitulo congregatis frater Gaufredus, custos Parysiensis, frater Alexander de Halis, frater Johannes de Rupella, frater Robertus de Bastia et frater Rygaldus reverentiam debitam et devotam. Judicio et examinationi discretionis vestre referimus ea que Domino docente circa intellectum regule nostre, iuxta pauper-

[1] Sbaralea gives IV. Kal. Nov. (29 Oct.), Eubel XIV. Kal. Nov. (19 Oct.) as the date.

[2] Printed in "*Bibliotheca Franciscana Ascetica Medii Aevi*," Tom. IV., Quaracchi, 1905.

[3] Printed in *Firmamentum Trium Ordinum*, Paris 1512, Venet. 1513.

tatis nostre modulum percepimus, iuxta hoc quod in precedenti diffinitorum capitulo fuerat ordinatum. Novam autem expositionem —— per sedem apostolicam disponatur. Valete in Domino.

14 (f. 40^{v}-65^{r}) *Incipit expositio super regulam fratrum minorum fratris Petri Johannis ordinis minorum.*[1] P. J. Olivi Expositio Regulae.

QUAMVIS ex hiis que in questionibus seu tractatibus de perfectione evangelica —— observantia evangelii tui. Ad laudem ét gloriam summe et individue ac beatissime Trinitatis in secula seculorum. Amen. *Amen.*

[II]

(f. 65^{v}) [In the margin is a sign ⊢ referring to fol. 104^{r} where a note is given that the chapters on f. 65^{v} etc., should be inserted at this point. The order of chapters would then correspond in the main with the usual order of chapters in the *Actus*. I have followed the order actually adopted in the MS.]

15 (f. 65^{v}) *De statua mirabili que apparuit beato Francisco similis statue Nabuchodonosor in qua fuit prophetatum de quadruplici statu Ordinis.* Actus 25.

CUM[2] sanctus Franciscus semel[3] oraret Altissimum in loco sancte Marie de Angelis, ecce apparuit ei corporalibus oculis eius visio valde mirabilis. Nam apparuit coram ipso quedam statua —— cum multis lacrimis commendabat. Ad laudem Domini nostri Jesu Christi. Amen.

Many variants. e.g. § 12 : quidam scientia plus quam virtutibus defendent religionem istam (*for* qui tam — religionem). § 15 : tam in sonoritate quam multitudine (*for* tanquam aes, in numerositate). § 34 : Saccus iste de quo sum indutus . . . decor et speculum, concordia et singularis corona (*for* Iste vero habitus . . . splendor et custodia singularis et corona). § 35 : avareque et symoniace (*for* et cappas vanas ausu etiam simoniaco). *Generally future tense is used where printed edition uses past : e.g.* § 22 : redigent ; § 24 : peccabunt ; § 33 : recedent, etc.

[1] Printed in *Firm. Trium Ordinum.* Venet. 1513, ff 106a—124b.

[2] This capital C is more than usually ornate.

[3] de nocte, *added in margin.*

16 (f. 66ᵛ) *Qualiter. . . .*[1] Actus 24.

Quidam puer in civitate Senensi cepit magnam turturum quantitatem —— et ita fuit: nam sicut S. Franciscus dixit, duxit enim vitam in ordine maioribus exemplarem et multum laudabilem, ita quod sanctus Franciscus non solum aviculis vite solatia sed etiam Deo juveni predicto celeste bravium impetravit. Ad laudem Jesu Christi. Amen.

§ 2: *om.* et ad aviculas mirabiliter compassivus. § 2: illas aspiciens. motus pietate ait; (§ 3) O bone juvenis, rogo te ut has aves. § 4: *om* omnes *and* turtures. § 5: nunc autem (*for* sed ego): nidos (*for* nidum). § 7: dederat (*for* dedit); *om.* Minor. [*Cf. Fior.* 22.]

17 (f. 66ᵛ) *Qualiter demones visi sunt per sanctum Franciscum in loco Portiuncule, etc.* Actus 26.

Cum sanctus noster pater Franciscus —— Ovis vero erepta de manibus bestie truculente, protegente Deo et pio pastore, frater ille gratias retulit, et cum gaudio ad sancti gregis collegium rediens, doctus deinceps tam mala vitare pericula, in bona sanctitate quievit. Ad laudem Jesu Christi. Amen.

§ 1: *om.* ut sibi moris erat. § 2: frater qui morabatur illic per iram et impatientiam viciose guerras (*for* de fratribus—commotus); fratrem socium (*for* de sociis); veritatis (*for* virtutis); demonibus (*for* diabolo). § 4: *om.* tanquam vinctum victor. § 5: cetum (*for* curam).

Cf. MS. Can. Misc., 525, f. 58ᵛ: and *Fior.* 23.

18 (18 f. 67ʳ) *Qualiter sanctus Francisus convertit multos ad fidem inter quos convertit Soldanum* [*postea per*][2] *nuncios illum baptizans.* Actus 27.

Franciscus sanctissimus pater noster zelo fidei et fervore martirii imitatus (*sic*) cum duodecim sociis suis sanctissimis —meritis sancti patris Francisci. Ad laudem Christi. Amen.

Variants: § 3: per ingressum ignis (*for* per ignem). §§ 9-10: Inter quos elegit cum socio suo partem unam: qui cum venirent ad quoddam hospitium ubi pernoctabant, invenit ibi quamdam mulierem pulcram quantum ad faciem sed turpissimam mente, que maledicta sanctum Franciscum de actu turpissimo requisivit. Qui ait illi: Accepto quod dicis: eamus ergo ad lectum. Pergamus, dixit illa (*for* quae ipsum de actu nefario——

[1] The rest of the rubric is erased.

[2] MS. *reads* peint' (?).

lectum paremus). § 19: *add at the end:* et cum illo sanctorum sociorum venerando collegio [*cf. Fior.* 24].

19 (f. 67^{v}) *Quomodo sanctus Franciscus leprosum sanavit a lepra mentis et corporis cum adhuc viveret in hoc mundo.* Actus 28.

Cum viveret in hoc miserabili —— et hiis dictis perrexit ad Deum et sanctus Franciscus remansit valde consolatus. Ad laudem Christi. Amen.

Many variants: e.g. § 4: dando eis oscula frequenter (*for* ruendo . . . oscula). § 6: ubi serviebant leprosis et infirmis (*for* ubi a fratribus leprosis serviebatur); *add after* agitari (MS. agitatum): sicut spiritus Dei agitat animam ad cuncta salubria, ita spiritus malignus ad omnia scelera. § 17: et alius frater aquam desuper infundebat super eum. Ad quam lotionem et tactum sacratissimum morbus ille curabatur. § 29: fructibus quos . . . patratis (*for* fratribus qui . . . patrantur). [*In general the printed version of this chapter is closer than the Phillipps version to Fioretti cap. 25.*]

20 (f. 68^{r}) *De tribus latronibus conversis a sancto Francisco, quorum uni re[ve]lata gloria paradisi et pena inferni.* Actus 29.

Beatus pater noster Franciscus, ut omnes perduceret ad salutem . . . [§ 38]. Qui cum in ipsum ignem intrasset, invenit ibi quendam suum compatrem qui totus ardebat. Et exclamans dixit: O infelix compater, quomodo huc venisti? Qui ait; Precede aliquantulum in hunc ignem, et invenies uxorem meam commatrem tuam, que tibi causam mee damnationis narrabit. Cum ergo aliquantulum processisset, ecce comparuit commater ignita totaliter, sedens in quadam mensura constricta. Cui ille ait: O commater infelix et misera, quare in tale supplicium corruisti? Que respondit: Quia tempore magne famis, quam beatus Franciscus venturam predixerat, cum vir meus et ego venderemus frumentum et bladum, falsavimus mensuram; quare in hac mensura angustiata comburor. Et hiis dictis angelus expulit eum extra ignem. . . . [§ 62] . . . duxit ad gaudia beatorum. Ad laudem Christi. Amen.

Other Variants: § 1: nonnullam (*for* novam): § 2: in Marchiam Trivisanum: Sardiniam (*for* Sarraciniam); § 6: Monte Casalico. § 8: ecclesiasticis servis Dei ecclesias exhibitas (!) (*for* eleemosynas . . . exhibitas); §10: vasculum (*for* unnm butigulum); § 11: impresserat (!) (*for*

impie gessit), verborum (*for* pietatis). § 21 : Nullo modo scimus utrum de peccatis nostris et patratis sceleribus (*for* Nescio —— flagitiis). § 32 : sicque singula sua membra sibi videbantur destructa et ossa comminuta et fracta (*for* omnia—confracta). § 34 : *add* plenam *after* planitiem. § 40 : subtilis (*for* angustus). § 59 : clamidatus clamyde mirabili . . . decorata (*for* chlamyde toto . . . decoratus). § 61 : stetisse per plurimos (*for* esse per plures). [*Cf. Fioretti*, 26.]

21 (f. 70r) *Quomodo beatus Franciscus convertit duos nobiles de Marchia dum predicaret Bononie, scilicet fratrem Peregrinum et fratrem Rycherium, et quomodo predixit eis qualiter conversarentur.* Actus 36.

Quodam tempore cum iret sanctus Franciscus per mundum et ad civitatem Bononie pervenisset, factus est concursus populorum ad eum, ita quod non poterat ire. Omnis enim populus tanquam novum florem mundi —— cum multis miraculis ante mortem et post mortem in pace perpetua quievit. Ad laudem Christi. Amen.[1]

22 (f. 70v) *Qualiter sanctus Franciscus liberavit fratrem Rycherium a temptatione.* Actus 37.

Frater autem Rycherius —— sed non vis amplius illud lucrum. Non habeas. Mirabile dictu ! . . . ac si in vita sua nichil umquam sensisset, et remansit consolatus. Ad laudem Christi. Amen.

§ 5 : humanitatem (!) (*for* immanitatem). § 7 : et sibi fuit a Deo revelatus totus ordo temptationis et desolationis (*cf. Fioretti*, 27).

23 (f. 71r) *De gratia contemplationis fratris Bernardi.* Actus 30.

Quantam gratiam Dominus exhibebat angelicis (!) viris pauperibus —— ad colloquendum de Domino Jesu Christo, qui est benedictus in secula. Amen.

§ 1 : frequentissime apparuit in fratre Bernardo [*cf. Fior.*, 28]. § 2 : abstractus (*for* absorptus). § 3 : nec aliis genuflectentibus ; persistebat (*for* permanebat). § 4 : in contrata ista (*for* in cuncta terra) [*cf. Fior.*, 28]. § 8 : quibus enodabat tenebras quorumcumque (!) in quocumque passu Biblie ubi querebant et eum consulebant (*for* et enodabat—quaerebatur).

[1] *Fioretti*, 27 (first part), has an abbreviated version of this chapter.

24 (f. 71ᵛ) *De temptatione fratris Ruffini et quomodo apparuit sibi Christus.* Actus 31.

Frater Rufinus de nobilioribus de Asysio — dicere sanctum Rufinum, adhuc eo existente in terra. Ad laudem Jesu Christi. Amen.

§ 2: *Add* et abstinentias *after* consuetas [*cf Fior.*, 29]. § 9; pater. tuus et suus (*for* tu et pater ejus). § 9 (*and* 20): sub Asisii (*for* Subasii). § 10: sapientia Dei (*for* Spiritu sancto): frater Franciscus (*for* sanctus Fr.) [*cf. Fior.*, 29]. § 12: Catinelle (*for* captivelle). § 13 (*and* 19): Aperi os tuum et cacabo ibi (*for* Apri —— cacum). § 14: malum (*for* bonum). § 18: nonne dixi tibi quod tu et filius Petri Bernardonis eritis damnati, et quod filio Petri Bernardonis non credas (*for* nonne —— crederes). § 25: abstractus (*for* absorptus). § 29: quod stetit die noctuque contemplari divina: si eum aliquis impedisset fuisset male contentus (*for* quod stetisset —— impedisset). (*This differs a good deal from the Fioretti version.*)

25 (f. 72ʳ) *De mirabili obedientia fratris Ruffini.* Actus 32.

Erat frater Rufinus propter — qui possent tangere fimbriam vestimenti eorum. Ad laudem Christi. Amen.

§ 1: audaciam et facundiam: [*cf. Fior.*, 30] § 2: Una vice precepit sibi ut. . . . § 3: Sicut bene nostri [*cf.* Liège MS.]. § 5: amentes et quasi fatui. § 6: *add after* Rufini: qui erat de nobilioribus de Assisio [*cf. Fior.*]. § 7: Et hoc dicto in spiritu fervoris vel in spiritus fervore; discretissime (*for* districtissime). § 8: ivit ad (*for* invenit). § 9: devote (*for* dure). § 10: pulpitum (*for* pergiolum) et de nuditate opprobrii (*for* de nuditate et opprobriis). § 11: mares (*for* homines); compunctione mirabili altis vocibus (*for* compunctione misericordiam Altissimi). § 12: in Asisio (*for* in populo assistente). § 13: reinduit fratrem Rufinum (*for* fecit reindui fratrem).

26 (f. 72ᵛ) *De fratre Ruffino, quomodo liberavit demoniacum.* Actus 33.

Predictus autem Rufinus frater . . . respondit: hic est frater mi carissime libenter. fra. a. a. a. im. m. o. mu. u. n. n. vl. co. volentire[1] . . . glorificarent Dominum Jesum Christum a quo hec et omnia bona proveniunt: qui est benedictus, etc.

27 (f. 73ʳ) *De fratre R. quomodo vidit et tetigit plagas beati Francisci.* Actus 34.

[1] *Cf.* MSS. Liège and Liegnitz, and *Spec. Vitæ.*

Beatus pater noster – plenarie confirmatus. Ad laudem Christi. Amen.

§ 2 : ibat (*for* ivit). § 3 : diligenter (*for* semper) ; promeruit (*for* valuit). § 57 : *om.* corporeis. § 9 : *add* et clare *after* aspiceret.

28 (f. 73[r]) *De fratre R. quomodo erat de tribus animabus electis una.* Actus 35.

Sicut Dominus noster —— et multis aliis quorum Deus beato Francisco tanquam bono pastori magnalia revelaverat. Ad laudem Christi. Amen.

§ 2 : de optimo remedio (*for* opportune) [*cf. Fior.*, 31] ; extollendo (*for* exaltando). §§ 5-6 : ac contemplationis divine gratia preditus prerogativaque precipua odorifere conversationis, insuper floridus coram Deo et hominibus (*for* et contemplationis—adornatus). § 11 : argueret unum. § 12 : virtutibus et gratiis habundabant (*om.* in quibus).

29 (f. 73[v]) *De fratre Leone quomodo sibi apparuit beatus Franciscus.* Actus 38.

Gloriosus innocentie amator qui corpus decorat et animam et ad gratiam introducit et ad gloriam beatus Franciscus propter magnam puritatem et columbinam simplicitatem et innocentiam quam in fratre Leone cernebat, ipsum fratrem quantocius potuit ducebat pro socio. —— ejus ineffabilis prophetia. Ad laudem Christi. Amen.

§§ 6 *and* 8 : *add* Franciscus, *and* § 12, *om.* factum (*as in Liège* MS.). § 4 : lucem et ignem . . . descendere. § 7 : *om.* decorabat. § 8 : exhibuit beatus Franciscus (*for* fecit). § 10 : non permittebat venire et . . . dicere nolebam (*for* non mittebat —— pandere).

30 (f. 74[r]) *De fratre Leone quomodo vidit beatum Franciscum in aere elevatum.*[1] Actus 39.

Cum beatus Franciscus incepit —— frequentissimis singultibus in stuporem salubrem immutatus. Ad laudem Christi. Amen.

§ 5 : quod non poterat tangere pedes ejus : *om.* videre—elevatum. *Marginal note to* § 8 : ad tergendum illa. § 9 : *add* de sero *after* Jovis. [*Cf. Fior.*, 3[a]consid. d. stimate.] (*The first part of the chapter differs considerably from the corresponding passage in the 2nd consid. on the Stigmata*).

[1] *Marginal note :* nota bene et devote.

31 (f. 74^{v}) *Qualiter Christus fuit locutus fratri Masseo.* Actus 41.

Illi socii patris beati Francisci qui de rebus non divites sed solum de Deo divites erant non sperabant in auro divites fieri vel argento, sed cum sollicitudine petebant fieri divites virtutibus quibus ad eternas divitias pervenitur. —— quod varietur versus. Ad laudem Christi. Amen.

§ 3 : in carismatibus divinis (*for* in dictis donis). § 4 : adverteret ipsam humilitatem esse thesaurum vite eterne tanto exarsit amore ad habendum dicte humilitatis exemplum et virtutum (*sic*) divinis amplexibus dignissimam. § 5 : astrinxit firmissimo. § 6 : mactabat (*for* affligebat). § 7 : *add* florebat qui *after* virtutibus. § 9 : Qui per spiritum Christum recognoscens. [*Cf. Fior.*, 32.]

32 (f. 74^{v}) *Qualiter sancta Clara fuit portata in spiritu in nocte nativitatis Christi.* Actus 42.

Cum devotissima Christi sponsa Clara graviter in corpore infirma esset ad Sanctum Damianum moram traheret, ad psallendas horas — in Sancto Francisco interfui. Ad laudem Christi. Amen.

§ 2 : Nativitatis (*for* Domini) [*cf. Fior.*, 35]. § 4 : Sed Dominus noster Jesus Christus nolens suam sponsam scilicet hanc desolari . . . in omni solemnitate fratrum festiva spiritu presentem adesse. § 6 : Venisse seu fuisse (*for* esse). § 7 : et devotiora extitisus (!) quam vos ego fui consolata.

33 (f. 75^{r}) *Qualiter sancta Clara miraculosam crucem panibus impressit.* Actus 43.

Sancta Clara devotissima — transmittebat ut eos signo crucis quam corde credebant benedicerent : quotquot signabantur tot remedia apportabant. Ad laudem et gloriam Jesu Christi. Amen.

§ 1 : sed etiam summus. § 2 : que sacrarium quoddam (*om.* erat). § 3 : Utroque . . . tractante . . . cupiens panem reservare . . . benedictum. § 4 : *add* Clara *after* sancta : ut panes in mensa positos . . . et super eos crucem Christi benedicti facias. § 8 : pro miraculo (*for* per miraculum). § 9 : Morabantur autem . . . soror Ortulana mater S. Clare et soror Agnes eius germana.

34 (f. 75^{v}) *De mirabili reverentia facta in corde patris Egidii et sancti Lodovici regis Francie.* Actus 46.

Cum sanctus Lodovicus rex Francie decrevisset per sanctu-

aria peregrinari audissetque fama veridica fratris Egidii mirabilem sanctitatem, proposuit in corde suo ipsum omnino visitare. Unde in ipsa sua visitatione divertit Perusium, ubi audierat fratrem Egidium commorari, et veniens ad portam fratrum . . . requisivit instanter fratrem Egidium, nichil portario de suo statu revelans.[1] Portarius vero ivit ad fratrem Egidium dicens quod . . . Statim autem frater Egidius vidit in spiritu quod esset rex Francie. Et quasi ebrius de cella egrediens cursuque velocissimo ad portam accedens, irruerunt simul in amplexus mirabiles, in oscula devotissima, et se cognoverunt mutuo. Et hiis signis caritativi amoris ostensis, nullum verbum alter ad alterum proferendo, sed omnimode sub silentio remanentes, ab invicem discesserunt.

Cum rex vero recederet, unus de sociis eius requisitus a fratribus quis ille esset qui cum fratre Egidio ruerat in tam caritativos amplexus, respondit quod erat Lodovicus rex Francie, qui in peregrinatione pergens videre voluerat fratrem Egidium, Et hiis dictis ipse et socii eius velocissime recesserunt. Fratres autem dolentes quod nullum verbum dixerat, fratri Egidio dicebant conquerendo: O frater Egidi, et quare tanto regi, qui venit de Francia videre te et audire aliquid bonum verbum, et nichil ei dicere voluisti? Respondit frater Egidius: Carissimi fratres, ne miremini de hoc, quia ego illi nec ipse michi potuit dicere; nam statim quod amplexati fuimus nos, lux divine sapientie revelavit michi cor suum et sibi cor meum. Et . . . cogitavit . . . vel lingue verborum, cum plena consolatione audivimus, melius quam si labiis loqueremur. Et si voluissemus ea que intus sentiebamus vocis mynisterio explicare, propter defectum lingue humane, que non potest nisi cum enigmate figurarum divina explicare mysteria et secreta, potius ad desolationem utriusque quam ad consolationem fuisset ipsa locutio. Et propterea sciatis quod ipse rex recessit mirabiliter consolatus. Ad laudem Christi. Amen.[2]

35 (f. 75^{v}) *Qualiter sanctus Antonius in una lingua predicando fuit auditus ab hominibus diversarum linguarum.* Actus 48.

[1] *Cf. Fior.*, 34, for this and many other passages in the chapter.

[2] *Cf. Chron. XXIV Gen., Anal. Fr. III.*, p. 91 (esp. n. 6): *Fioretti*, 34.

Vas admirabile sancti Spiritus Antonius de Padua —— et contra hostiles nequitias armis munire celestibus. Ad laudem Christi. Amen.

§ 1 : consistorio (*for* consilio) [*cf. Fioretti*, 39] ; *after* linguarum, *add* ydeomatum diversorum. § 2 : *om.* afflatus ; verbum Dei (*for* mellifluum verbum) : loco (*for* consilio). § 3 : Et quomodo nos audivimus per eum unusquisque linguam nostram. § 5 : Tales igitur milites habuit sanctus Franciscus dux noster, qui.

36 (f. 76[r]) *Qualiter sanctus Antonius predicando piscibus convertit hereticos.* Actus 49.

Ostendere volens —— [§ 19] et fideles roborati . . . remanserunt. [§ 20] Tunc S. Antonius cum benedictione demisit pisces et licentiati a sancto cuncti letantes et gaudentes cum mirandis lusibus et circuitibus amplissimis in varias provincias abierunt. [§ 21]. Post hoc vero b. Antonius per multos dies Ariminum predicando magnum fructum fecit et conversionem hereticorum et devotione (*sic*) cleri. Ad laudem Christi. Amen.

§ 1 : sancta (*for* sana) ; sicut dudum per asinam (*for* et sicut asina) § 2 : sanctis (*for* catholicis) ; obstinati ac lapidei (*for* lapidei per obstinationem). § 6 : super alas (*for* sub alis). § 7 : Vidisses ibi turmas grandium quas castrorum acies ordinatas lata loca ad predicationem audiendam prerumpere ; turbulentia (*for* truculentia). § 8 : substitorem (*for* sub tutore). § 10 : Hiis igitur totaliter ordinatis. § 13 : Vobis datum est imperium Domini servare Jonam. § 14 : Vos in cibum regni . . . ante resurrectionem ejus et post singulariter electi fuistis. § 17 : et nullus de loco quem receperat recedebat. § 18 : et videntes prodigium admirandum quod.

37 (f. 76[v]) *De sancto Corrado de Offida, quomodo convertit quendam juvenem et post mortem liberavit eum de purgatorio.* Actus 50.

Mirabilis Zelator evangelice paupertatis et regule[1] beati patris nostri Francisci Corradus de Offida —— Frater vero Corradus ut letificaret fratres eis hec omnia enarravit, qui fuerunt plurimum consolati. Ad laudem Christi. Amen.

§ 5 : in visceribus caritatis, et dixit ei verba tam efficacissima et devota [*cf. Fior.*, 43] ; *om.* facta est —— ita quod. § 6 : propter ejus levem (!)

[1] *Cf. Fior.*, 43.

conversationem et exercitium virtutum exultabant. § 7: devota (*for* de nocte). [*Cf. Fior.*, 43].

38 (f. 77r) *Qualiter*[1] *quidam magnus tyrannus videns unum de sociis beati Francisci elevatum ter in aere usque ad culmen palacii sui et est conversus ad penitentiam. Et bona sua dedit pauperibus.* Actus 60.

Hoc fuit signum evidentissimum quod ordo beati Francisci fuit fundatus a Deo, quod statim quod crescere cepit, quasi usque ad fines terre pervenit —— non de subtilibus vel de Aristotili predicantes, sed de gloria paradysi et de penis inferni cum brevitate sermonis, sicut sancta regula dicit. Ad laudem Jesu Christi. Amen.

§ 4: beati Francisci (*for* legitimi patris). § 6: afflicti fame siti . . . de sero suppliciter pervenissent, rogaverunt pariter per nuntium illum tyrannum quod amore Dei illos reciperet in hospitio illa nocte. § 15: Et, ut vidi et audivi in mensa nostra, omnes. § 16: bestialibus (*for* carnis). § 18: atque (*for* atteri) jejuniis et orationibus, vigiliis et elemosinis largissimis insistere. § 26: cum piis lamentis et lacrimis compassivis.

39 (f. 77v) Nota quod socii sancti Francisci referebant et frater Leo scripsit futuram tribulationem quam intelligebat beatus Franciscus per spiritum appropinquare —— in his que ceperunt.[2] *Cf.* Ang. Clareno, Exp Reg.

| Item dicebat beatus Franciscus coram domino Hostiensi et multis fratribus in populo predicabat —— funditus evellantur.[3]

| Nam veritas a predicationibus (*sic*) aperietur (*sic*) silentio—— nullatenus formidabunt.[4]

Our MS. agrees mainly with Angelus de Clareno, except that it omits the passages Et quod aliquis non canonice electus —— regerentur, *and* secundum quod ex revelatione —— periculum et (*Ang. de Clar. Expos. Reg.*, p. 45, *Verba Conradi*, 12, § 7-9, 10-12). *It follows the order of passages in Angelus, not that in Conrad; it contains the passage at the beginning* (Nota quod —— ceperunt) *and the passage at the end* (Non intelligent —— formidabunt) *which do not occur in Leg. Vetus.*

Other variants; immaculata *for* maculata (*Ang.*, p. 45, l. 4) dissencio *and* impelletur *for* discessio *and* compleretur (*ib.*, l. 6); indignis indignum *for* dignum dignis (*Ang.*, p. 46, l. 19); tempestatem *for* temptationem (*ib.*, l. 22); contra simplices et humiliter gaudentes, *for* contra humiliter et

[1] *In margin*; nota bene.
[2] Ang. Clareno, *Expos. Reg.* (ed. Oliger), pp. 44-46; *Verba Conradi*, 12.
[3] Ang. Clareno, pp. 46-47; *Verba Conradi*, 10; *Legenda Vetus*, 1.
[4] Ang. Clareno, pp. 47-48; *Verba Conradi*, 10; *Leg. Vetus*, 1.

simpliciter gradientes (*ib.*, p. 47, l. 11). *The passage in Ang.* p. 47, l. 8 *seq.*, *which does not occur in Verba Conradi nor in Leg. Vetus appears thus:* Predicabat S. Franciscus sic sociis suis, scilicet Bernardo, fr. Angelo, fr. Masseo et fr. Leoni et ceteris sociis ejus, post transitum testabantur quod tunc [*etc*].

40 (f. 78^{v}) Retulit frater Corardus se habuisse a fratre Leone —— quos exercitabit malitia reproborum. Ad laudem Christi. Amen. Actus 65.

41 (f. 78^{v}) *Mirabilia de quibusdam sanctis fratribus de provincia Marchie. Et specialiter qualiter beata Virgo Maria apparuit fratri Corrado in silva Forani et posuit filium suum in ulnis dicti fratris.* Actus 53.

Provincia Marchie Anchon' quasi quoddam celum stellatum fuit stellis notabilibus et decoratum —— Nam frater Corardus tota nocte illa oraverat, et mater (*sic*) puelle predicte apparuerat, et apparendo liberaverat. Ad laudem Jesu Christi. Amen.

§ 3: Bentivolia (*for* Bentevoglia): mutari (*for* Mori). § 6: per quinque aut per sex cubitos aut circa a pavimento ecclesie. § 9: militie (*for* curiae). [*cf. Fior.*, 42.] *The spelling* Corradus *in the rubric*, Corardus *in the text should be noticed.*

42 (f. 79^{r}) *Qualiter Christus apparuit fratri Johanni de Alverna amplexando Christum.* Actus 54.

Quam gloriosus sit . . . (§ 2) Inter quos singulariter effluxit (!) sanctus frater Johannes de Firmo quia alias dicitur de Alverna qui . . . rutilat —— Omnis enim gloria ejus ab intus, dicit psalmista. Ad laudem Jesu Christi. Amen.

§ 3: visceribus (*for* viribus). § 14: circuibat (*for* et cruciabatur). et anxius querebat amicum qui (etc.). § 15: ibi sederet (*for* incederet). § 19: mentium (*for* gentium). § 26: que cum filio lactenti se subtraxerit et ille lactentes flendo quesierit . . . in majori dilectione ignescit. § 39: supernaturalia (*for* superenarrabilia). § 41: menses (*for* dies). § 43: et tunc non humanitatem invenit Christi (*cf. Actus*, 51, § 4). § 46: gratiis (*for* brachiis). [*In several points our MS. agrees with Liège MS. and with Fioretti*, 49.]

43 (f. 80^{v}) *Qualiter fratri Johanni oranti pro quodam fratre facta est responsio divina et etiam apparuit ei beatus Laurentius* Actus 55.

Rogatus frater Johannes de Alverna predictus de fratre

Jacobo de Falerono —— pro suis recommendatis. Ad laudem Christi. Amen.

§ 5: de secundo (*for* de sero); § 6: pulchritudinem (*for* plenitudinem); *after* patienter *add* passionem et (*cf.* Liège MS.). § 8: dulcore divino (*for* dilectione divina). § 9: apparuit ibi Christus cum pulcherrima barba et indutus.

44 (f. 81r) *Qualiter frater Johannes cum celebraret missam pro defunctis vidit animas de purgatorio liberari.* Actus 56.

Cum dictus frater Johannes —— pro vivis et mortuis. Qui est benedictus in secula. Amen.

§ 2: Quando ergo in ipsa missa sic devote corpus . . . levavit. *Marginal note:* 'Nota hoc et inde meljus'.

45 (f. 81r) *Qualiter frater Johannes vidit sanctum Franciscum cum multis sanctis fratribus. Et qualiter frater Jacobus de Fallerono sanctus homo locutus est sibi post mortem.* Actus 57.

Tempore quo frater Jacobus de Fallorono sanctus homo infirmabatur in loco Moliani in Firmaria Custodia —— Iste autem frater Jacobus de Fallorono migravit in vigilia S. Jacobi apostoli [= 24 *July*] cuius festum colitur mense Julii, et requiescit in monte Moliani ubi fecit multa miracula. Ad laudem Christi. Amen.

§ 2: contrata (*for* terra). § 9: cum letitia et pulcerrimo risu. § 15: apparuit etiam fratri Jacobo de Massa laico . . . in oculum (*for* puerum). § 16: oculo (*for* puero).

46 (f. 81r) *Qualiter idem frater Johannes habuit spiritum revelationis.* Actus 58.

Cum quedam persone —— certitudinaliter demonstratum. Ad laudem Christi. Amen.

§ 3: Et ille cui hoc accidit (*for* dixit). § 4: *om. last sentence, i.e.,* et ego vidi —— illas.

47 (fol. 81v) *De fratre qui vidit animam germani sui portari ab angelis.* [Actus 75. Fioretti, 46.]

Post obitum beati patris nostri Francisci fuerunt duo germani in ordine, scil. frater Humilis et frater Pacificus, qui fuerunt mire sanctitatis et perfectionis. Unus illorum mortuus est Suffiani. Alter vero stabat in loco valde remoto ab ipso. Et sicut Domino placuit, ille qui stabát in loco remoto, dum

orationi vacaret in loco solitario et deserto, facta est super eum manus Domini, et positus in extasi vidit animam germani sui in celo sine aliqua retardatione conscendere. Revolutis autem multis annis frater qui vivebat factus est de familia suffitientissimus (*sic!*), ubi germanus quondam sepultus extiterat. Tunc vero fratres ad petitionem dominorum de Brunfortio dictum locum Suffiani in locum alium mutaverunt, ita quod fratres transtulerunt illas sanctorum fratrum reliquias, inter quas cum ad sepulturam germani dicti fratris venissent, ille ossa germani sui accepit et cum vino optimo lavit et reposuit in alba tobalea et osculari cum multa devotione non cessabat. Fratres autem de hoc mirabantur et quasi despiciebant, quia, cum esset magne sanctitatis, videbatur affectu sensibili et seculari modo plorare. Et insuper allegabant quod ossa illorum fratrum nimis erant digma honore quam illa. Quibus ille humiliter satisfaciens ait: Fratres mei karissimi, non miremini si ossibus germani mei feci quod non feci aliis. Et benedictus Deus quia non me, ut putatis, traxit carnalitas, sed hoc ideo feci quia, quando frater meus migravit ad Dominum a seculo, dum orarem in loco deserto et remoto ab ipso, vidi animam ejus certo tramite in celum conscendere, ita quod ista ossa sunt sancta et debent esse in paradyso Dei. Et propterea facio ista que cernitis. Fratres autem videntes ejus intentionem devotam valde edificati fuerunt et laudaverunt Deum, qui facit tam magna mirabilia sanctis suis. Ad laudem Christi. Amen.

48 (f. 82r) *De fratre Symone de Assisio et mirabili vita eius.* [Actus 73. Fioretti, 41.]

In principio nostri ordinis, cum adhuc sanctus Franciscus viveret, venit ad ordinem juvenis quidam de Assisio, qui vocatus fuerat frater Symon. Hunc tanta gratia benedictionis et dulcedinis prevenit Dominus Deus altissimus, et ad tantam contemplationem et elevationem mentis adduxit, quod tota vita ipsius erat speculum sanctitatis, sicut audivi ab illis qui diu secum morati sunt. Hic rarissime extra cellam suam videbatur. Si quando staret cum fratribus, semper erat sollicitus se in divinis colloquiis exercere. Hic nunquam grammaticam didicit, sed semper conversabatur in silvis; et tamen tam profunde et

tam alte loquebatur de Deo et de amore Christi benedicti, quod verba ejus supernaturalia videbantur. Unde quodam sero, cum in silva ad loquendum de Deo cum fratre Jacobo de Massa perrexit, et ipsi de divino amore dulcissime loquerentur, ut narravit michi ille qui secum fuit, per totam noctem consederent et visum fuit eis quod modicum consedissent. Hic frater Symon tanta suavitate Spiritus Sancti fruebatur, quod, quando divinas illuminationes et visitationes presentiebat amoris, ponebat se in lecto acsi vellet dormire, quia Sanctus (*sic*) Spiritus tranquilla suavitas non solum mentis quietem sed etiam corporis requirebat. Unde sepe in talibus visitationibus rapiebatur in Deum et totus ad exteriora insensibilis reddebatur. Accidit enim quadam vice, quod, dum esset ad celestia tractus et totus insensibilis factus ad extra, intus vero totus divinis carismatibus ignitus et unctus, unus frater, ut experiretur pro certo an, ut videbatur, sic esset, posuit carbonem bene ignitum super nudum pedem ipsius. Frater vero Symon nichil de carbone persensit, et quod plus est, nullam passionem est passus seu lesionem, cum tam diu super pedem stetit ille carbo donec extingueretur totaliter. Quando hic ad mensam residebat cum fratribus, antequam cibum sumeret corporis, alimenta spiritualia sociis exhibebat. Unde accidit semel cum de Domino loqueretur, versus fuit ad Dominum quidam vanissimus juvenis de sancto Severino, qui fuerat in seculo nobilis et delicatus et valde lascivus. Cujus vestimenta ipsius frater Symon exuta reponens et habitum religionis dicto juveni tribuens conservabat. Ipse autem juvenis moram faciebat cum eo, ut informaretur ab ipso. Adversarius autem noster dyabolus, qui omne bonum impedire conatur, tanquam leo rugiens in predictum juvenem irruit et alitu suo maligno, quo prunas ardere facit, alias anhelitu, tam ardentes in illo carnis stimulo (*sic*) excitavit, quod ipse juvenis nullo modo confidebat temptationi resistere. Unde accedens ad fratrem Symonem dixit: Redde michi pannos quos de seculo attuli, qui temptationis angustias amplius sustinere non valeo. Frater autem Symon compatiens illi dicebat: Sede, fili, aliquantulum mecum. Et dum frater Symon divina eloquia auribus dicti juvenis dis-

tillaret, omnem illius temptationis angustiam auferebat, et hoc pannorum repetitio et temptationis fugatio pluries facta est. Cum autem quadam nocte temptationis violentia plus solito perurgeret, ivit ille ad fratrem Symonem et ait: Penitus mihi pannos restitue, quia nullo modo amplius possum stare. Ipse autem pius pater valde illi compatiens dixit: Veni, fili, et sede aliquantulum mecum. Qui accedens totus angustiatus et sedens juxta fratrem Symonem caput suum in pectore fratris Symonis reclinavit. Frater autem Symon, valde illi compatiens, elevatis oculis in celum, orans devotissime et cum compassione pro juvene, raptus fuit ad Deum et etiam exauditus. Et dum a raptu frater Symon rediret, juvenis ille a temptatione sua fuit totaliter liberatus ac si nunquam sensisset, et, ardore noxio in ardorem Sancti Spiritus commutato, totus ardebat in Deum, eo quod ardens ignito carboni, scil. fratri Symoni, totus extitit in Domino reaccensus. Unde tunc temporis, cum captus esset quidam maleficus, cujus debebant ambo oculi erui, audactus [*sic*] dictus juvenis in fervore spiritus ad rectorem accessit in pleno consilio et cum multis lacrimis et precibus petiit ut sibi hanc gratiam faceret, quod unus oculus extraheretur sibi et alius remaneret sibi. Illi autem videntes juvenis pietatem et ferventissimam caritatem pepercerant utrique. Predicto insuper fratri Symoni, dum quadam die staret in silva et sentiret maximam suavitatem de Domino, aves que gaulle vocantur pre rumore maximo et stridore impedimentum maximum impendebant, qui in nomine Jesu precepit eisdem quod illuc ulterius non venirent. Mirabile dictum, cum locus ille Bruforsii Fermane custodie stetisset ultra l. annos, nunquam tales aves vise vel audite sunt in toto loci circumstancia vel circuitu et undique a remotis. Et ego frater Hugolinus de Monte Sancte Marie steti ibidem tribus annis et vidi certitudinaliter dictum miraculum notum tam secularibus quam fratribus totius custodie.[1] Ad laudem Christi. Amen.

49 (f. 82ᵛ) *Qualiter frater Johannes de Alverna fuit raptus in abysso divinitatis.* Actus 51.

[1] Nothing equivalent to the clause 'cum locus ille—ultra l. annos,' nor to the last sentence is found either in the *Chron. XXIV. Gen.* or in the *Fioretti.*

Predictus frater Johannes de Alverna cum consolationes transitorias hujus —— per sanctos prophetas. Ad laudem Christi. Amen.

§ 1 : *om.* Domini nostri Jesu : infundebat (*for* faciebat). § 5 : afflictus (*for* affectus), sancti (*for* scilicet). § 8 : *om.* sicut ego ipse— perpenderunt. § 12 : nichil creatum, nichil formatum, nichil ymaginatorium nichil visibile, nichil comprehensibile et cetera hujusmodi, quod cor ejus et lingua cogitare vel loqui posset humana. § 13 : latitudine (*for* altitudine). (*The version in Fioretti, 52, is somewhat abbreviated*).

50 (f. 83r) *Qualiter frater Johannes de Alverna vidit Christum gloriosum in hostia et qualiter fuit raptus in altare cum dixit: Hoc est corpus meum.* Actus 52.

Eidem fratri Johanni —— istius promissionis. Ad laudem Christi. Amen.

§ 2 : in firmana custodia (*in margin*, alias de firma). § 13 : Nichilominus timebat ne eveniret quod accidit. § 17 : spectantibus elevationem (*for* stantibus et timentibus). § 18 : contemplanda confectione beatissima (*for* consecratione — complenda). § 20 : glorificatus (*for* clarificatus). § 23 : raptus (*for* concussus). § 24 : ad tertiam magnam (*for* horam : *cf.* MS. Liège). § 27 : brachia (*for* membra) : [*cf*, *Fior.*, 53].

51 (f. 84r) *De fratre Johanne de Penna et angelica locutione eidem.* Actus 69.

Frater Johannes de Penna, unus de luminaribus provincie Marchie, cum adhuc in mundo esset puerulus, quidam pulcerrimus puer. . . .

(§ 3) . . . invenit ibi maximam multitudinem hominum et mulierum qui ex diversis terris convenerunt ad verbum Domini audiendum. Ille autem qui predicare debebat vocabatur frater Philippus, qui surgens predicavit non in doctis humane sapientie verbis sed in virtute Spiritus Christi annuntians regnum Dei. Erat autem ipse frater Philippūs quasi de primis fratribus qui venerant in Marchia de Anchona et adhuc pauca loca capta erant in Marchia. Finita vero predicatione ivit frater Johannes predictus ad fratrem Philippum et dixit: Pater, si placeret tibi me recipere ad ordinem vellem libenter penitentiam facere et Domino Jesu Christo benedicto servire. Ille vero cum esset sanctus et luminatus homo videns juvenem (*sic*) mirabilem innocentiam et promptitudinem volun-

tatis dixit ad eum: Venias ad me ad civitatem Rachaneti in tali die et ego te faciam recipi. Debebat enim tunc celebrari capitulum.

Juvenis vero ut erat purissimus cognovit (*sic*) in corde suo dicens: Hec erit illa magna via michi revelata, quam debeo facere et postea ad celum ire. Ivit . . . eum. Frater autem Johannes ut hoc audivit desideravit ire, cogitans in corde suo quod forte illa erat via magna quam debebat facere, sed pre verecundia erubescebat alicui dicere. Sed confidens in fratre Philippo qui eum fecerat recipi perrexit ad eum dicens: Rogo te, pater, quod acquiras michi istam gratiam, quod possim ire in provinciam Provincie ad morandum. Fratres autem tunc temporis optabant ad provincias extraneas pergere, ut essent peregrini et advene in hoc seculo et cives sanctorum et domestici Dei in celo. (§ 10): Frater autem Philippus. . . . celum.

(§ 11): Stetit autem in dicta provincia Provincie viginti quinque annis, vivens in exemplari et maxima sanctitate, et omni die sperabat sibi adimpleri promissum. Cum autem in omni morum honestate et culmine sanctitatis excresceret, et esset carus et dilectus in tota illa provincia tam a fratribus quam a secularibus, desiderium tamen suum minime cernere adimpleri potuit.

(§ 13): Quadam die . . . anima ejus. (§ 14): Et dixit ei Christus: Fili frater Johannes, pete a me quod vis. Qui respondit: Domine mi, nescio quid dicam, quia nolo nisi te, sed hoc solum rogo ut parcas michi omnia peccata mea . . . in Domino totaliter confortatus.

(§ 16): Tandem fratres de Marchia audientes famam ejus fecerunt cum generali . . . pergam ad Deum.

(§ 17): Reversus autem ad provinciam, a nullo consanguineorum suorum fuit recognitus. Ipse vero expectabat Dei misericordiam et promissionem sibi factam compleri. Sed adhuc via eius prolongata est, nam stetit bene per triginta annos post reversionem in Marchia et in ipso tempore guardiani officium habuit, et operatus est Dominus multa miracula per eum et habuit inter alia multa dona spiritum prophetie.

(§ 18): Nam quodam tempore, dum ipse de loco recederet, unus suus novitius fuit inpugnatus a demone ut apostataret ab ordine; consensit autem temptationi hoc pacto ut [cum] frater Johannes reverteretur ad locum, statim viam egressionis arriperet. Cum autem fr. Johannes fuisset reversus, statim vocavit dictum novicium, dicens: Audi, fili, prius volo quod confitearis. Et cum iret, dixit fr. Johannes: Audi me, fili, prius. Et tunc retulit sibi totam temptationem suam. Et dixit: Quia expectasti me et noluisti recedere sine benedictione mea, Deus fecit tibi hanc gratiam quod nunquam de isto ordine exibis, et in isto ordine cum benedictione Domini morieris. Et tunc dictus novicius confirmatus est in bona voluntate et effectus est sanctus frater. Et omnia predicta retulit fratri[1] Hugolino ipse fr. Johannes.

[§§ 22-14: *no notable difference.*]

(§ 25): Qui cum elegisset septem dies, subito infirmatus est infirmitate multiplici. Nam cum febribus necnon doloribus et podagra et tyrragrua (?) torcionibus yliorum et angustiis ulcerum et multis aliis languoribus torquebatur; et quod pejus omnibus erat, quidam malignus spiritus ante faciem ejus stabat qui tenebat magnam cartam scriptam cum omnibus culpis suis, et dicebat ei: Propter ista que cogitasti et fecisti damnatus es. Et ipse infirmus oblitus erat omnis boni quod fecerat, nec recordabatur quod esset vel fuisset in ordine, sed ita se existimabat. Unde cum interrogaretur a quocumque quomodo se haberet, respondit: Male, quia damnatus sum.

Fratres autem hoc videntes miserunt pro fr. Matheo antiquo de Monte Rubiano qui fuit valde sanctus homo, et hic fr. Johannem intime diligebat. Venit autem ad eum septimo die tribulationis, et salutans eum dixit: Quomodo est tibi, carissime? Respondit ille: Male, quia sum damnatus. Et dixit fr. Matheus fr. Johanni: Non recordaris tu quod frequenter michi confessus fuisti, et ego integre te absolvi? Non recordaris etiam quod multis annis in ordine Deo servivisti? Pre-

[1] MS. *repeats* fratri *twice: the first* frī *is altered from something else, probably* $\frac{i}{m}$, *and then crossed out by the rubricator.*

terea non recordaris quod divina misericordia excedit omnia mundi peccata, et Christus Salvator noster benedictus solvit pro nobis pretium salutis nostre Deo Patri?[1] Ideo secure confidas quod tu eris salvatus.

Et tunc quia completus erat purgationis terminus, recessit temptatio et venit benedictio. Et cum letitia magna dixit: Frater Mathee, quia fatigatus es et hora est jam quiescendi, rogo quod vadas ad pausatum. Fr. Matheus vero noluit eum dimittere. Fr. vero Johannes tantum instetit quod fr. Matheus ivit pausatum. Et cum fr. Johannes remansisset solus cum servitore, ecce Christus sibi apparuit cum maxima luce et suavitate odoris, sicut sibi promiserat in tempore opportuno iterum apparere; et ille, junctis manibus, gratias illi agens, ipsi capiti suo quod semper optaverat, Domino suo Jesu Christo tanquam membrum electum eternaliter est unitus, et sic letificatus et consolatus transivit ad Dominum. Et requiescit in loco Penne sancti Johannis. Ad laudem Christi. Amen.

Cf. Fioretti, cap. 45.

52 (f. 85r) *Qualiter beata virgo Maria apparuit cuidam fratri minori in loco Suffiano.* [Actus 68.] Lib. Conform., pp. 280-1.

In Marchia de Anchona in quodam deserto loco qui dicitur Suffianum fuit antiquitus quidam frater minor, cuius nominis non recordor, tam mirande sanctitatis —— in jubilo migravit ad Dominum. Ad laudem Christi. Amen.

Our version agrees almost word for word with Barth. of Pisa, Liber Conform., I, 280-281, *not with the abbreviated version in Actus* 68.

After Studio, (*Conform.*, 280, l. 21) *Ph. adds:* et cursu virtuose et celestis vite consummans et ardenter in Domino.

After requireret carnalem (*Conf.*, 280, l. 23) *Ph. adds:* sed confidens in solo Jesu Christo benedicto, pane scilicet mirifico qui de celo descendit et cuncta solo sermone restaurat. *After* consolatus (*Conf.*, 280, l. 27) *Ph. adds:* et exyleratus mente et corpore. *For* Non plus —— quoniam (*Conf.*, 281, l. 1-2) *Ph. reads:* Non plus, O suavissima mater et domina benedicta, non plus, O medica benedicta et salvatrix humani generis et salvatrix, non plus quoniam.

[1] *The words* salutis —— ideo *are substituted for* interitum vero *expuncted in text.*

Ph. om. de Domino Jesu Christo loquebatur et (*Conf.*, 281, l. 3).

Ph. adds : vel bussula *after* evacuata (*Conf.*, 281, l. 5).

Ph. reads : et suavitatem electuarii primi, quomodo potero sustinere secundum? Rogo te, benedicta super omnes sanctos angelos, quod mihi amplius nolite exhibere (*Conf.*, 281, l. 7).

Ph. adds after satietate refectus (*Conf.*, 281, l. 16); erat enim non terrenum sed celicum medicamen.

Most of these variants bring the Phillipps version nearer to Fioretti, cap. 47.

53 (f. 85ᵛ) *De visione fratris Leonis revelata sancto Francisco.* Actus 59.

Quodam tempore —— ad eterna. Ad laudem Christi. Amen.

§ 4 : *After* paupertas *add* sanctissima. § 5 : sentiens (*for* sciens).

54 (f. 86ʳ) *Qualiter semel sanctus Franciscus fuit receptus cum socio suo ad hospitium cum maxima devotione.* [Actus 71.] Fioretti, 37.

Venerabilis pater et admirandus sanctus Franciscus, cum semel ad hospitium cujusdam potentis et nobilis pervenisset, fuit receptus ipse cum socio cum tanta devotione et curialitate largiflua, ut videretur dicto nobili quasi angelos in hospitio recepisse. Propter quam curialitatem sanctus Franciscus concepit magnam dilectionem ad ipsum. Nam dictus dominus recepit sanctum Franciscum in ingressu domus ad amicabilem amplexum et pacis osculum, et post ingressum lavit sibi pedes et abstersit et osculatus fuit eos humiliter, ignemque copiosum munivit mensamque bonis omnibus plenam habundantissime preparavit, et edentibus illis facie letissima serviens ministravit. Sumptoque cibo dixit ille dominus sancto Francisco et socio suo: Ecce, pater, me et mea vobis assigno; quandocumque indigetis tunicis et mantellis, ematis et ego solvam vobis. Et videatis quia paratus sum in omnibus vestris necessitatibus subvenire, quia benedictus Deus de omnibus necessariis dedit mihi copiam affluentem, et ideo pro amore ejus pauperibus et indigentibus libenter impendo. Et propterea sanctus Franciscus, visis que habundanter paraverat et auditis que habundantius obtulerat, concepit in corde suo tantum amorem de illo, quod ipse, cum socio recessisset, dicebat: Vere iste esset bonus pro societate nostra, qui est tam gratus Deo, tam

amicabilis proximo, tam largus pauperibus, et tam alacer et curialis hospitibus. Curialitas enim, frater karissime, est una de proprietatibus Dei, qui solem suum et pluviam suam et omnia super justos et injustos curialiter administrat. Est enim curialitas ordinata soror caritatis et extinctrix odii et conservatrix amoris. Et quia recognovi in isto bono viro tantam virtutem divinam, ideo libenter vellem ipsum in socium. Quapropter volo quod aliqua die redeamus ad ipsum, si forte tangat Dominus cor ejus ut velit nobiscum ad serviendum Altissimo sociari. Interrogabimus Dominum Deum ut immittat hoc desiderium in cor ejus et det graciam perducere ad effectum. Mirabile certe quod, paucis diebus elapsis, desiderium cordis beati Francisci tribuit Dominus et voluntatem labiorum ejus non fraudavit eum. Nam oratione premissa post aliquos dies sanctus Franciscus dixit ad socium ejus: Eamus, karissime, [fol. 86^{v}] ad dominum curialem, quia confido in Domino quia cum curialitate rerum[1] dabit se ipsum socium. Et arrepto itinere appropinquaverunt domui hominis antedicti. Sanctus vero Franciscus, antequam ad illum accederet, dixit socio: Expecta me, frater, quia volo primo rogare Deum ut prosperum faciat iter nostrum, ut predam nobilem, quam mundo accipere cogitamus, dignetur Christus per virtutem sue sanctissime passionis nobis parvulis et etiam infirmis sua virtute gratiosa concedere. Dans se vero in oratione in quodam loco ubi a dicto domino curiali poterat sanctus Franciscus clare videri, et, disponente Christo, cum dictus dominus hinc inde prospiceret, vidit sanctum Franciscum orare devotissima assistentia ante Christum et Christum benedictum ante ipsum Franciscum gratiosissime et cum claritate maxima assistentem, et in hac assistentia luminosa sanctus Franciscus erat per magnum spacium elevatus corporali et mentali elevatione a terra. Que omnia cum clare dictus dominus perspexisset, statim facta super eum manu Domini salutaris, corpore quidem[2] egressus palatium, mente vero despiciens mundum, in fervore spiritus cucurrit ad beatum Franciscum, et cum pervenisset ad eum, invenit illum

[1] MS. rex (*for* rerum ?). [2] MS. qui.

stantem in terra et orantem cum maxima devotione. [Unde et dictus nobilis statim dedit se similiter orationi et][2] instanter orabat ut ad penitentiam faciendam et secum morandum concedere dignaretur. Que omnia videns sanctus Franciscus et audiens quod ea, que ipse cupiebat, ille petebat, et advertebat quod hec tam admiranda mutacio facta erat a Domini dextra, surgens in letitia spiritus ruit in devota oscula et amplexus illius, gratias et laudes Altissimo referens qui talem militem sue militie agregaret. Inter hec autem vir ille dicebat: Quid me, pater sancte, jubes facere? Ecce omnia tuo imperio do pauperibus, et tecum post Christum exoneratus temporalibus currere sum paratus. Et ita factum est quod meritis et orationibus sancti Francisci ille cuncta relinquit. Et factus est frater minor, tam perfecte vite et conversationis honeste meritoriam penitentiam fine laudabili consummavit. Ad laudem Christi. Amen.

55 (f. 86ᵛ) *Qualiter sancto Francisco fuit revelatum quod frater Helyas debebat apostatare ab ordine.* [Actus 72.] Fioretti, 38.

Cum staret frater Franciscus et frater Helyas in quodam locello de familia, fuit revelatum sancto Francisco quod dictus frater Helyas erat dampnatus et debebat apostatare ab ordine et extra ordinem mori: propter quod sanctus Franciscus concepit quandam displicentiam erga illum, ita quod nolebat secum loqui nec conversari. Et si contigisset aliquando quod frater Helyas versus sanctum Franciscum iter dirigeret, sanctus Franciscus per aliam viam divertebat se. Quod cum plurimum factum esset, advertit frater Helyas quod sanctus Franciscus aliquam displicentiam de ipso conceperat. Unde quadam die adjunxit se sancto Francisco, et refugientem curiali violencia retinens, rogavit instanter quod placeret sibi significare et declarare causam propter quam ejus consortium et colloquium fugiebat. Cui dixit sanctus Franciscus: Quia revelatum est michi quod propter tuam culpam debes apostatare ab ordine et extra ordinem mori. Et insuper revelatum est michi a Domino quod tu es dampnatus. Respondit frater Helyas:

[1] Added in margin in another hand.

Pater reverende, rogo te amore Christi quod propter hoc non me abicias, sed sicut pastor bonus qui exemplo Christi [ ][1] ovem tuam que periit et funde pro me tuas sanctas preces ad Dominum, ut, si potest fieri, revocet dampnationis sententiam. Quia scriptum est quod Deus novit mutare sententiam, si homo noverit emendare delictum. Ego autem tantam fidem habeo in tuis orationibus, quod si jacerem in inferno, confiderem te pro me orare et sentire aliquod levamen. Unde iterum rogo quod me peccatorem recommendes, ut mei non obliviscatur in finem, sed cum finis vite mee advenerit, ipse qui venit peccatores salvos facere me ad suam misericordiam dignetur recipere. Et hec dicebat frater Helyas cum magna devotione et lacrimis. Sanctus autem Franciscus, paterna miseratione et viscerosa pietate commotus, obtulit se oraturum pro illo, et quod[2] pro illo preces effunderet, si intelligeret se esse exauditum a Domino de revocatione sententie, scilicet quod non dampnaretur in fine sed pro certo apostataret et extra ordinem finem finiret seu vitam. Et ita accidit. Nam cum Fredericus rex Sycilie contra ecclesiam rebellasset et propter hoc papa ipsum excommunicasset cum omnibus sibi auxilium et consilium prebentibus, frater Helyas, qui reputabatur unus de sapientioribus mundi, vocatus a dicto rege factus est rebellis ecclesie et apostata ordinis; propter quod excommunicatus fuit a papa et habitu sue religionis privatus. Cum autem sic excommunicatus maneret, infirmatus est graviter; quam infirmitatem cum audisset, quidam suus germanus frater laycus,[3] qui in predicto ordine remanserat, bone vite et conversationis honeste et laudabilis, ivit ad visitandum ipsum. Et inter alia que sibi dixit, ait: Frater karissime, multum doleo quod estis excommunicatus et sine habitu extra tuam ordinem morieris. Si videris viam per quam de tanto periculo liberarem te, libenter pro te laborem sumerem. Frater vero Helyas ait illi: Frater

[1] *Some words have been omitted here, such as* ovem que erravit vadit querere, quere.

[2] A letter, apparently p, has been obliterated before q (quod): and the reading seems faulty. I suggest: "et cum (*or* postquam) pro illo preces effunderet, sic intelligebat."

[3] *Fioretti:* "Un suo fratello frate laico".

mi karissime, ego aliam viam non video nisi quod vadas ad papam et roga eum quod amore Christi et sancti Francisci ejus signiferi, cuius monitis seculum reliqui, ab excommunicatione me absolvat et habitum religionis restituat. Respondit germanus: Libenter pro salute tua laborabo, si potero hanc gratiam invenire. Et a regno Sicilie pergens ad papam, petiit humiliter amore Christi et sancti Francisci antedictam. Et factum est quod divina gratia disponente et sancti Francisci oratione juvante dominus papa concessit dicto fratri, quod, si fratrem Helyam vivum reperire contigeret, ex parte sua ab excommunicatione ipsum absolveret et restitueret habitum. Frater vero predictus de curia exiens festinanter iter arripuit versus regnum Sicilie ad fratrem Helyam, ut superius dicitur, absolvendum; et divina virtute faciente ac oratione sancti Francisci impetrante, predictus frater reperit eum vivum, qui fratrem Helyam quasi in extremis laborantem reliquerat. Et absolutione papali recepta ac etiam habitu restituto migravit ad Dominum. Quod beneficium creditur sibi in fine collatum meritis sancti Francisci, de cujus orationibus ipse frater Helyas tantum gavisus fuerat, evenisse. Ad laudem Christi. Amen.

56 (f. 87r) *Qualiter frater Petrus et frater Corradus fuerunt due stelle prefulgide.* [Actus 74.] Fioretti, 44.

Venerabilis sacerdos Dei frater Petrus de Monticulo et frater Corardus de Offida vite mirabilis coram Deo et hominibus, isti duo tamquam due stelle prefulgide provincie Marchie et homines celestes angelique terrestres, dum semel morarentur in Anchonitana custodia, forte in loco Forani, qui eis plurimum complacebat, propter maximam dilectionem qua insimul copulatione Sancti Spiritus coherebant, ita quod quasi una anima videbantur, ali pacto se invicem ligaverunt, ut, quamcumque consolationem misericordia Dei alicui ipsorum concederet, in caritate Dei alter alteri revelaret. Et hoc pacto firmato, cum quadam die dictus frater Petrus devotissime meditaretur in passione Christi, et quomodo mater ejus beatissima et Johannes dulcissimus discipulus cum Christo crucifixi manebant, et insuper beatus pater noster Franciscus coram crucifixo crucifixus astabat, devota curiositate cupiebat scire

quis eorum plus doluit, an mater que ipsum genuerat, an discipulus dilectus qui supra pectus ejus dormierat, an Franciscus devotissimus qui cum Crucifixo crucifixus erat: et dum in hac sancta et devota meditatione cum multis lacrimis permaneret, ecce apparuit sibi beata Mater Dei Virgo Maria et beatus Johannes evangelista et beatus pater noster Franciscus, vestiti preclaris beate glorie indumentis, sed beatus Franciscus indutus videbatur preclariori veste quam beatus Johannes. Et cum astitissent fratri Petro vehementer timenti, confortans ei beatus Johannes dixit: Ne timeas, karissime frater in Domino, quia ecce ad te consolandum advenimus et de tuo dubio declarandum. Scias ergo quod quamvis Mater et ego super omnes de Christi passione doluimus, tamen post nos beatus Franciscus pre omnibus doluit, ideo ipsum in tanta gloria cernis. Respondit frater Petrus: Sanctissime apostole Christi, et quare vestimentum beati Francisci videtur gloriosius vestimento tuo? Respondit beatus Johannes: Quod cum esset in seculo pro amore Christi viliora quam ego pertulit vestimenta. Et hiis dictis quoddam gloriosum vestimentum, quod Johannes ferebat in manibus, protulit fratri Petro dicens: Accipe hoc vestimentum quia tibi illud attuli exhibendum. Et cum vellet ipso vestimento fratrem Petrum induere, frater Petrus obstupuit et ex admiratione corruens — non enim dormiendo sed vigilando hoc cernebat — incepit clamare: Frater Corarde karissime, festina, succurre et veni, vide mirabilia. Inter hec verba sancta visio elapsa est, et post hoc venit sanctus Corardus cui omnia per ordinem enarravit. De quo simul consolati Deo gratias reddiderunt. Amen.

57 (f. 87^{v}) *Qualiter Deus aperuit fratri Jacobo ostium secretorum suorum.* [Actus 76.] Fioretti, 48, Hist. Tribul.

Frater Jacobus de Massa cui Deus apperuit ostium secretorum suorum, quo frater Egidius de Assisio et Marcus de Montino nullum cognoscebant majorem in mundo, cum quibus frater Juniperus et Lucidus id ipsum sentiebant, quem videre laboravi, dirigente me fratre Johanne socio dicti fratris Egidii. Cum enim frater Johannes, cum quibusdam causis edificationis

eum interrogarem, dixit mihi —— totum divinum totum sanctum et Christo conformem. Ad laudem Christi. Amen.

This chapter corresponds to the passage in the Hist. Tribulationum *of Angelo of Clareno*, Archiv f. L. u. K. Gesch., II., 279-281, *except in the following points* (*besides differences in the order of words*)*:* Archiv, p. 279, l. 15, *our text has* Cum (*for* Hic) ; *om.* de : l. 24, precognitio (*for* cognicio) : l. 26, quo (*for* quando) : l. 28, *om.* tibi *and* tunc : l. 30, quod (*for* ut) : l. 32, *om.* Quia : l. 33, *om.* mira et.

P. 280, l. 2, Quia (*for* Qui) : l. 3, fuerunt (*for* fuerant) : ll. 5-6, *om.* stipes — deaurata : l. 6, hii (*for* ii) : l. 13, *om.* et : l. 14, hoc (*for* hec) : l. 15, thronum maximum (*for* tronum magnum) : ll. 15-16, *om.* ad cujus— terra : l. 17, spiritus (*for* spiritu) : l. 18, et (*for* quia) : l. 22, spiritus . . . recepto (*for* spiritu . . . accepto) : l. 25, qui cum . . . acceperunt (*for* qui eum . . . acciperent) : l. 27, *om.* totum : l. 28, *om.* in tenebras ; *and read* erant effecti et teterrimi : l. 29, horribiles et demonibus ; autem (*for* vero) : l. 30, sumebat (*for* assumebat) : l. 31, effundebat vel de tradito sibi calice spiritus vite a S. Francisco : l. 32, in (*for* aut) : l. 36, dimissis (*for* omissis).

P. 281, l. 1, ascendat . . . descendebat (*for* ascenderat . . . descenderat) : l. 2, effuderat (*for* effunderat ; *also* l. 13) : l. 3, et facularum (*for* ut novacularum) : l. 4, Quod (*for* et) : l. 6, *om.* ei : l. 7, *om.* piricem ; focarium (*for* vocarium) : l. 11, hoc (*for* hec) : l. 12, *add* et *before* qui : l. 16, *om.* et miserie — ministris : l. 19, *om.* et *before* tenebrarum, *and* autem : l. 21, in terram corruit et confracta et comminuta a turbine tempestas (!) : l. 25, *om.* altitudine : *add* et virtute *after* pulcritudine : l. 26, loqui (*for* exprimere) : l. 26, *add* iste *after* quod : *om.* vere : l. 28, *om.* institucioni : l. 31, doctorem, Nam (!) (*for* doctrinam) : l. 32, etc. (!) (*for* et cum) : l. 33, multiplicaverit.

58 (f. 88v) *Hic sunt quedam notabilia et miracula de sociis* Actus 1. *Sancti Francisci. In nomine patris et filii et Spiritus Sancti. Amen.*[1]

IN nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Ad laudem et gloriam . . . mirabiles qui in legendis eorum pretermissi fuerunt, qui tamen sunt valde utiles et devoti.

Primo igitur sciendum —— sed nudum se offerens brachiis Crucifixi qui est benedictus in secula. Amen.

[1] *In margin in another hand :* " principium flosculorum vite sociorum beati patris nostri Francisci ".

§ 3 : Et sicut unus de duodecim apostolis reprobus factus laqueo se suspendit, ita unus de sociis beati Francisci, scil. fr. Johannes de Capella nomine, laqueo se suspendit, ne etiam in hoc beatus Franciscus Christo dissimilis videretur, quod factum fuit, et est magnum spectaculum electis omnibus humilitatis perfecte timoris altissimi incurrere malum, ne scilicet quis presumat et nullus glorietur inaniter ; cum omne datum optimum et omne donum perfectum a patre luminum derivetur [*cf. Fioretti*, 1]. § 4 : Et sicut sancti apostoli fuerunt . . . non habuit tam mirabiles, tam stupendos homines.

§ 9 : Et sic omnes prerogativa sanctissima fuerunt sicut antea patuit (*for* et sic — infra).

§ 11 : Dum S. Fr. adhuc non esset in habitu regulari sed in habitu seculari jam relicto mundo totus despectus in spe seculi desperatus.

§ 12 : quam extraneis impellebatur et injuriis afficiebatur maximis (*for* quam ab extraneis — injuriis) : *om.* hilari facie.

§ 23 : . . . Condescendere dignabatur, et per ipsum sanctum Franciscum pauperculum de salutis remedio sibi et aliis providere disponebat.

§ 24 : illustratus (*for* illuminatus) : que per ipsum et suum ordinem Deus esset facturus.

§ 31 : aperuit ipsum (*for* evangelium).

§§ 32-4 : In qua apertione primo occurrit : Si vis perfectus esse vade et vendas etc. In 2ª apertione : Nichil tuleritis in via. In 3ª apertione occurrit : Qui vult venire post me, etc.

§ 36 : pauperibus cum gaudio tribuebat. § 38 : lapidibus quos a me emisti pro reparandis ecclesiis. § 43 : et supra patuit (*for* et infra patebit).

59 (f. 90ʳ) *De humilitate et obedientia sancti Francisci et fratris Bernardi.* Actus 2.

Devotissimus Crucifixi servus beatus Franciscus — talis pugna certabat, ymo obviabant et caritas, patientia et humilitas utriusque. Ad laudem Christi. Amen.

§ 2 : *Add after* Bernardus : et loquerentur adinvicem de divinis. Et cum pervenisset ad locum, frater Bernardus stabat in silva [*cf. Fioretti*, 3]. § 9 ; nil audiebat (*for* penitus non advertit). § 16 : illud curialiter quantum potuit adimplevit.

60 (f. 90ᵛ) *De fratre Bernardo quomodo angelus transduxit eum per flumen* Actus 3.

In principio ordinis — Unde certissime advertendum est quod ille idem angelus ipsis et illi eodem die et hora apparuit. Ad laudem Christi. Amen.

§ 4 : Et cum pernoctarent et orarent in Sancto Jacobo fuit sibi revelatum a Deo in ipsa ecclesia quod ipse caperet. § 7 : orationibus (*for*

omnibus). *Opposite* § 21 : Nota *in margin.* § 26 : nec discurrendo circumquaque potuit reperire quesitum. § 32 : pulsare (*for* sonare).

61 (f. 91[r]) *De fratre Bernardo quomodo ivit Bononiam.* Actus 4.

Quoniam beatus pater Franciscus tam sui quam ipse de cruce fuerat — ceperunt loca plurima circumquaque. Ad laudem Christi. Amen.

§ 2 : crucem . . . virtute (!) (*for* Crucifixum . . . victu) : bajulantes , i.e. portantes. § 4 : abiit (*for* adiit). § 6 : Nam factus est . . . hominum, ut Christo vere conformis esset et discipulus. In platea autem civitatis predicte se . . . ab omnibus. § 7 : ceteri (*for* circa eum). Et quidam trahebant eum per caputium. § 8 : penitus penitens alias renitens. § 9 : semper non turbatum animum leta facie ostendebat. § 12 : protulit seu extraxit. § 14 : audiverim (*for* viderim). § 15 : est colendus (*for* extollendus). § 16 : si vobis locum aptum aliquis exhiberet. § 17 : *add :* et ideo oblationem vestram ad honorem Christi libenter accepto [*cf. Fioretti*, 5]. § 19 : Fr. vero Bernardus per suam sanctam . . . quod sanctum se putabat qui illum tangere poterat vel videre [*cf. Spec. Vitæ*]: § 20 : quietem corporis sui et anime salutem. § 22 : cuncta (*for* tanta) : que per dominum fratrem Bern. operata fuerant (!).

62 (f. 92[r]) *De gratiosa morte sancti fratris Bernardi.* Actus 5.

Tancte (*sic*) sanctitatis erat fr. Bernardus quod sanctus Franciscus, dum viveret, magno illum verabatur affectu —— cum victoria sibi a Christo ante promissa ad gaudia transivit angelorum. Ad laudem et gloriam Domini. Amen.

§ 4 : et sedulus (*for* sollicitus) ; Francisce (*for* Frater). § 8 : admirabilis (*for* amabilis) ; moriar (*for* moriatur). § 9 : sancti (*for* senis). § 10 : cecus (*for* caecutiens). § 11 : manus cancellatas brachiis commutando (*for* brachiis — manus). § 15 : Minorum (*for* tuorum). § 16 : emittas (*for* emittantur).

63 (f. 92[v]) *De Jejunio Quadragenario beati Francisci.* Actus 6.

Verissimus servus — predictam xl[am] celebravit. Ad laudem Christi. Amen.

§ 3 : Nam cum esset in territorio Perusino juxta lacum . . . . transportaret in nocte, scil. ante diem Cinerum, ita quod nullus adverteret. § 4 : Ille vero hospes . . . Unde surrexit de nocte et paravit. § 5 : portavit ; panes parvos. § 6 : quod se non nisi in die Jovis sancta requireret ; portitore vero suo recedente de insula sanctus Franciscus solus remansit. § 7 : depressam (*for* densam). § 11 : in illa ex tunc habitationes construere et . . . factum est castrum magnum et bonum, et est etiam ibi locus fratrum qui dicitur insula [*cf. Fioretti*, 7].

64 (f. 93r) *De magisterio sancti Francisci ad fratrem Leonem.* Actus 7.

Quodam tempore yemali cum sanctus Franciscus veniret de Perusio cum fratre Leone ad S. Mariam de Angelis et frigus ipsum acerrime cruciaret, vocavit S. Franciscus — Ideo dicit apostolus: Michi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi in secula seculorum. Amen.

§ 2: quamvis fratres Minores in omni terra dent . . . scribe et diligenter nota quod. § 3: curvos (*for* contractos); quadriduanum etiam resuscitet. § 4: sed et conscientias animorum. § 5: et essent ei revelati thesauri. § 6: et cognosceret virtutes avium et piscium et omnium animalium et hominum et arborum et lapidum et radicum et aquarum, scribe quod ibi non est perfecta letitia [*cf. Fioretti*, 8]. § 9: Veniet; *om.* iratus. § 10: qui estis circueundo mundum. 13: latrones (*for* pultrones). § 14: Et si nos hoc patienter portaverimus et gaudenter et injuriam perciperimus (*sic*) cum amore et toto corde. § 15-16: ego pagabo eos. Et exiens cum uno baculo noduloso, capiens nos per caputium ad terram super nivem projiciat . . . verberet . . . impleat. § 18: O frater Leo, scribe quod ibi est perfecta letitia. Quare audi conclusionem, frater Leo, inter omnia . . . vincere seipsum [*cf. Fioretti*, 8].

65 (f. 93v) *De locutione Dei facta per fratrem Leonem beato Francisco.* Actus 8.

Cum beatus pater noster Franciscus——et compuncti corde lacrimis et consolatione divina usque ad auroram vigiles permanserunt. Ad laudem Christi. Amen.

§ 1: loco (*for* locello); quando ad matutinum venerunt (*for* quadam—matutinas). § 3: tot mala et peccata. § 3: verum est quod tu infernum profundissimum meruisti. § 4: columbe (*for* columbine); *om.* purissimus: incepit (*for* cœpit). § 9: semper (*for* per). § 11: cativelle. § 12: frater Leo pecorella . . . cujus est infinita misericordia major . . . magnam misericordiam (*om.* gratiam et). § 13: Quare, frater Leo, . . . facere presumpsisti et totiens contraria respondisti. § 16: cum lacrimis dicebat: O frater Catinelle. § 17: magnificabit (*for* glorificabit).

66 (f. 94r) *De inventione montis Alverne et visiones (sic) fratris Leonis.* Actus 9.

Christi Jesu fidelissimus servus et amicus Franciscus qui Creatorem et Salvatorem suum totis quibus poterat nisibus per se et per alios honorabatur, ideo gratiosissimus et benignissimus Salvator noster Dominus Jesus Christus honoranti vicem rependebat honoris faciendo in beatum Franciscum a creaturis suis

omnibus mirabiliter, honorari quia qui glorificaverit me —— et ego qui scripsi ab ore fratris Hugolini viri boni et utique fidedigni. Ad laudem Christi.

§ 2: tam admirabilem undique confluebat. § 3: ad terras aut castella. § 4: ad castrum Montis Feltri advenisset (Feltri *written over erasure*). § 5: erant multi milites et nobiles. § 6: Orlandus. § 7: et commonitus a multis (*for* ut commodius — multitudini). § 8: Tanto equello bene che aspecto che ogni pena me dilecto (*om.* Senus — delectat). § 9: os (*for* linguam); per penas martirium vel martirum: ac diversas (*for* et duras). § 10: de optima presentia letus (*for* gavisus — presentia): *om.* intus: proposuit cum s. patre omnino habere colloquium ac (*for* proposuit — patre). § 14: valde aptum hiis qui contemplationem ac solitariam vitam desiderant. § 16; domum vestram (*for* partes vestras). § 19: *om.* forte, *and* associati. § 22: Et capto ibi loco cum domini predicti licentia in nomine Domini nostri Jesu Christi iverunt dicti fratres pro S. Francisco ut illuc ipsum deducerent annuntiantes eidem locum esse. § 24: quiesceret in pede cujusdam quercus, que aliquantulum distabat ab illo monte, multitudo diversarum avium confluxit . . . joco, undique concurrentes. § 25: spatulas (*for* scapulas). § 27: pauperculum, tegurium (*for* pauperimum, tugurium). § 39: cogitans quod extra oraret. § 43: timens recessit et retrocessit ne. § 48: *add at end:* et libentius de ipso quam de aliis loquebatur; unde non est mirum si territus est ad vocem ejus. § 49: pecorella. § 50: amaritudine (*for* admiratione). § 56: qui sum vilis. § 58: *om.* dominationis. § 59: Quid enim habeo quod non est tuum. § 63: Donatori (*for* Dominator). § 65: monetas Deo quas ille ibi posuerat, vel sic: qui ibi eas posuerat. § 67: Faciet enim quoddam mirabile quod tale nunquam. § 69: montes et colles circumquaque distantes amplius [*cf. Fioretti, Consid. delle Stimate*].

67 (f. 95ᵛ) *Qualiter frater Masseus investigavit humilitatem Sancti Francisci.* Actus 10.

Cum Sanctus Franciscus . . . cum fratre Masseo, magnanimi[1] homine valde sancto qui —— fundatus erat. Ad laudem Christi. Amen.

§ 3: veniat post te. § 5: quod totus mundus venit post me: oculis sanctissimi Dei. § 6: non vident inter malos magnum peccatorem et viliorem et insufficientiorem me [*cf. Fioretti*, 10]. §§ 7-8: *om.* quia stulta — Deus. § 8: ut subtilitas virtutis sit.

68 (f. 96ᵉ) *Qualiter sanctus Franciscus intellexit illa que frater Masseus in corde habebat.* Actus 11.

[1] *Fioretti*, 10, "da Marignano".

Semel sanctus Franciscus cum fratre Masseo —— in omnibus suis actibus divine sapientie Spiritus dirigebat. Ad laudem Christi. Amen.

§ 2: Fr. Masseus aliquantulum s. Fr. precedebat in via. § 6: vellet fideliter obedire. § 9: Dum autem irent per viam fr. M. vehementer de talibus mirabatur, scilicet quod. § 10: appropinquarent . . . sensisset populus . . . venit obviam sancto patri: taliter (*for* pensiles); quod terram pedibus minime. § 11: aliqui Senenses pugnaverant: divine (*for* gratiose). § 12: Propter quod tantum opus tam mirabile et mirandum episcopus civitatis invitavit s. Franciscum et recepit eum illa die cum magna gratia et honore. § 14; *om.* heri *and* hodie [*cf. Fioretti*, 11]. § 15: qui Deo cum tua superbia discretionem revelas. § 18: excepisset (*for* absorbuisset). §§ 20-21: S. vero Franciscus divina inspiratione illustratus, cui omnia nuda sunt et aperta claruerunt, post tergum fr. Massei cordis ejus secreta. § 22: generata (*for* seminata).

69 (f. 96^{v}) *Qualiter frater Masseus fuit probatus a sancto Francisco.* Actus 12.

Beatus Franciscus volens — humilitate, exhortando ipsos quod quanto majora dona nobis confert Altissimus tanto quis debet esse humilior, quia absque humilitate nulla virtus est acceptabilis Deo.[1] Et hiis dictis, officia cum caritate distribuit et omnes cum sancti Spiritus gaudio benedicebat. Ad laudem Christi. Amen.

§1: produceret (*for* crescerent). § 3: *om.* advenientibus. § 4: contemplari (*for* melius orationi); facies (*for* custodias). § 5: Quando vero alii fratres; bonis (*for* verbis). § 6: tracto (*for* extracto). § 9: Nam propterea sustinebant in oratione avidos et crudos.

70 (f. 97^{r}) *Qualiter sanctus Franciscus levavit fratrem Masseum in aere cum flatu.* Actus 13.

Mirabilis Christi servus Franciscus — ire in Francia, sicut proposuerant primitus, ad Vallem Spoletanam sunt reversa cum festinatione, ubi debebat via celestis et angelica inchoari. Ad laudem Christi. Amen.

§ 3: prius (*for* primus). Unde quodam tempore cum ceteris sociis partes orbis varias assignasset, ipse, electo sibi fr. Masseo pro socio vero, ad provinciam Francie iter arripuit [*cf. Fioretti*, 13]. § 4: Quadam vero die pervenientes ad habitationes quasdam fidelium, pro necessitate

[1] *Cf. Fioretti*, 12.

corporis oportuit eos secundum regulam mendicare. § 5: contratam (*for* stratam). § 6: Beatus vero Franciscus, qui erat despectus et parvus . . . quasi despiciebatur ab omnibus; quia humane insipientie oculis (*sic*) non illa que intus sed solum que foris sunt judicat; ideo ipse sanctus quosdam bolos . . . acquisivit. § 8: Cum autem ambo extra terram in quodam loco ubi cibum simul sumerent convenissent, non inveniebant nisi solum terre ubi collocarent elemosinas conquisitas, quia regio illa erat omnino nuda lapidibus, tandem nutu divino pervenerunt ad quendam fontem in cujus margine collocatus erat lapis pulcher valde et latus, de quo valde gavisus uterque. § 12: sed quicquid adest, totum ad providentiam divinam monstratur. § 14: laudibus (*for* hymnis): ad quandam ecclesiam, dixit S. Franciscus socio suo: Intremus ut hic missam Domini audiamus. Sed cum sacerdos abesset, S. Fr. abscondit se post altare illius ecclesie ad orandum. § 18: *om.* Praebe—reboando. § 19: patris Francisci (*for* Spiritus). § 24: resurrexit (*for* resurgit); animantibus (*for* amantibus); nature humilitas (*for* ipsa una humilitatis). § 29: et tuis sequacibus perfectissime (*for* et te sequentibus).

71 (f. 98r) *Qualiter beato Francisco loquente cum sociis apparuit Christus in medio eorum.* Actus 14.

Sanctissimus pater noster . . . in Christo jactaverat, et totum . . . et orandi et loquendi et conversandi modum ad ejus beneplacitum in se et in aliis sociis suis ordinabat. Quando volebat enim loqui de Deo et de salute anime, cum esset aliquando cum illis sanctis apostolicis sociis ad loquendum de Deo ad locum aliquem congregatis,[1] accidit semel in principio sue conversionis, cum adhuc pauci essent, quod sedente patre pio cum filiis . . .—facit disertas et sapientissimas. Ad laudem suam. Amen.

§ 3: ut in nomine Domini os suum aperiret (*for* ut similiter — ministratam). § 5: et tertius per obedientiam invitatus (*for* et iste — adimplendo).

72 (f. 98r) *Qualiter sanctus Franciscus et socii cum sancta Clara fuerunt simul rapti.*[2] Actus 15.

Franciscus servus Dei Altissimi, dum staret Assisii, vivente adhuc beata Clara — facta sponsa Domini nostri Jesu Christi (§ 7).

[1] *Cf. Fioretti*, 14.

[2] Simul rapti *crossed out, and* consolati refectione *substituted in another hand in margin.*

Virtute ex alto (§ 14) — Et beata Clara remansit ex tunc in Domino valde consolata. Ad laudem Christi. Amen.

§§ 7-14: et ibi comedemus — omnes sedentes et, *are omitted, no indication of the omission being given.* § 1: exhortationibus visitaret, illa rogavit pluries beatum Franciscum. § 2: timebat (*for* renuebat). § 4: necdum (*for* nedum); potuit (*for* admittis).

§ 15: Et tunc certitudinaliter adverte tunc (!) quod ille erat ignis divinus qui apperuerat os devotionem tam sanctorum quam sanctarum dictum locum divini amoris (!) . . . unde recesserunt valde consolati et intime edificati.

§ 16: B. autem Fr. et b. Cl. una cum ceteris consolatione divina de alio cibo parum aut nihil curaverunt.

§ 17: Tunc sumpto benedicto prandio, S. Clara . . . § 18: *After* abbatissa: Nam illo tempore mittebat S. Franciscus sorores ad monasteriorum exteriorum regimina. Et aliquando dixit beate Clare; Para te, si aliunde oporteret te ire quocumque te misero. Et illa sicut filia obedientie dicebat: Parata sum, pater, quocumque me miseris obedire. Et ideo sorores fuerunt valde gavise quando eam rehabuerunt. Et beata Clara [etc.].

73 (f. 98ᵛ) *Qualiter Dominus revelavit sancte Clare et fratri Silvestro quod sanctus Franciscus predicare deberet.* Actus 16.

Tempore quo sanctus Franciscus in sue conversionis primordio, cum jam plures socios aggregasset, postea fuit in magne —— Dei providentie se committunt. Et ideo tales per Christum aquile appellant[ur], cum ait: ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquile. Sancti enim qui sperant in Domino, assument pennas ut aquile, volabunt ad Altissimum Dominum et non deficient in eternum.[1] Ad laudem Christi. Amen.

§ 2: Et cupiebat valde scire quid horum amplius placeret Domino nostro Jesu Christo. Causa quippe humilitatis non permittebat S. Franciscum de se ipso presumere.

§ 3: Deum rogent ut michi placeat indicare an aliis predicem. § 4: vade (*for* vadas): sub Assisio (*for* Subasio). *After* similiter: Iste fuit ille dominus Silvester qui crucem auream vidit procedentem ex ore b. Francisci in longum usque ad celum et in latum usque ad mundi fines, qui erat tante devotionis et gratie quod quodcumque postulabat, statim aperiebatur vel exaudiebatur a Deo [*cf. Fioretti*, 16]. § 14: ad castrum

[1] The last two sentences are not in the *Fioretti:* and in some other respects Sabatier's text of this chapter resembles more closely the *Fioretti* version.

nomine Carmarum. § 15 : et predicavit ibi in fervore tanto et yrundinum miraculo que ad ejus imperium tacuerunt, quod omnes illi de Carmaro mares et mulieres. § 16 : *om.* qui dicitur Continentium.

§§ 17-18 : recessit Franciscus per territorium in dicto fervore. Et respexit . . . multitudo avium quod quasi sine numero erat (*for* recessit — residebat). §§ 22-23 : *om.* propter habitum — multiplicatum. § 24 : et dat vobis flumina ad potum et fortes montes et colles, saxa et salices ad refugium.

74 (f. 99^{v}) *Qualiter sanctus Franciscus nomen magistri abhorrebat.* Actus 17.

Humilis Christi imitator —— Christus benedictus qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

§ 1 : quod libenter scire vellet facere omnia, sed homo scientificus, sed nollet esse (etc.).

75 (f. 99^{v}) *Qualiter mors beati Francisci fuit revelata domine Jacobe de Septem Soliis. Et beato Francisco fuit revelata certitudo eterne salutis.* Actus 18.

Quando beatus Franciscus . . . decubabat inferius (!)—Et post aliquale tempus ob devotionem beati patris Francisci hec devotissima famula Christi vitam finiens fecit se in ecclesia sancti Francisci sepeliri. Attende igitur, lector, quanta reverentia est digna hec felix domina, quam beatus Franciscus vocavit in litera sua sociam suam in Spiritu sancto, et ab ea jubente Domino hostia stigmatum sacrorum cum lacrimis osculando lavit, obsequium acceptavit.[1] Ad laudem Christi. Amen.

§ 2 : deportari (*for* possideri). § 3 : tu scis quod cives isti habent. § 6 : revelavit tibi. § 7 : Revelavit insuper nobis. § 12 : Dei (*for* Altissimi). § 14 : *after* Mariam *add :* et depositus esset infirmaria, vocavit . . . devota ordinis mei carissima, si mortem meam sciret et hoc iter [non, *added in margin*] faceret valde inconsolabiliter [doleret] et tristaretur. § 15 : Ne ergo turbetur. § 20 : ducens secum predicta omnia que s. Franciscus ei mandabat (*for* et omnia — portabat) ; rumpens (*for* reponas). § 22 : dominam Jacobam nobilissimam Romanam cum. § 26 : insignitos (*for* consignatos). § 27 : a pedibus sancti non potuerunt illam elevare [*cf. Fioretti, Fourth Consid. on the Stigmata*].

[1] Some words have probably dropped out from this sentence.

76 (f. 100v) *Qualiter Christus et beata Virgo sanctus Johannes Baptista et sanctus Johannes Evangelista cum multitudine angelorum loquebantur cum beato Francisco.* Actus 19.

Puer quidam puritate . . . ubi fratres in Campolectis propter penuriam quiescebant — post mortem beati Francisci hoc fratribus revelavit. Ad laudem Christi. Amen.

§ 2 ; *add before* surgeret ; ut sepe consueverat. § 7 : post eum ivit (*for* in silvam intravit) ; multorum colloquia (*for* multos loquentes).

77 (f. 101r) *De provisione divina quam Deus fecit in capitulo generali tempore beati Francisci et presente sancto Dominico confessore.* Actus 20.

In quodam capitulo generali quod fidelis Christi servus Franciscus in planitie Sancte Marie de Angelis celebravit, congregati sunt ultra quinque millia fratrum — docens et confortans universos, et instruens quomodo universo seculi presenti non curare deberent, et cum benedictione Dei ac letitia spirituali, universos remisit consolatos ad universas mundi provincias. Ad laudem Christi. Amen.

§ 2 : Affuit insuper ibi dominus Cardinalis [Hostiensis, *in margin*] valde devotus b. Francisco et ordini cui beatus Franciscus predixit quod debebat esse papa, et ita fuit. Cum ergo curia domini pape esset tunc Perusii. § 3 : sacrum (*for* sanctum). § 5 : Non enim audiebatur inter eos aliquis dicere fabulas vel trufas [*cf. Fioretti*, 8]. § 6 : Unde propter hoc vocatus fuit campus de craticiis. Lecti vero eorum de terra vel modica palea. § 8 : sequenda vestigia (*for* pascua). § 9 : Verba vite . . . voce altisona . . . que . . . § 10 : Magna promisimus sed majora promissa sunt nobis si servemus ea. Aspiremus ad illa. §§ 12-14 : Ph. *om.* ad mundi contemptum — fratribus omnibus. § 14 : comestibili vel potabili. § 15 : sed tantummodo intendatis : nobis (*for* vobis). § 17 : singularem amorem, signo prebuit. Nam statim inspirante eo facta est. § 18 : cum asinis multis (!) curribus et equis. § 20 : Ph. *om.* Vidisses ibidem clericos — discurrentes. § 22 : mendacio (*for* judicio). § 25 : Nam sicut vere sapiens Domini fidelissimus S. Franciscus in verbis suis hec docuit, quia sicut agrorum herbas crescere facit. § 26 : In isto autem capitulo fuit et fuerunt multi absque S. Francisco (!) qui fratres portabant loricam ad carnem. § 27 : Unde ipse sicut discretissimus pater precepit omnibus per obedientiam salutarem ut omnes habentes loricas et circulos hujusmodi predicta incontinenti deponerent.

78 (f. 101v) *Qualiter Deus locutus est beato Francisco. Et qualiter beatus Franciscus crescere fecit vinum in vinea pauperculi presbiteri.*[1] Actus 21.

Cum sanctus Franciscus — penitentie redundavit. Ad laudem Christi. Amen.

§ 1: cardinalis protector (*om.* et): mandavit ei quod veniret ad eum Reate (*for* jussit, etc.). § 2: ubi stabat sancta Clara devotissima sponsa Christi. Proposuerat enim, antequam recederet, consolationem facere S. Clare et postea ire Reate. § 4: fecit sibi de craticiis cellulam, ubi S Fr. . . .: Martiriorum (!) (*for* murium). § 6: tuam dignissimam misericordiam in diversis angustiis . . . ne (*for* ut) in nulla turbatione. § 7: omnia maria [*cf. Fioretti*, 19]. § 10: Eamus ad dominum Cardinalem (*om.* Reate) . . . Claram postea verbis mellifluis et divinis atque ei valefaciens humiliter. § 11: distantem forte per duo milliaria a civitate. § 12: *om.* sacerdotis. § 17: filium (!) (*for* fieri). § 18: broculi (*om.* parvi).

79 (f. 102v) *Qualiter sanctus Franciscus apparuit gloriosus cum multis sanctis fratribus cuidam fratri novicio in extasi existenti.* Actus 22.

Quidam juvenis valde nobilis — sanctam vitam in pace finivit. Ad laudem Christi. Amen.

§ 3: deliberavit penitus removere habitum ad seculi vomitum redire. § 5: ubi ex preterito consuetudinis studio more solito genuflexit. § 7: drappis (*for* dyasparis). § 9: Et in predicta processione (*for* Et quasi — praedictae). § 12: post responsum (*for* rursum). § 13: ad gloriam paradysi ipse et nos pervenimus (*for* in sancto — perducimus).

§ 14: Ista vero vestimenta dispar quam nos ita decorate portamus et gloriosa claritas: vel sic: Ista vero vestimenta disparia que nos tam decorate portamus sunt nobis propter asperas tunicas quas patienter in religione portavimus. Et gloriosa claritas . . . humilem patientiam quam portavimus . . . ylari vultu servavimus et *tenebimus* (*last word inserted in red ink*). § 15: contra diabolum fortiter dimicando verisimiliter te habebis similem vestem glorie et claritatem fulgentem habebis (!). § 16: et delicias postea (*for* ut divitias de cetero).

80 (f. 103r) *Qualiter lupus ferocissimus factus est mansuetus per beatum Franciscum.* Actus 23.

Accidit quoddam mirabile — De cujus absentia cives quamplurimum doluerunt, qui dicti lupi pacifica et benigna patientia, quandoque per civitatem pergebat, sancti Francisci

[1] Reate, *written in margin.*

sanctitatem mirificam ad memoriam reducebant. Ad laudem Christi. Amen.

§ 2: animalia destruebat sed etiam homines devorabat, in tantum quod . . . terrebat (*for* tenebat) et omnes ibant armati quando egrediebantur. § 4: potestatem (*for* sanctitatem). § 5: invadet te et percutiet (*for* penitus te occidet). § 7: Et fidelissimus Christi miles Franciscus signo crucis et fidei clippeo munitus iter aliis capere dubitantibus ipse constanter cepit. Et ecce multis cernentibus de locis dum ad spectaculum accesserat, lupus . . . (*om.* socium). § 11: mandato (*for* misericordia). § 13; ita quod ipsos plus non ledas. § 15: continuas (*for* quotidie). § 16: fecisti (*for* facis: *bis*). § 18: hec omnia (*for* facere — sancto). § 20: ut venias modo mecum, nec dubites, et eamus, faciamus pacem in nomine Domini.

§ 21: tam senes quam juvenes, tam majores quam minores, tam mares quam mulieres, tam nobiles quam populares (*for* tam viri — parvi). § 25: et quod plus pavere deberemus hiatum infernalem quam unum parvum animal: et alia verba similia istis dixit (*for* et quantum — detinebat). § 29: mittere (!) (*for* lupum nutrire): nec animalia nec aliquam creaturam ledas. § 30: genuflectens (*for* ingeniculans). § 31: decipies (*for* derelinques). § 33: gentium (*for* in gaudium): illius rapacis lupi, quod omnes dare ceperunt laudes Christo et (*for* quam insuper — sidera). § 34: bestie pestifere (*for* ferae pessimae). §§ 34-35: *om.* et de tam — servavit. Et. § 35: hostia intrans (*for* ostiatim victitans): carnaliter (*for* curialiter). § 36: nunquam post eum vel contra eum aliquis canis latrabat.

(f. 104^{r}) *Hic consequenter secundum verum ordinem debet poni quod antea per parum positum seu scriptum est, scil. Cum sanctus Franciscus semel de nocte oraret*, etc. Respice ad hoc signum ⊨.[1]

[III]

81 (f. 104^{r}) *Aliqua exemplа de vita beati patris nostri Francisci et sociorum ejus.* Spec. Perf., 1.

Qualiter beatus Franciscus declaravit intentionem Christi circa observationem regule, et quomodo fecit tres regulas.

BEATUS Franciscus fecit (duas)[2] regulas —— territi recesserunt.

P. 1, l. 10: illam eandem. P. 2, l. 1: quam fecerat: l. 8: ita (*for* nimis. P. 3, l. 1: timens responsionem beati Francisci. Tunc illis in-

[1] See above, p. 22.

[2] duas, *written over erasure.*

stantibus quod iret dixit se nolle ire sine ipsis (*as in* Canonici MS., 525). P. 4, ll. 3-4 : ad litteram *three times :* l. 5 : fragilitas (*for* infirmitas, *as in* MS. Canon. Misc., 525).

82 (f. 104^{v}) *Qualiter beatus Franciscus declaravit intentionem suam et voluntatem quam habuit a principio usque ad finem super observantiam paupertatis.* Spec. Perf., 2.

Frater Rycherius de Marchia nobilis genere sed nobilior sanctitate — et consolabatur spiritus ejus.

P. 5, l. 3 : facto (*for* statu : *cf.* Canon. MS.) ; l. 4 : *after* de hoc *add* dicens ; l. 6 : *om.* intentionem ; intendis (*for* credis). P. 6, l. 3 : possimus . . : sint ; l. 5 : quod hec fuit prima et ultima intentio mea ; l. 7 : nobis (*for* nostra) ; l. 10 : tempore suo non fecerit istam strictam regulam ; l 12 : fratri Rycherio ; l. 15 : *om.* plura ; l. 18 : primo quando (*for* postquam) ; l. 21 : *om.* quia ; l. 22 : *add* et ideo *before* nolebat.

83 (f. 104^{v}) *Qualiter respondit ministro volenti habere libros de licentia sua. Et qualiter minister ipso ignorante fecit removeri de regula capitulum de prohibitionibus sancti evangelii.* Spec. Perf., 3. Lemmens, Intentio Regulae, 5-6.

Quodam tempore quando — ad diem mortis sue.

P. 7, l. 8 : fuerat reversus ; l. 10 : inde agnoscere. P. 8, l. 1 : qui (*for* si) ; l. 6 : reprehensione (*for* repressione) ; l. 9 : amittere (*for* venire) ; ll. 10-11 : professionem s. evangelii quod ; ll. 12-13 ; sic conturbatum in fervore ; l. 19 : *om.* illud ; l. 20 : capitulum ubi dicitur ; l. 22 : cognoscens hoc.

84 (f. 105^{r}) *De paupertate servanda in libris et lectis et aliis utensilibus.* Spec. Perf., 5.

Vocabat fratres pater sanctissimus in libris testimonium quod non pretium, non pulchritudinem sed edificationem intendit et ex eis paucos haberi volebat — et exilium decantarent.

P. 15, l. 2 : ad fratrum indigentiam et necessitatem ; l. 4 : super pannis haberet . . . pro thalamo ; l. 6 : namque (*for* insuper). ll. 11-12 : *om.* et quo mundi recordaretur ; l. 12 : clamarent (*for* determinarent).

85 (f. 105^{r}) *Qualiter fecit exire omnes fratres de quadam domo quia dicebatur quod esset domus fratrum minorum.* Spec. Perf., 6

Transiens autem beatus Franciscus semel per Bononiam — et scripsit hec.

86 (f. 105r) *Quod reputabat furtum acquirere elemosinas vel uti eis ultra necessitatem.* Spec. Perf., 12[1] (*cf.* Lemmens, Verba S.F., 1).

Dicebat enim beatus Franciscus frequenter suis fratribus hec verba: Non fui latro in acquirendo elemosinas vel eis utendo ultra necessitatem: quoniam semper minus — portione sua, quia si contrarium fieret, furtum esset.

87 (f. 105r) *Quando Salvator dixit beato Francisco quod nolebat fratres minores habere aliquid in proprio vel in communi.* Spec. Perf., 13 (*cf.* Lemmens, Verba S.F., 2).

Cum aliqui ministri suaderent beato Francisco — sperabit in me.

P. 30, l. 14: Franciscus posuit se in oratione et vocavit.

88 (f. 105v) *De execratione pecunie et qualiter punivit fratrem qui tetigit eam.* Spec. Perf., 14.

Verus amicus — contempnendam.

P. 31, ll. 6-7: execrabat pecuniam et ad fugiend'; l. 8: suos semper verbo; ll. 8-9: Hec esse (eē) similitudo ab ipso data fratribus scilicet ut; l. 13: juxta (*for* intra): l. 21: Dum autem — impleret (*as in note g.*) [*cf.* II.. *Cel.* ii, 35].

89 (f. 105v) *Quomodo se prebebat suis fratribus exemplum patientie in penuria vestimentorum.*[2] Spec. Perf., 16 (*cf.* Lemmens, 39).

Cum beatus Franciscus maneret in heremitorio S. Eleuterii de contrata Reate — ut magis exemplo vel operibus quam verbis doceret quid deberet agere vel vitare, ut et sic fratres essent edificati.

P. 34, ll. 5-6: suam et socii sui quibusdam petiis interius; l. 7: nisi unam tunicam humilem; l. 11: licet corpori meo non sit necesse; l. 15: Unde in hoc oportet me condescendere eis et ego patiar [*cf.* Lemmens, 39]. P. 35, l. 2: magis patienter (*for* magna patientia); l. 5: magis patienter sustinere valerent indigentias suas.

90 (f. 105v) *Qualiter docuit primos fratres ne verecundarentur ire pro elemosinis.* Spec. Perf., 18 (*cf.* Lemmens, 25).

Cum cepisset beatus Franciscus — libentius recipiebat licentiam eundi pro elemosina.

P. 37, l. 5: elegimus viam verissime paupertatis; l. 9: sapientioribus (*for* sanctioribus); ll. 14-15: ire debetis quam ille qui pro uno numismate offert centum denarios, quoniam.

[1] Notice that the order of chapters is the same as in MSS. Liegnitz and Vatican 4354.

[2] *In margin:* Reate.

91 (f. 106r) *Qualiter reprehendit verbo et exemplo fratres qui paraverant mensas curiose in die nativitatis Domini.*[1] Spec. Perf., 20.

Cum quidam minister venisset — et si aliquis pauper veniret vel a fratribus invitaretur posset sedere equaliter cum fratribus et non pauper in terra et fratres in alto.

P. 39, l. 16: *om.* secrete; l. 26: manu (*for* manibus). P. 40, ll 11-12: sedit in terra juxta ignem;[2] (*om.* coram — mensam); l. 15: eram in mensa; l. 21: honoramus (*for* honorantur); l. 28: honeste (*for* pure).

92 (f. 106v) *Qualiter dominus Hostiensis ploravit et edificatus fuit de paupertate fratrum tempore capituli quod tenuit sanctus Franciscus in sancta Maria de Angelis.* Spec. Perf., 21.

Dominus Hostiensis — in loco illo.

P. 43, l. 3: cultras pauperculas; l. 6: superfluis; ll. 7-8: alii qui secum erant fuerunt de hoc multum compuncti et edificati [*cf.* II. Cel. ii., 33].

93 (f. 106v) *Qualiter beatus Franciscus ivit pro elemosina postquam intraret mensam domini Cardinalis Hostiensis ad comedendum; et de hoc assignavit sibi notabilem rationem.* Spec. Perf., 23 (Lemmens, 2).

Quodam tempore cum visitasset —— alia opera et servitia que faciebant alii fratres.

P. 46, l. 11: sederet in mensa juxta eum. P. 47, l. 3: *om.* suis; ll. 3-6: capellanis omnibus dom. Cardinalis misit partem suam ex parte scilicet Domini Dei; quam omnes cum magna devotione et reverentia extrahentes sibi capucia recipiebant (*om.* et infulas): l. 13: simplicone[3] (*for* simplicissime); l. 14: *blank left for* veniens; l. 20: nostrorum (*for* vestrorum); l. 23: que docet (*for* qui docebit); l. 27: inclinare (*for* declinare); l. 29: opere implere et docere. P. 48, l. 4: magistros et dominos (*for* magnates); l. 8: secundum Deum et proximum; ll. 9-11: *om.* Dominus — esset; l. 12: humanitate (*for* humilitate); ll. 17-19: sedeo in mensa vestra et aliorum dominorum diversis ferculis fulcita et abundanter preparata; quoniam panis: l. 27: *om.* et tu cum ipso; l. 28: sicut (*for* sic et). P. 49, l. 1: frater fuerit nobilior et ditior et sapientior in seculo.

94 (f. 107r) *De illo qui verecundebatur ire pro elemosina et propter meritum sancte humilitatis et obedientie perdidit verecundiam.*[4] Actus 67. MS. Vat. 4354, f. 4b.

[1] *In margin:* Reate.

[2] *Cf.* II. Cel. ii., 31: et solo solus recumbens discum ponit in cinere.

[3] *Cf.* Lemmens, *Spec. Perf.*, 2.

[4] This chapter supersedes Cap. 24 of the *Spec. Perf.* also in MSS. Liegnitz 12, Vatican 4354, and Berlin 196. (In our MS. Cap. 25 of the *Spec. Perf.* comes later; see no. 147 below.)

Apud Burgum novum erat quidam frater nomine Michael qui nullo modo volebat ire —— nisi ire pro elemosina.

§ 2 : mandavit sibi . . . cum femoralibus tantum ; *om.* pro eleemosyna. § 3 : *om.* per obedientiam, *and* satis de fare ; *add* rebus *after* aliis.

95 (f. 107r) *Qualiter revelatum fuit sibi a Domino quod fratres sui vocarentur fratres minores et quod annunciarent pacem et salutem.* Spec. Perf., 26 (*cf.* Lemmens, 6).

Quadam vice beatus Franciscus quibusdam de fratribus dixit: Religio — unum novum populum divisum ab omnibus . . . contemptus (*sic*) habere ipsum altissimum et gloriosum.

P. 51, l. 9 : discipulis (!) (*for* dissimilis) ; l. 11 : Et pater ait tunc dilecto filio ; l. 13 : Unde pluries b. Fr. dixit quod ideo voluit et revelavit ei Jesus Christus ut. P. 52, l. 1 : minimis (*om.* fratribus) ; l. 13 : vobis vel tibi ; l. 15 : ex 12 primis ; l. 21 ; salutatio talis (*om.* vestra) [*cf.* Lemmens, 6].

96 (f. 107v) *Quod reputabat furtum non dare mantellum magis indigenti.* Spec. Perf., 30.[1]

Cum semel de Senis pauperem — si non daremus nobis magis indigenti. Sicque pius pater mantellum pauperi donavit.

97 (f. 107v) *De penitentia quam dedit uni fratri qui judicaverat quendam pauperem.*[2]

Cum beatus Franciscus — debemus infirmitatem et paupertatem Domini nostri Jesu Christi. Spec. Perf., 37.

P. 67, l. 21 : Roccambucii. P. 68, l. 18 : id est (*for* scilicet).

98 (f. 107v) *De testamento novo quod fecit dari cuidam pauperculae mulieri matri duorum fratrum nostrorum.* Spec. Perf., 38.

Alio tempore dum maneret — longum foret narrare et valde difficile scribere.

P. 69, ll. 4-5 : *om.* et paupercula ; l. 6 : querens (*for* petens) ; *om.* a beato Francisco ; ll. 11-14 : In domo non est aliquid quod possimus ei dare quia talem elemosinam vellem sibi dare quod posset sustentare corpus ejus. Verum est tamen quod in ecclesia habemus unum testamentum ; l. 16 : habebant (*for* habuerunt) ; l. 22 : Nam de ipso potest scribi illud et dici quod scribitur Job 31 ; ab utero matris mee egressa est et crevit miseratio mecum.

[1] *Spec. Perf.*, Cap. 28, 29, and 31, 33, 35 omitted here, are inserted in Liegnitz, Vat. and Berlin MSS. For Cap. 27 and 28 see below nos. 160, 161.

[2] *Cf.* fol. 132v (no. 193) below and Lemmens, 42.

99 (f. 108r) *De perfectione sancte humilitatis et obedientie in se ipso et fratribus suis, et primo qualiter renunciavit officium sue prelationis.*[1] Spec. Perf., 39.

Ad servandam . . . paucissimis elapsis annis —— aliquis aliorum.

P. 70, l. 14 : Coram omnibus fratribus resignavit officium sue prelationis. P. 71, l. 1 : in terram coram ipso ; l. 3 : Flebant ex hoc omnes.

100 (f. 108r) [*Qualiter resignavit omnes socios suos, nolens habere socium specialem* (*sic*).[2]] Spec. Perf. [40], 43.

In Roma cum illi duo beatus Franciscus — quod hunc sanctum virum Franciscum omnes religiosi sequi deberent, quia tanta est ejus sanctitas et perfectio quod non invenitur sibi similis in toto mundo presenti ad laudandum Deum.

P. 76, ll. 5-6 : de nostris fratribus episcopos et Cardinales qui documento et virtutibus aliis prevaleant ; ll. 8-9 : differentibus . . . ac cogentibus ad responso (!) ; ll. 10-11 : beati Francisci . . . vicit etiam Dominicum ; l. 13 : *om.* dixit Domine ; l. 16 : aliqui assequentur ; l. 17 : inclinavit se coram domino jam dicto et dixit ; ll. 19-20 : et ecce eorum vocatio docet ; l. 23 : teneatis et conservetis eos ; l. 25 : conscendent ad plana reducite ; l. 26 : non permittatis ullo modo ; l. 30 : rogabat (*om.* autem, simul). P. 77. l. 1 : ei (*for* sibi) ; l. 6 : sub inferiori tunica ; l. 8 : *om.* et alter alteri ; l. 9 : commendantes dixit beatus ; ll. 12-13 : ab invicem se dividebantur dixit beatus D. ibi pluribus existentibus.

101 (f. 108v) *Quod pro fundamento humilitatis voluit omnes fratres servire leprosis.*[3] Spec. Perf 44.

Beatus Franciscus — licet hec abjectio in opinione et desiderio ipsius esset maxima exaltatio ejus in conspectu Dei et hominum.

P. 78, l. 7 : *om.* suam ; maximam (*for* nimiam) ; l. 9 : Ubi (*for* unde), voverit (*for* voluit) ; l. 11 : ibique eis sanctam caritatem et s. humilitatis facerent fundamentum ; ll. 12-13 : hec (*for* inter alia quae) ; *om.* dicebatur ; l. 17 : meritum habemus (*for* nutriuntur) ; l. 21 : quia noluit quod aliquis frater esset magnus. P. 79, l. 1 : sed elegit esse abjectus.

[1] *Cf.* fol. 123r below, and Lemmens, 14.

[2] The scribe has given the title of Cap. 40 and the text of Cap. 43, omitting the text of Cap. 40 and title of Cap. 43 of *Spec. Perf.* The title should be: "Qualiter humiliter responderunt sibi S. Franciscus et Dominicus," etc. (*Spec. Perf.*, Cap. 41 and 42 are omitted in MSS. Liegnitz, Vatican 4354, and Berlin 196 as in our MS.).

[3] *Cf.* Lemmens, 12.

102 (f. 108v) *Quod de omnibus bonis verbis et operibus suis volebat soli Deo attribui gloriam et honorem.* Spec. Perf., 45 (*cf.* Lemmens, 13).

Qum (*sic*) predicasset populo apud Iteramnem[1] — ymo etiam parum nichil et ideo soli Deo honor est et gloria sunt reddenda, homini autem . . . dum vivit in isto mundo inter ejus miserias.

P. 80, l. 6: beatum Franciscum (*for* populum); ll. 14-15: descendit episcopus de loco ubi predicaverat b. Franciscus et intravit episcopatum. P. 81, ll. 4-5: quacumque hora affert a me Dominus thesaurum.

103 (f. 109r) *Qualiter assimulavit perfectum obedientem corpori mortuo.*[2] Spec. Perf.,

Quadam autem vice sedens cum fratribus suis clementissime emisit suspirium dicens — Summam vero obedientiam, etiam quam nichil habet caro et sanguis, illam esse credebat qua divina inspiratione itur sive ad proximorum lucrum sive ad martirii desiderium inter Saracenos et alios infideles, hanc etiam penitus reputabat multum Deo acceptum.

P. 84, l. 1: oportet describi (*for* sic descripsit); *add* quia *before* Tolle; l. 3: non murmurare, Situm non reclamare dimissum; l. 4: exaltetur, respiciet; l. 6: cum moveatur, non judicat ubi collocetur, ut transmittetur (*cf.* Canon. MS. 525: quo transmittetur).

104 (f. 109r) *Quod periculosum sit nimis* [MS. *mens*] *cito precipere per obedientiam et precepto obedientie non obedire.*[3] Spec. Perf., 49.

Beatus itaque pater . . . nec primo fulminans jaculum esse extremum (*sic*) non, inquit, cito ad ensem manus mittende sunt. Cum autem aliquis precepto obedientie non obediret festinanter, dicebat eum nec . . . revereri, dum autem non habet causam necessarium. Nichil verius istis, nam — est religioso neglectore obedientie et contemptori (*sic*).

105 (f. 109r) *Qualiter respondit fratribus suadentibus ut peterent privilegium ut libere possent predicare.* Spec. Perf., 50 (*cf.* Lemmens, Verba S. Fr., § 6).

Quidam fratres dixerunt — convertere universas (*sic*).

[1] *Cf.* Lemmens, 13.

[2] *Spec. Perf.*, Cap. 46, 47, are omitted here as in MSS. Liegnitz, Vat. 4354, and Berlin 196. On Cap. 46, *cf.* no. 158, and on Cap. 47, no. 187 below.

[3] *Marginal note in hand of 16th (?) cent.:* Nota contra nonnullos gubernantes fratres.

P. 85, ll. 15-16 : antequam possimus predicare, melius esset ut. P. 86, l. 5 : et reverendam a Deo (*for* reverentiam ad eos) ; l. 6 : vocabunt et congregabunt ad ; l. 7 : ducerent (*for* ducent) ; l. 11 : licet de hac debeatis curare (*om.* non) ; l. 13 : privilegium procurare a Domino quod.

106 (f. 109ᵛ) *De modo quem tunc tenebant fratres in reconciliando se invicem quando unus turbabatur ab alio.* Spec. Perf., 51.

Affirmabat quoque fratres minores . . . ut sanctorum (!) obvolutis caligine exemplo lucis — erat repletus perfecte volebat filios suos sibi invicem perfecta similitudine.

P. 88, l. 1 : se dicebat impleri ; l. 2 : divini (*for* liniri) ; l. 6 : verba inanie ; l. 7 : sibimet (*for* suimet) ; ll. 8-9 : et ore proprio ipsum dentibus ; ll. 9-10 : stercus commasticet ligua (*sic*) : l. 10 : verba venenosa (*for* venenum) ; ll. 15-16 : si quis aliquid verbum . . . alteri intulisset, protinus in terra prostratus pedes.

107 (f. 109ᵛ) *Qualiter Christus conquestus fuit fratri Leoni socio sancti Francisci de ingratitudine fratrum.* Spec. Perf., 52.

Quadam vice dixit Dominus Ihesus Christus — non parcunt injuriam (*sic*) quam recipiunt.

P. 89, l. 18 : seminant neque metent.

108 (f. 109ᵛ) *Qualiter vere et humiliter respondit cuidam doctori de ordine predicatorum beatus Franciscus eum interroganti.* Spec. Perf., 53.

Manente autem beato Francisco cum quodam theologo de ordine predicatorum qui erat vir humilis — submixta est aquila volans per celi astra, nostra vero scientia ventre graditur super terram.

P. 90, p. 7 : aliquantulum contulisset (*for* simul aliquamdiu contulissent) ; l. 11 : multos scio, bone frater, et cognosco esse in. P. 91, l. 2 : tuum reciperem ; l. 5 : splendere (*for* ardere vel fulgere) ; l. 6 : vite (*for* lingua) ; l. 7 : splendor vite ejus ; l. 9 : impiorum (*for* eorum) ; l. 10 : inquit (!) (*for* itaque).

109 (f. 110ʳ) *De humanitate et pace cum clericis habenda.* Spec. Perf., 54.

Licet autem beatus Franciscus cum omnibus hominibus vellet filios suos — et cum [MS., etc. (!)] hoc feceritis humiles estote.

P. 92, ll. 4-5 : clericos (!) . . . humiles esse docuit, quod verbo et exemplo monstravit. P. 93, l. 10 : ne umquam ex vobis malus zelus consurgat ; l. 13 : Tergite (*for* tegite).

110 (f. 110r) *De humilitate et reverencia quam ostendebat circa ecclesias scopando et purgando eas.—Hilff mir maria.* Spec. Perf., 56 (*cf.* Lemmens, 31).

Quodam tempore dum maneret beatus Franciscus in Portiuncula . . . ibat S. Franciscus per illas vias et ecclesias — mysteria celebranda.

111 (f. 110r) *Qualiter quidam rusticus invenit eum humiliter scopantem ecclesiam et inde fuit conversus et intravit ordinem et fuit sanctus frater.* Spec. Perf., 57 (*cf.* Lemmens, 31).

Cum vero ivisset — sed sanctum Johannem.

P. 102, l. 16 : *om.* unius villae ; l. 20 : libenter audiebatur. Cum hoc autem audivisset. P. 103, l. 6 : *om.* postquam ; l. 7 : audivi rumorem quod servitis Deo et accipitis volentes sibi venire, sed nesciebam quomodo ad te ; l. 12 : pietatem (*for* puritatem) ; l. 16 : habere potes, et da ea ; l. 18 : qui habere aliquid potuerunt ; ll. 22-3 : pro hereditate mea, volo tamen . . . accipere ; l. 27 : *om.* omnes — tam. P. 104, l. 8 : reputabitur . . . et perfectionem animarum ; l. 17 : *om.* et, laetati sunt ; l. 28 : vel elevabat . . . vel spuebat vel tuscitabat [2] vel suspirabat. P. 105, l. 4 : *om.* mirabiliter ; l. 7 : Ipse vero cepit in omnibus virtutibus et moribus bonis proficere ; l. 10 : statu (*for* profectu) ; l. 12 : narrabat ejus perfectionem.

112 (f. 110r) *Qualiter punivit semetipsum comedendo cum leproso quia fecerat illi verecundiam.*[3] Spec. Perf., 58 (*cf.* Lemmens, 32).

Reversus autem b. Franciscus ad S. Mariam de Portiuncula invenit ibi — perhibet de hiis.

P. 106, l. 5 : valde ulceroso ; l, 9 : nam habitabant fratres in ; l. 12 : Tu non deberes ita ducere fratres christianos. P. 107, l. 17 : Ille autem leprosus in tantum erat abhominabilis ; l. 20 : insanies (*for* sanies).

113 (f. 111r) *Qualiter docuit aliquos fratres lucrari animas latronum per caritatem.*[4] Spec. Perf., 66 (*cf.* Lemmens, 43).

In quodam hermitorio fratrum circa Burgium sancti Sepulchri — similia perpetrare.

[1] On Cap. 55, omitted here as in Liegnitz and Vatican 4354, *cf.* no. 140 below.

[2] *Cf. Spec. Vitæ*, and Lemmens, *Spec. Perf.*, 31.

[3] *Cf.* f. 126v below.

[4] See fol. 133r below. On the omission of Chapters 59-65, and 67, *cf.* MSS. Liegnitz, Vatican, and Berlin. Caps. 64 and 65 will be found below, nos. 190 and 189.

I

II

MS. C. C. C. CAMBRIDGE XVI, *f*: 66.

III

MS. C. C. C. CAMBRIDGE XVI, *f.* 67.

P. 124, ll. 4-5 : alii autem ex caritate ammonendo illos ad penitentiam ; ll. 10-12 : *om.* et acquirite — Fratres ; l. 15 : tobaleam. P. 125, l. 2 : fraternaliter (*for* finaliter) ; l. 3 : ab eis (*for* ob amorem Dei) ; l. 4 : ut non percutiant aliquem nec . . . faciant ; l. 9 : serviatis ; l. 10 : dicatis ; l. 13 : perdetis ; ll. 17-18 : humilitatem et patientiam vestram quam eis ostendistis convertentur ; l. 19 : fratres sicut dixerat eis ; l. 21 : *om.* et servaverunt de littera ; l. 25 : portando (*for* portantes) ; l. 27 : aliqui (*for* alii vero).

114 (f. 111^{v}) *Qualiter reprehendit fratres volentes ire per viam sapientie et scientie sue et non per viam humilitatis, et predixit reformationem et reditionem ordinis ad primum statum.* Spec, Perf., 68 (*cf.* Lemmens, Verba S. Fr., 5).

Cum beatus Franciscus esset in capitulo generali — et omnes fratres timuerunt.

P. 131, l. 10 : *add* celebrato *before* quod ; l. 11 : capitulum Scorionum (!) ; ll. 12-13 : quinque millia fratrum, inter quos quamplures erant sapientes et scientificati qui iverunt. P. 132, l. 3 : sequatur consilia ; l. 20 : esse pauperem stultum et ydiotam in isto mundo et noluit vos ducere : l. 22 : per istam. Nam per sapientiam et scientiam ; l. 24 : de castaldis Domini, i.e. demonibus ; l. 25 : ad beatum statum unum cum.

115 (f. 111^{v}) *Qualiter predixit quod scientia debet esse occasio ruine ordinis, et qualiter prohibuit uni sociorum ne intenderet studio predicationis.* Spec. Perf., 69.

Solebat[1] enim multum beatus frater si in virtute orationis neglecta quereret (*sic*) — viam simplicitatis et humilitatis incedere.

P. 133, l. 9 : in qua fuerat vocatus ; l. 12 : quia . . . roborare (*for* Ideo . . . roborari) ; l. 15 : ad quam (*for* quia). P. 134, l. 5 : ponderabat.

(f. 112^{r}) *Qui tempore tribulationis future intrabunt ordinem erunt benedicti.* Spec. Perf., 70.

116 Dicebat beatus Franciscus : Veniet quod male ex aliis (!) malorum fratrum hec benedicta religio — malitia reproborum.

P. 136, l. 4 : facit (*for* fecit) ; l. 7 : religionis (*for* conversationis religiosae) ; l. 12 : resistent ; l. 14 : a Domino (*for* advenire), prelati (*for* probati).

117 (f. 112^{r}) *Verba que retulit sanctus Franciscus fratri Conrado.* Spec. Perf. [Interpolation.]

Infrascripta verba frater Leo . . . Conrado de Offida

[1] *Sic* for Dolebat.

dicens se habuisse ab ore b. Fr. que idem fr. Conradus retulit dicens apud S. Damianum prope Assisium. S. Fr. semel stabat ad S. Mariam . . . et clamabat ad Christum — in quo fuit fundatus et inceptus ordo tuus.

P. 141, l. 4: in quo vocatus est et positus; l. 5: amplius (*for* plus); l. 7: tribulationes (*for* aliquam tribulationem); l. 10: omnem potestatem; l. 16: Domine, de quo vivent fratres mei in silvis? Tunc dixit Dominus Jesus Christus; l. 19: pristinum (*for* primum).

118 (f. 112v) *De orationibus et lacrimis humilium et simplicium fratrum convertuntur anime que videntur converti per scientiam et predicationem aliorum.*[1] Spec. Perf., 72 (*cf.* Lemmens, Intentio Regulae, 7, 8, 9).

Nolebat pater sanctissimus — et maxime in capitulo generali.

P. 142, l. 12: ad cujus edificationem vel imitationem; l. 15: Item prophetia (*for* Ipse enim); l. 17: occasione docendi alios dimitterent. P. 143, l. 6: quod illud quod videbuntur habere non; l. 9: Multi fratres erunt; l. 11: devotionem (*for* vocationem); l. 15: inflabuntur et extollent; *om.* tanquam de suo; l. 32: ignoratur, quorum anime Domino ab angelis presentabuntur. Et tunc. P. 144, l. 13: violentiam lucrati estis vel rapuistis; l. 18: vel pro se operantes (*for* nihil etc.); l. 23: glorificabitur; l. 25: ammonitionibus scientie (*for* sermonibus sapientiae). P. 145, ll. 4-5: *om.* per quas — praecipitaverunt; l. 10: Donec (*for* Tunc).

119 (f. 113r) *Quod volebat prelatos et predicatores debere exercere se in orationibus et operibus humilitatis.*[2] Spec. Perf., 73 (*cf.* Lemmens, 7, Intentio Regulae, 9).

Fidelis servus et perfectus imitator Christi Jesu — prius facere quam docere aut simul facere et docere.

P. 146, l. 8: ipsam (*for* gratiam); [*cf.* Canon. MS.]; l. 15: alia humilitatis opera exercere.

120 (f. 113r) *Qualiter ad verecundiam suam docuit cognoscere quando erat servus Dei et quando non.* Spec. Perf., 74.

Convocavit semel — vel in aliquo predictorum.

121 (f. 113r) *Qualiter laudabat regule professionem et volebat ut fratres eam scirent loquendo et moriendo cum ea.* Spec. Perf., 76[3] (*cf.* Lemmens, Verba S. Fr., 3).

Perfectus Christi imitator Franciscus et zelator observantie s. evangelii professionem regule — docuit fratres mori cum ipsa.

[1] *Cf.* fol. 120v below. [2] *Ibid.*

[3] Cap. 75 omitted, as in Liegnitz, Vat. and Berlin MSS.

P. 149, l. 9: que nichil aliud est; l. 11: veri observatores et zelatores; l. 14: archana (*for* arrham); ll. 18 and 20: sepe (*for* sepius); l. 19: prefati (*for* praestiti); ll. 21-22: *om.* in commemorationem; ll. 22-23: *om.* et debitae observantiae regularis; l. 24: *om.* debere.

122 (f. 113v) *De layco qui fuit martirizatus tenendo regulam in manibus.* Spec. Perf., 77.

Hujus documenti et instituti sanctissimi patris — et felicius consummavit.

P. 150, l. 7: peteretur (*for* duceretur; *cf.* Vat. 4354, and *Spec. Vitae*); l. 15: portaret (*for* portavit).

123 (f. 113v) *Qualiter voluit religionem semper esse sub protectione et correptione ecclesie.* Spec. Perf., 78.

Dicebat sanctus Franciscus — patietur elidi.

P. 151, l. 7: Recognoscunt; ll. 8-9: devotione ipsius speciali veneranda vestigia complectantur [*cf.* Vat. 4354, and *Spec. Vitae*]; l. 12: sancte (*for* sancta); ll. 13-14: per superbie nubilum (*om.* et obed. jubulum); l. 17: paupertatis (*for* puritatis); in continue (*for* quotidie).

124 (f. 113v) *De quatuor prerogativis quas Dominus donavit et nuntiavit beato Francisco.*[1] Spec. Perf., 79.

Beatus Franciscus dicebat — tandem misericordiam consequetur.

P. 152, l. 8: diu viveret.

125 (f. 113v) *Verba que sanctus Franciscus oravit coram ymagine crucifixi in ecclesia sancti Damiani quando audivit vocem de ipsa cruce.* *Cf.* MSS. Vat. 4354, fol. 14b, and Liegnitz, f. 19a, Berlin 196, f. 15a

Summe et gloriose Deus, illumina tenebras cordis mei, et da michi fidem rectam, spem certam et caritatem perfectam, sensum et cognitionem, Domine, ut faciam tuum sanctum et verax mandatum. Amen.

In latino autem sic dicuntur ut ipse dixit orando.

Altissimo glorioso Dio, illumina le tenebre de lo core mio, et da me fede dricta, speranza certa e caritade perfecta, senno et cognoscemento, signore, che faça lo tuo santo e verace commandamento. Amen.[2]

[1] *In margin, in blue,* Nota bene: *and in hand of 15th cent.:* Nota hoc diligenter.

[2] *Cf. Opuscules de crit. hist.* I, 42, n. 1. and references there given.

126 (f. 113^{v}) *Qualiter locutus fuit sibi Dominus dum nimis affligeretur propter fratres qui declinabant a perfectione.* Spec. Perf., 81 (*cf.* Lemmens, 40).

Frater Laurentius de Arete Minister Venetiis in provincia Sancti Antonii.

(f. 114^{r}) Quoniam secundum mensuram zeli quam habebat cottidie ad — quid deberet facere et quid vitare, non restat nisi quod operibus doceam eos quoniam ad hoc datus sum eis in vita mea et post mortem.

P. 157, l. 8: sive quando audiebat vel videbat aliquid; l. 9: cum ergo intellexit quod; l. 11: *om.* fratres; *add after* apice: perfectionis et. P. 158, ll. 2-3: Domine rex, commendo; ll. 4-5: O ydiota et simplex hominum; l. 7: frater (*for* homo); l. 11: loquente (*for* eloquente); l. 12: erunt (*for* erant); l. 15: quando (*for* quoniam); ll. 25-26: scias quod tantum diligo ipsam quod si quis fratrum reversus fuerit ad vomitum extra religionem, alterum remittam. P. 159, l. 3: remansit; l. 7: audiret; l. 18: verum (*for* quoniam); ll. 19, 20: possem, vacarem; l. 21: me enim (*om.* in hoc); l. 23: pereat; ll. 26-27: suum, que ipse fratribus in capitulo in collationibus verborum sepius explicavit.

127 (f. 114^{r}) *Quomodo descripsit fratribus fratrem perfectum. Beatus Franciscus.* Spec. Perf., 85.[1]

Beatissimus pater transformatus — non habemus hic manentem civitatem sive mansiones sed in celo.

P. 167, l. 3: *add before* Et dicebat: Descriptio boni fratris minoris; l. 5: conditionem; l. 7: caritatis (*for* paupertatis); l. 8: vite (*for* puritatis) P. 168, ll. 3-4: continuam orationem fratris Ruffini. P. 169, ll. 7, 8. solitudinem fratris Lucidi qui fuit maxime solitudinis; l. 9: quia (*for* sed).

128 (f. 114^{r}) *Qualiter describebat oculos inpudicos. Sanctus Franciscus.*

Inter alias virtutes — Quis non timeret respicere sponsam Christi? Spec. Perf., 86.

P. 171, l. 9: et pro verbis; l. 10: qui (*for* siquidem); ll. 11-12: prosilierat; ll. 12-13; Rediit alius et post pauca verba que res logam (*sic. for* verba querens longam?); l. 15: utitur (*for* fruitur). P. 172, l. 1: injecisti . . . suspectam; ll. 6-7: formositatis injecit aliquid in eam oculus tuus (*for* numquid — ei); l. 10: castissimo (*for* castior); l. 11: Iste autem impudicus exeat de domo mea ne forte polluat thalamum meum.

129 (f. 115^{r}) *Qualiter ibat plangendo passionem Christi.* Spec. Perf., 92.

[1] *Spec. Perf.* Cap. 80, 82-84, omitted as in Liegnitz, Vatican and Berlin MSS. On Cap. 82 see no. 188 below.

Quodam tempore paulo post . . . plangendo et ululando . . . dolorem specialis infirmitatis, ait illi: Quid habes, Francisce? Et ille . . . Hunc virum novimus et ab ipso hoc intelleximus.[1]

130 (f. 115r) *Qualiter solatia que faciebat exterius vertebatur (sic) in jubilum.* Spec. Perf., 93.

Ebrius amore et Christi passione Franciscus quandoque faciebat talia cantica, dulcissima melodia — et in compassionem Domini nostri Jesu Christi hic jubilus solvebatur, et oblitus eorum que tenebatur (*sic*) in manu suspendebatur in celum.

P. 185, l. 12: Violam vel aliud instrumentum gestus tales idoneos modeste faciens; l. 14: Terminabantur autem tota hec tripudia (*cf.* II. *Cel.* ii. 90).

131 (f. 115r) *Qualiter et in aliis semper diligebat letitiam spiritualem.* Spec. Perf., 95 (*cf.* Lemmens, 23, 22

In hoc semper summum — gaudere et letari.

132 (f. 115r) *Qualiter reprehendit socium qui erat tristis, et de qua letitia intelligebat.* Spec. Perf., 96 (*cf.* Lemmens, 23).

Dicebat beatus Franciscus cuidam socio quod demones — et animam sine hujusmodi muro esse sicut militem nudum inter hostes fortissimos ad mortem ipsius continue fervidos et intentos asserebat.

P. 189, l. 1: qui exteriorem letitiam (!) preferebant; l. 7: salutaris suis qua ꝑpetim (!) de merito es privatus; l. 11: turbulentam; l. 13: qui erat os (!) (*for* omnis); l. 16: lascivitas (*for* fatuitas); ll. 18-20: *om.* quum non — exhibere. P. 190, l. 8: provocet aliquid bonum exemplum.

133 (f. 115v) *Qualiter docebat fratres suis corporibus satisfacere de necessitatibus.* Spec. Perf., 97 (*cf.* Lemmens, 23).

Considerans et intelligens — id est quia petiit humiliter et patienter, suam necessitatem a peccato excusatur inde si corpus inde gravius infirmaretur.

P. 191, l. 6: *om.* et bibendo; l. 7: cum descriptione vel discretione; l. 9: stare in oratione erectus; l. 11: satisfit (*for* satisfacis); l. 14:

[1] Ph. like Vat. 4354, Liegnitz and Berlin omits the last words "qui etiam — nobis sociis ejus," and also Caps. 87-91 and 94. For Cap. 88 see no. 186 below.

insuper (*for* frater); l. 18: et vult onus portare et latari et lucrari; l. 23: querens (*for* quaesivit). Leg. Vetus, 1 (Opuscules, I. fasc. iii., p. 87).

134 (f. 116r) *De statu malo futuro quem predixit beatus Franciscus.*

Predixit beatus Franciscus — delere de terra.

§ 2: sanctissime (*for* altissimae). § 3: statum (*for* fastum). § 7: servaturos. § 8: injurias (*for* innumerabiles). § 9: simpliciter (*for* similiter), vel (*for* et) ad infideles transire.

135 (f. 116) *De intentione sancti Francisci circa observationm regule super illo verbo: Ubicumque sunt fratres qui scirent et cognoscerent, etc.* Leg. Vetus, 2 (p. 90).

Quoniam certi sunt fratres — Mutavit igitur ipsam (*sic*) clausule illius verba sicut modo jacent in regula.

§ 2: Bernardo (*for* Dominico). § 3: erant (*for* continebantur); gratia Dei roboratus hanc regulam fideliter et devote. § 4: *om.* vero; libenter (*for* liberaliter). § 5: sententiam (!) (*for* licentiam); posset (*for* possent); scandali (*for* scandala). § 7: animarum fratrum (*om.* et); conservationis et religionis. §. 9: ita debet esse voluntas et obedientia vera quod. § 11: ad observandum.

136 (f. 116v) *Exemplum de predicta voluntate sancti Francisci.* Leg. Vetus, 3 (p. 96).

Probat autem illud responsio — cum letitia servare studuerint.

§ 1: et regulam juxta quod promisi sed (*sic*) puram intentionem quam (*cf. Spec. Vitae*); . . . usque in finem firmiter et simpliciter observare cum. § 3: ego solus vel pluribus aliis eam. (*Om.* et illam perfecte servare.)

137 (f. 116v) *De scientia quam predixit.*[2] Leg. Vetus, 4 (p. 97).

Predixit quoque beatus Franciscus quod valida fratrum suorum temptatio ob amorem sciendi quasi ventus vehemens — et intollerabilis corde eorum conversatio.

§ 1: angulos domus concutere. § 2: talis (*for* animarum); achchac (*for* Rechab); mandavit filius suis . . . non habitare in civitatibus (!) medio modo (!) plantare. § 4: *om.* ut dixit; contemptibilis (*for* corruptibilis).

138 (f. 117r) *Ad idem de stupenda apparitione angeli, etc.* Leg. Vetus, 5 (p. 99).

Una dierum cum oraret sanctus Franciscus — in conscientiis suis haberent.

§ 1: stando (!) (*for* stupendo). § 2: Venter ereus. § 3: *add* tue *after* finem. § 6: porosum (*for* ponderosum). § 7: erunt (*for* esse),

[1] In MSS. Liegnitz and Berlin these seven chapters (134-140) occur in this place: in MS. Vat. 4354, the first six occur here, the seventh later.

[2] *Cf. Spec Vitae*, 125a.

eream (*for* aheneam), non spiritualia (*for* nam semper propter valida), § 8: Sicque es sonorosum et rusum (*sic*) et (!) ferrum asperum et duorum (!) convertetur. § 10: asperitas (*for* austeritas). § 11: ideo cum rubore me hunc saccum monstro portare. § 12: est quare signanter dicitur . . . induantur et possint, etc., ut fratres qui hoc facere nollent et alios (*for* hoc) facere prohiberent.

139 (f. 117r) *De euntibus inter infideles pro amore Christi Jesu.* Leg. Vetus, (p. 102).
Summam obedientiam in quo (!) — in vitam eternam.

§ 1: ad (*for* ob). § 2: esse (*for* eos). § 3: possunt habere duplicem modum conversandi inter ipsos. § 3: contempnant (*for* contendant verbis) sed sint omni (*om.* subditi).

140 (f. 117v) *De loco sancte Marie de Angelis.*[1]
Videns beatus Franciscus —— Virginem semper quod Deus propitietur defectibus et culpis fratrum et conservet semper et protegat totam istam religionem plantulam suam. Leg. Vetus, 7 (p. 105) (*cf.* Spec. Perf., 55; Lemmens, 27).

§ 1: nos (*for* vos). § 2: parvam et pauperculam ecclesiam . . . et solummodo habere juxta eam aliquam parvam et pauperculam domum ex luto et fimibus constructam. § 3: sepeliri. § 7: etiam ut haberent (*for* per [pro] magis — habuerunt). § 8: Erat autem magis paupercula quam esset in circuitu civitatis Assisii, quod etiam multum desiderabat b. Fr. Et dixit abbas beato Fr: Frater. § 11: *om.* semper *and* primi. § 12: Et licet esset paupercula et quasi jam destructa, tamen per multum tempus homines civitatis Assisii, et totius illius contrate habuerunt in ea magnam devotionem et habent majorem usque in hodiernum diem. § 13: numerum fratrum (*for* eorum victum); exivit (*for* volitabat). § 15: Et licet abbas monachi libere eam concessissent b. Francisco et fratribus ejus illam ecclesiam sine datione aliqua et censu annuo, tamen b. Franciscus tanquam bonus et peritus magister qui domum vult edificare supra firmam petram, viz. congregationem suam supra magnam paupertatem, mittebat ipse annuatim fiscenulam plenam pisciculis qui vocantur in signum majoris humilitatis et paupertatis, ut fratres nullum locum haberent nec in aliquo permanerent qui non esset sub dominio aliquorum, ita quod fratres habeant potestatem vendendi vel alienandi quoquo modo (*cf. Spec. Perf.*). § 16: quoddam magnum vas plenum oleo. § 19: ordine (*for* ordinare). § 21: statutum (*for* constitutionem). § 22: munde (*for* aliquando). § 23: Et hiis et aliis virtutibus sanctificabant locum illum in seipsos et alii qui venerunt post ipsos licet non tantum fecerunt similiter usque ad longum tempus. Postea vero occasione multorum fratrum et aliorum convenientium in illo loco magis quam fuerit consuetum, maxime quia omnes fratres de religione oportebant recurrere illuc et eos qui volebant intrare religionem; similiter

[1] Nota, *in margin.*

etiam quia sunt fratres magis frigidi in ordine modo in oratione et aliis bonis operibus, et magis dissoluti ad proferenda verba inutilia et otiosa ac etiam nova hujus seculi, quam solebant; locus autem ille non habetur in tanta reverentia et devotione a fratribus qui manent ibi et ab aliis religiosis sicut convenit et sicut vellem (*cf. Spec. Perf.*). § 23: sanctam societatem atque familiam.

141 (f. 118) *Nota quedam memoria digna de sociis beati Francisci.* *Cf.* Paul. Puteol., *Hist. Satyrica* (Miscell. Franc., viii., 57-58).

FRATER Rufinus de Assisio specialis fuit beati Francisci familiaris, cui beatus Franciscus testimonium perhibuit quod hic vivens esset canonizatus in celis. Frater Leo de Assisio fuit cum b. Francisco quando recepit stigmata et primo scripsit regulam fratrum Minorum. Hic mandavit fratri Guillelmo de Anglia sepulto in ecclesia b. Francisci et miraculis choruscanti ne amplius faceret miracula dicens: Cur non revereris meliorem te patrem nostrum Franciscum? Et statim cessavit a miraculis.[1] Frater Petrus Cathani vicarius fuit beati Francisci: hunc b. Franciscus ad locum Portiuncule veniens reperit defunctum: multum autem eum dilexerat: videns autem locum nimis a secularibus frequentari propter miracula multa que faciebat, et mulieres portabant linum et talia, accessit ad locum sepulture et ait: Frater Petre, fuisti michi obediens in vita et nunc michi obedire debes. Mando tibi per obedientiam ut cesses ab istis miraculis quia multum molestamur a secularibus. Et statim cessavit. Et cum b. Franciscus faceret transferri corpus ejus, inventus est flexis genibus in sepultura quasi reverenter patris suscepisset mandatum. Frater Gerardus de Mutina, qui in Mutina est sepultus, multis resplenduit miraculis, fuit cum b. Francisco quando avibus predicavit. Frater Matheus similiter eidem predicationi interfuit.[2] Hic sepe b. Franciscum sociabat: pulchre enim morigeratus erat. Item fuit cum b. Francisco quando indulgentiam inpetravit a domino. Frater Silvester de Assisio expulit

[1] *Cf. Chron.* xxiv., Gen., p. 217; B. of Pisa, *Lib. Conf.* I., 193; *Catalogus sanctorum fratrum Minorum* (ed. Lemmens), p. 5, where the command is attributed to Elias.

[2] Angelus and Masseus were present according to *Actus* 16.

multitudinem demonum de muris civitatis Aretii. Frater Pacificus sepultus in episcopatu Brixiensi venerationi habetur. Hic duo magnas visiones et sepe habuerunt de beato Francisco.

142 (f. 119) *De quadam revelatione quam habuit beatus Franciscus de statu et processu ordinis sui. Ach liebe Maria Hilff mir.*

Videns beatus Franciscus fratres tepescere et a via perfectionis retrocedere, dum semel solitarius et mestus ista cogitaret, apparuit sibi Christus querens causam ipsius tristitie. Cui beatus Franciscus respondit dicens: Domine, nonne bene possum dolere et tristari quoniam familie istius paupere (*sic*) religionis quam michi dedisti ego ostendi viam perfectionis sicut me docuisti, et video eos ab ista religione seu a religiosa perfectione recedere et a statu suo deviare? Cui inquit Salvator: Noli tristari, quia semper erunt in religione ista aliqui qui viam istam perfectionis tenebunt, et ego istos in morte ducam ad paradysum sine alio purgatorio. Alii erunt qui volent eam servare et sequi et tenere sed non permittentur, et tales ibunt ad purgatorium, quos tibi committo, quod ibi sint sicut tibi placuerit. Alii erunt qui sequentur mundum et edificia et delicias et similia, et de talibus non cures tu, quia ego non curabo. Hec verba dixit in loco Alverne quidam frater de Marchia, qui dixit se habuisse a fratre illo cui beatus Franciscus dixerat.[1]

143 (f. 119r) *Quod singula capitula regule fuerunt correcta a Salvatore in voce audibili.*[2]

Dicebat enim frater Leo quod ad faciendum regulam in quodam monte Ranerii fuerunt soli ipsi tres, scilicet beatus Franciscus, frater Leo et frater Bonicius, aliis ministris et fratribus expectantibus ad radices ipsius montis. Et dixit etiam quod singula capitula regule fuerunt correcta ab ore

[1] *Cf. Fioretti*, "2a Consid. delle Stimate", I. *Cel.* 11; II. *Cel.* ii., 117. The same account is found in Leggenda Antica, Cap. 44, ed. Minocchi (*cf. Conform.*, ed. Quaracchi, I., 450).

[2] Nota bene, *in margin*. This chapter and the next occur in Ashburnham MS. 326 in the Laurentiana: see M. Barbi in *Bull. della Soc. dant. ital.* t. vii. p. 97 (1900). I am indebted to Monsieur Sabatier for the reference.

Christi in voce audibili, quia in singulis capitulis beatus Franciscus secedebat in oratione et vocabat Salvatorem ut mutaret et adderet quicquid vellet seu volebat. Et ipse statim respondebat; et dum fuisset regula ita correcta ab ore Christi, tradidit eam beatus Franciscus ministris, et ipsi per cautelam (*sic*) eam perdiderunt.[1]

144 (f. 119r) *De 2a vice qua regulam habuit ab ore Christi in eadem forma sicut prius, quia prima per incautelam perdita fuerat, ut ex hoc similaretur Moysi, etc.*

Cum beatus Franciscus esset in eodem monte cum fr. Leone de Assisii et fr. Bonicio ad faciendum 2am regulam etc. Require residuum superius primo capitulo. *Cf.* Spec. Perf., I (No. 81 above).

145 (f. 119r) Retulit frater Corrardus sancte memorie michi quomodo fr. Leo socius beati Francisci asserebat, dum esset apud S. Mariam de Angelis semel raptus extra se contemplans Christum, ecce Christus eidem apparens dilatationem et processum sui ordinis in hunc modum revelavit. Videbatur enim sibi quod vie facte erant a 4or partibus mundi, scil. ab oriente, ab occidente, a meridie et a septentrione, et omnes plene erant gentibus venientibus ad beatum Franciscum.[2] Cui Christus dixit: Quid tu vides, Francisce? Cui b. Franciscus: Video totum mundum venientem ad me. Et tunc Salvator inquit: Hec est religio tua; que multiplicabitur valde. Veruntamen dico tibi quod ordo tuus est sicut pomum quo in suo ortu est pulchrum et dulcissimum, in medio est pulchrius sed minus dulce, in fine est pulcherrimum sed amarum: talis enim est religio tua. Dico enim tibi quod in fine erit amara. Et ideo dabo potestatem dyabolo contra eam qui commovebit adversus eam mundum in tantum quod persequetur eam valde et expellet ita quod horrebunt homines videre aliquem fratrem, et tunc recedent multi de ordine, et aliqui pauci ibunt ad deserta nolentes deserere habitum et ordinem suum, et ibi latitabunt ad tempus. Tunc dixit beatus Franciscus: Domine quomodo ibi vivent? Cui Christus respondit: Quo- [*Cf.* I. Cel. xi.]

[1] See the following rubric and Ashburnham MS.; *per incautelam;* Bonav. *Leg. Maj.*, IV., ii.: *per incuriam perditam.*

[2] *Cf.* I. *Cel.* xi.

modo pavi filios Israel in deserto manna, sic ego pascam eos herbis. Et post hoc isti exibunt de abditis et reedificabunt religionem sicut a principio.[1]

146 (f. 119v) *Qualiter frater Corradus audivit a fratre Leone quod s. Franciscus semel oravit et Christus ei apparuit.*[2] Actus 65.

Item dixit fr. Corradus sicut audivit a fratre Leone quod s. Franciscus dum semel oraret apud S. Mariam de Angelis post tribunam ecclesie — fugient multi ad deserta.

Item dicebat beatus Franciscus sociis suis: Hec tria verba recommendo vobis, scil. sanctam simplicitatem contra inordinatum appetitum scientie, orationem quam dyabolus studet auferre per multas occupationes et sollicitudines exteriores, et paupertatem et amorem ipsius paupertatis.[3]

§ 2: stet mecum et sit mecum (*for* stet in esse et sit meus). § 3: tamen ego (*for* et ego); qui confidit et confidet (*for* quia confidunt); *add* locis *after* omnibus. § 4: et tunc ibit filius . . . dabit ei pater de baculo.

147 (f. 119v) *Qualiter quidam frater incepit Deum laudare alta voce.* *Cf.* Spec. Perf., 25: II. Cel. ii., 46.

Quidam spiritualis frater apud ecclesiam s. Marie de Portiuncula revertebatur de Assisio cum elemosina quadam die cum esset ibi b. Franciscus; et cum veniret per viam prope ecclesiam incepit alta voce laudare Deum cum multa jocunditate. Audiens ipsum beatus Franciscus statim ivit foras ad eum in via et occurrit illi et cum magna letitia osculatus est humerum suum ubi apportabat peram cum elemosinis, et tollens peram de humero illius imposuit ipsam super humerum suum et apportavit ipsam in domum fratrum, et coram fratribus dixit: Sic volo quod frater meus vadat et revertatur letus et gaudens pro elemosina.

148 (f. 119v) *Quod Sanctus Franciscus erat infirmus in palatio episcopatus Assisii.* Lemmens, 4 (*cf.* Spec. Perf., 121).

Cum in palatio episcopatus Assisii b. Franciscus jaceret valde infirmus illis diebus quando reversus est de loco Bagnaie,[4] timens populus Assisii, si de nocte moreretur sanctus pater,

[1] *Cf. Verba Conradi*, 3; *Spec. Perf.*, p. 141. [2] *Cf.* fol. 78v above.
[3] This paragraph does not occur in *Actus* 65 (*cf. Spec. Perf.*, cap. 72).
[4] Bagni: *cf. Spec. Perf.*, Cap. 22.

ne fratres ipsis nescientibus occulte tollerent sanctum corpus ejus et in alia civitate collocarent, constituerunt ut in qualibet nocte extra murum palatii in circuitu ab hominibus diligenter custodiretur. Beatus Franciscus, licet esset infirmus valde,[1] ad consolandum tamen spiritum suum, ne deficeret aliquando — altissimo jocundari.

149 (f. 120r) *Qualiter quidam medicus visitavit beatum Franciscum in eodem palatio.* Lemmens, 5 (*cf.* Spec. Perf., 122).

Alia vice in illis diebus quidam medicus nomine Boni Johannis de civitate Aricii qui notus et familiaris erat b. Francisco, in eodem palacio visitavit eum: — expansis brachiis et manibus cum letitia magna utriusque hominis dixit: Bene veniat soror mea.

150 (f. 120r) *Qualiter quidam novicius sciebat legere psalmos, etc.* Lemmens, Intentio Regulae, 7, 8, 9, 10 (*cf.* Spec. Perf., 4, 72, 73).

Quodam tempore fuit quidam frater novicius in religione qui sciebat legere psalmos, sed non bene. Et quia libenter legebat, inpetravit licentiam habendi psalterium a ministro generali. Cui minister illud concessit: sed ille nolebat — et humanam laudem. Et propter hoc scripsit significationes horum verborum in suis admonitionibus dicens: Sancti fecerunt opera et nos recitando et predicando ea volumus inde recipere honorem et gloriam:[2] acsi diceret: scientia inflat caritas autem edificat.

"Intentio Regulae," *Doc. Ant. Franciscana*, I., p. 89, l. 11: Non ut contempneret et despiceret (*for* non despiciebat; *cf.* MS. Vat. 4354, f. 30b, quoted in Sabatier's *Spec. Perf.*, p. 13, note; and Ubertino, *Arbor Vitae*, Liber V., Cap. iii.). P. 89, l. 16: tanquam qui (*for* quia); ll. 17-19: Sed futura prospiciens cognoscebat per spiritum et etiam multotiens fratribus dixit quod multi de fratribus sed occasione se magis edificandi et alios; l. 23: *om.* magis; l. 24: Dei (*for* Domini), propter hoc (*for* propter intellectum scripturarum; l. 25: *om.* intus; l. 26: et quasi vacui; *om.* suam.

P. 90, l. 3: videntur (*for* videbantur); *om.* hoc; l. 4: quoniam (*for* quia); l. 7: *om.* vocationem suam; ll. 8-9: Cumque aliquibus vel populo predicaverint et ipsi viderint vel noverint; ll. 10-11: et ipsi inflantur vel se excusant de operibus vel de lucro aliorum, quoniam quos credunt; l. 15: ne auctoritatibus (!) (*for* non advertant).

[1] Lemmens' version omits the passage from "illis diebus — infirmus valde," evidently through homoioteleuton.

[2] *Admonitiones*, Cap. vi. (*cf. Spec. Perf.*, Cap. 4 (p. 11)).

P. 91, l. 7: *add* sanctis *after* qui; l. 14: *om.* praelationis; l. 15: *om.* omnino; l. 19: *add after* aliorum: et dicebat; Multum edificantur fratres subditi cum eorum ministri et predicatores vacant libenter orationi et inclinant se et humiliant et sunt coadjutores operationum et laborum fratrum aliorum (*om. in Lemmens evidently through homoioteleuton*).

P. 92, ll. 1-2: Cumque ille frater novitius . . . accidit ut quadam die adveniret; l. 6: generalis minister illud mihi concedere velit; l. 7: *add* tua *after* conscientia; ll. 13-14: *om.* et ad ultimum — in certamine. (*Lemmens ends at* humanam laudem).

151 (f. 121r) *Qualiter s. Franciscus sedebat circa ignem ad calefaciendum se.* Intentio Regulae, 11 (*cf.* Spec. Perf., Cap. 4, p. 11, l. 10, p. 12, l. 8).

Alia vice cum sederet b. Franciscus ad ignem ut calefaceret se — sterilem amore Dei.

Intentio Regulae, p. 93, l. 3: et voles habere breviarium; l. 13: *add* Frater *before* ego; l. 17: prima *for* ipsa.

152 (f. 121r) *Qualiter s. Franciscus erat apud ecclesiam S. Marie de Portiuncula cum uno fratre.* Intentio Regulae, 12 (*cf.* Spec. Perf., Cap. 4, pp. 12-13).

POSTEA elapsis pluribus mensibus — quantum ipse operatur. Ac si diceret: Bona arbor non in alio quam in fructu cognoscitur.

Intentio Regulae, p. 94, l. 3: inde (*for* illud); l. 12: pervenientibus (*for* perveniens): ll. 13-14: inclinavit se et stans genuflexo coram fratre dixit: Mea culpa, frater, mea culpa; l. 16: *add* et cordam; l. 17: *add* vel infirmitate; *om.* possint portare.

153 (f. 121v) *Qualiter s. Franciscus habuit infulam pelliceam in capite suo propter infirmitatem.* Lemmens, 8 (*cf.* Spec. Perf., 109).

Quadam die dum maneret in eodem palatio infirmus b. Franciscus, quidam frater spiritualis — dicens: Tu verum dicis quoniam ita erit.

Considerans unus de sociis b. Francisci et (*sic*) b. Franciscus videretur morti appropinquare, dum esset in eodem palatio, cogitavit in corde suo dicens: Quam plurimum consolaretur inde anima mea si habere possem tunicam patris mei post mortem ejus. Et parum post vocavit ipsum beatus Franciscus et dixit ad eum: Accipe et teneas cum manu tua manicas istius tunice, et licet portem ipsam donec alteram habeam, amodo sit tua ut nulli alii valeam ipsam dare. Et plurimum

cf. II. Cel. ii., 21.

admiratus est frater ille, considerans sanctitatem illius, eo quod nulli dixerat, sed solummodo illud cogitavit in corde suo.[1]

154 (f. 121v) *Qualiter s. Franciscus scripsit ea que meditatus fuit in corde suo.* *Cf.* II. Cel. ii. 20. Fioretti, "2 Consid. delle Stimate".

Socius beati Francisci cum maneret cum ipso in monte Alverne, quando stetit ibi in carcere, desiderabat habere aliquem (*sic*) recreabile scriptum manu sua de verbis Domini, maxime quia erat tunc tribulatus maligna et gravi temptatione non carnis sed spiritus. Et dixit ad eum quadam die b. Franciscus: Da michi cartam et atramentum, quoniam volo scribere quedam verba Domini et ejus laudes, quas meditatus sum in corde meo. Ille vero dedit ei. Ivit b. Franciscus et scripsit illa verba et illas laudes Domini, et in fine scripsit suam benedictionem illi, dicens ad eum: Accipe hanc cartam et custodias regulam[2] diligenter usque ad diem mortis tue. Et plurimum admiratus et letatus est frater ille, maxime quia sine rogamine et dicto suo satisfecit sanctus pater de voluntate Domini desiderio suo. Nam post mortem beati Francisci plura miracula et magna Dominus operatus est per illam litteram in illis quibus (*sic*) signati fuerunt in magnis infirmitatibus suis cum illa carta.

155 (f. 121v) *Qualiter sanctus Franciscus exspoliavit se nudum coram sociis suis.* *Cf.* II. Cel. ii. 162.

Quadam die vocavit b. Franciscus ad se socios suos et, existentibus illis coram ipso, cum esset ipse ydropicus et aliis quamplurimis infirmitatibus pregravatus, vix descendit de lecto, sedens in nuda terra. Socii ejus ignorabant cur hoc faceret. Ille vero expoliavit se, manensque totus nudus sedit in nuda terra, tenens manum sinistram ad cicatricem lateris, ne ab illis videri posset. Et ait illis: "Ego feci quod meum est.

[1] This passage is clearly not copied from Celano; *e.g.* "teneas . . . manicas istius tunice," and "ut nulli alii valeam ipsam dare"; *cf. Spec. Perf.*, Cap. 34, (p. 63). It should be noticed that Celano relates the event as happening to Leo ("in eodem fratre"), and yet he adds "eamque (tunicam) postmodum in Franciam devotio sancta transvexit". Did Celano confuse it with the tunic given to Laurence of Beauvais about the same time? *Eccleston*, p. 7. Cf. also fol. 128v below (no. 179) on the tunic given to Pacificus.

[1] According to Celano, Bonaventura (*Leg.* xi., 9) and the *Fioretti* this command applied to the *carta*, not to the Rule.

Vos autem facite sicut Dominus inspirabit vobis". Et amplius non est locutus, ut melius cognosceret quid de hoc Dominus suis sociis inspiraret. Nam b. Franciscus a tempore sue conversionis usque ad diem mortis semper sollicitus fuit tempore sanitatis et etiam infirmitatis cognoscere et sequi voluntatem Domini.[1] Socii ejus videntes ipsum ita infirmum et nudum sedentem in terra inceperunt ex compassione et pietate illius firmiter lacrimari. Unus autem ex illis, qui erat ejus Guardianus, considerans ex voluntate Domini quod etiam de tunica et femoralibus que regula fratribus concedit se vellet expropriare, ut esset in omnibus verus pauper Christi et imitator in vita et in morte, tulit tunicam et femoralia [optulit][2] illi dicens: "Pater, hanc tunicam et femoralia tibi accommodo; et ut scias bene te de hiis omnibus esse expropriatum, volo quod nulli habeas potestatem dandi". Sanctus Franciscus levans oculos suos ad celum junctis manibus benedixit Dominum et ait sociis suis: "Dominus vobis retribuat, quoniam ita pauper volo mori".

Postea quadam die dixit eis: "Statim cum egressa fuerit anima de corpore, expoliate me totum nudum sicut me expoliavi coram vobis, et ponite me in nuda terra, et tantum me dimittatis sic manere quantum homo ambulare posset per miliare unum".[3] *Ibid.*, 163.

156 (f. 122r) *Qualiter b. Franciscus fuit lumen et speculum universali ecclesie, etc.* Lemmens, 10 (*cf.* Spec. Perf., 123).

Quadam die quidam frater dixit b. Francisco — versum de sorore morte, videlicet:

Laudato si, mio signore, per sora nostra morte corporale
de la cale nul homo vivente po[4] scampare
Gay aquello che morro ne lo pechato mortale
Beato quello che trovara ne la [. . . ?][5] sanctissima voluntate
Kala morte secunda noli farra male.

157 (f. 122v) *Qualiter domina Jacoba venerat ad visitandum b. Franciscum.* Lemmens, 11 (*cf.* Spec. Perf., 112).

[1] *Cf.* Lemmens, *Spec. Perf.*, p. 33 (Cap. 10).
[2] "Optulit" inserted in a blank space in another hand.
[3] *Cf.* Bon., *Leg. Maj.* xiv., 4. [4] *Added in margin:* finalmente.
[5] The word appears to be 'cor' crossed out.

Quadam die b. Franciscus vocavit ad se socios — migraret ad Dominum.

Lemmens, p. 35, l. 15: in ultramontanis partibus; l. 20: spiritalis mulier sed vidua; l. 27: procurabat. P. 36, l. 16: mira res (*for* mirum = "mirantes"). P. 37, l. 1: de incenso similiter. Ceram et incensum non fecit scribi in littera B. Franciscus, sed; l. 7: ut irent de remotis regionibus cum; l. 8: *om.* puerum.

158 (f. 123[r]) *Qualiter S. Franciscus fuit humilis inter fratres suos.* Lemmens, 14.

Inter fratres suos beatus Franciscus humilis esse voluit; — et reverentiam. | Et surgens junctis manibus et oculis in celum sursum erectis, dixit: Domine tibi recommendo familiam quam dedisti mihi et quoniam propter infirmitates meas de ipsa curam habere non possum, eam committo ministris. Quapropter si quis fratrum periret propter eorum negligentiam et malum exemplum aut propter nimis duram correctionem, teneantur in die judicii coram te, Domine, reddere rationem. Et exinde usque ad mortem suam permansit subditus quasi unus ex aliis fratribus; | ymo non solum ministro generali — dixit michi tale verbum. |

Cf. Spec. Perf., 39. Lemmens, 14. Lemmens, 15.

Pauperculus esse voluit, quoniam a tempore quo fratres cepit habere usque ad diem mortis sue noluit habere in hoc seculo nec portare nisi tantum unam tunicam quandoque intus et foris repeciatam et cordam et femoralia. | Ymo quodam tempore sue infirmitatis propter — vivere et mori Domino posset.[1]

Cf. Testamentum. Lemmens, 16.

159 (f. 123[v]) *Qualiter S. Franciscus fecit quadragenam in monte Alverne.*

Quodam tempore beatus Franciscus ivit ad heremitorium montis Alverne; et quia valde remotus est ille locus, tantum placuit ei quod voluit ibi facere quadragenam ad honorem sancti Mychaelis. Iverat autem illuc ante festum ascensionis[2] gloriose Virginis Marie. Et numeravit dies a festo sancte Marie usque ad festum sancti Mychaelis quod essent xl dies, et ait: Ad honorem Dei et beate Virginis Matris ejus et beati Mychaelis angelorum principis et animarum volo hic facere quadragenam. Et factum est, dum introisset in cellam ad manendum in ea

[1] *Cf. Spec. Perf.*, 40, 46. [2] *Corr. in margin to* Assumptionis.

continue, rogavit Dominum in prima nocte ut sibi ostenderet in aliquo per quod cognoscere posset, utrum esset voluntas sua quod maneret ibi. Nam b. Franciscus semper sollicitus fuit, cum staret in aliquo loco continue ad orationem, vel cum iret per mundum predicando, cognoscere voluntatem Domini, secundum quam sibi magis placere posset: quia quandoque timebat ne sub specie remotius manendi in oratione corpus vellet quiescere, recusando laborem eundi per mundum ad predicandum, pro quo Christus de celo in hunc mundum descendit.[1] Ymo qui sibi dilecti a Deo videbantur, hos faciebat rogare Dominum ut ostenderet eis suam voluntatem, utrum deberet ire per mundum predicando an aliquando manere in aliquo remoto loco ad orationem. Et summo mane ad auroram cum staret ad orationem, de diversis generibus aves[2] venerunt super cellam ubi manebat, non coadunate simul, sed prius veniebat una et cantabat dulciter faciendo versum suum et postea recedebat; et alia veniebat et cantabat et recedebat; et sic omnes fecerunt. Et plurimum de hoc admiratus est b. Franciscus et habuit inde maximam consolationem; sed cepit meditari quid hoc esset, et dictum fuit sibi in spiritu a Domino: Hoc signum est quod Dominus benefaciet in cella ista et multas dabit consolationes. Quod ita verum fuit. Nam inter alias multas consolationes occultas et manifestas quas sibi contulit Dominus, ostensa est illi visio Seraphin de qua multum habuit consolationem in anima sua inter se et Dominum toto tempore vite sue. Et factum est dum socius ejus portaret ei commestionem ipso die narravit ei omnia que sibi acciderant. Et licet habuerit multas consolationes in cella illa, multas tamen tribulationes fecerunt sibi de nocte demones, sicut idem socio suo narravit. Unde quadam vice dixit: Si scirent fratres quot tribulationes faciunt michi demones, nullus esset illorum qui pietatem magnam et compassionem de me [non][3] haberet. Et ideo, sicut multotiens dixit sociis suis, non poterat de se satisfacere fratribus et

Spec. Perf., 99; Lemmens, 21.

[1] *Cf.* Bon., *Leg. Maj.* xii., § 1, "de sinu Patris descendit" (*cf. Actus*, Cap. 16).

[2] *Cf. Actus* 9, § 23, *et seq.*

[3] non *added in margin.*

ostendere illis aliquando familiaritatem sicut fratres desiderabant.[1]

160 (f. 124[r]) *Qualiter quidam frater dixit b. Francisco: Morior, etc.* Spec. Perf., 27; Lemmens, 24.

Quodam tempore in primordio tempore quod b. Franciscus — contentus pauperculis cibis et rebis non delicatis.

P. 54, l. 9: omnes quiescerent in loculis suis. P. 55, l. 7: Fratres mei ita dico vobis; ll. 9-13: cibo quam alius, nolo tamen quod habundantiori cibo indigens illum in hoc imitari teneatur, sed naturam suam considerans exhibeat corpori suo necessitatem suam (*cf.* Lemmens); l. 18: nostri (*for* mei). (*The text resembles the Lemmens text but contains the passages which that text leaves out.*)

161 (f. 124[v]) *Qualiter quidam frater infirmitius per b. Franciscum motus est pietate.* Lemmens, 26; Spec. Perf., 28.

Quodam tempore cum esset b. Franciscus apud eundem locum quidam frater spiritualis homo et antiquus — recordatus est inter fratres.

(*Text is almost identical with Lemmens, 26.*)

162 (f. 124[v]) *Qualiter episcopus Assisii venit ad visitandum b. Franciscum et quod non erat dignus videre ipsum.* Lemmens, Legenda Vetus, 4 (*cf.* II. Cel., ii., 66).

Quodam tempore cum b. Franciscus esset apud eundem locum[2] manebat ad orationem in cella que erat retro post domum. Cumque quadam die staret in ea, et ecce episcopus Assisii venit ad videndum eum. Et factum est dum intraret domum, pulsavit ostium ut ingrederetur ad b. Franciscum. Et aperto sibi ostio statim intravit cellam in qua erat facta alia parva cellula de sistoriis,[3] ubi stabat b. Franciscus. Et quia sciebat quod sanctus pater familiaritatem et dilectionem sibi ostendebat, libere ivit[4] et aperuit sistorium[5] cellule ut videret eum. Et statim dum misit caput intro in cellulam,[6] subito, vellet nollet, impulsus est per vim foras de voluntate Domini, quia dignus non erat videre eum, ambulans retro post se. Et

[1] *Cf.* no. 168 below.

[2] According to the arrangement of chapters, this should be Rivo Torto; but *cf. Spec. Perf.* p. 12, "juxta cellam post domum" at the Portiuncula; and Celano and Bonaventura (*Leg.* x., § 5) place the event at the Portiuncula.

[3] Lemmens (*Doc. Ant. Franc. II.*), storiis.

[4] *Ibid.*, intravit.

[5] *Ibid.*, storium.

[6] *Ibid.*, intra cellulam.

statim exivit foras cellam tremens et stupefactus, et coram fratribus dixit inde culpam suam et quod in illa die penituit eum illuc venisse.

163 (f. 124ᵛ) *Qualiter quidam frater cognovit per Spiritum sanctum temptationes suas meritis S. Francisci.* Lemmens, Legenda Vetus, 6 (*cf.* Spec. Perf., 106).

Quidam frater spiritualis et antiquus in religione et familiaris b. Francisco fuit. Accidit autem . . . in magna quiete et pace animi et corporis positus fuit meritis b. Francisci.

Lemmens, *Doc. Ant. Franc.* II., 97, l. 27 : cumque cottidie et per tot. P. 98, l. 13 : confitebatur (!) (*for* confundebatur).

164 (f. 125ʳ) *Qualiter omni anno omnes fratres convenerant ad capitulum apud S. Mariam de Portiuncula.* *Cf.* Spec. Perf., 7.

Quodam tempore prope capitulum quod tunc debebat fieri, quod et illis temporibus omni anno fiebat apud S. Mariam de Portiuncula, considerans populus Assisii quod fratres essent gratia Domini jam multiplicati et cottidie multiplicabantur, et quod, maxime cum convenirent ibi omnes ad capitulum, non haberent nisi quandam pauperculam et parvam casinam coopertam de palea, et parietes erant constructi ex viminibus et luto, sicut fratres fecerant primo quando venerant illuc ad manendum, habito concilio generali, in paucis diebus cum festinatione et magna devotione fecerunt ibi magnam domum ex lapidibus et calce muratam sine consensu b. Francisci et ipso absente. Cumque reverteretur b. Franciscus de quadam provincia et venissent (*sic*) illuc ad capitulum et vidisset illam domum ibi constructam, miratus est inde. Et considerans quod occasione illius domus fratres in locis in quibus morabantur et erant moraturi edificarent vel facerent edificari magnas domos, et maxime quia volebat quod ille locus semper esset forma et exemplum omnium locorum, antequam finiretur capitulum, surrexit quadam die et ascendit super tectum illius domus et precepit fratribus ut ascenderent et cepit una cum fratribus proicere in terra latera latas[1] (*sic*) ex quibus erat cooperta, volens destruere domum. Videntes quidam milites Assisii et alii, qui erant ibi pro communitate ejusdem civitatis

[1] *Spec. Perf.* (Sabatier) lascas: MS. Can. Misc., 525, lastras: II. Cel. ii., 27, lastas.

ad custodiendum illum locum pro secularibus et forensibus, qui erant extra locum in maxima quantitate ex omni parte congrega (*sic*) ad videndum capitulum fratrum, quod b. Franciscus et alii fratres volebant dissipare domum illam, statim iverunt ad ipsos; qui dixerunt b. Francisco: Frater, ista domus est communitatis Assisii et nos sumus hic pro ipsa communitate. Unde dicimus tibi quod non destruas domum nostram. Dixit ad eos b. Franciscus: Ergo si vestra est, nolo tangere illam. Et statim descendit de ea, et alii fratres qui cum ipso erant ascenderant (*sic*). Quapropter populus civitatis Assisii per longum tempus omni anno constituit ut quicumque esset illorum potestas teneretur ipsam facere cooperiri et reparari si esset necesse.

(*The variations are numerous but almost entirely verbal.*)

165 (f. 125[r]) *Sequitur Qualiter minister generalis fecit parvam domum pro fratribus.* *Cf.* Spec Perf., 8.

Alio tempore minister generalis volebat ibi facere quandam parvam domum pro fratribus illius loci ubi possent quiescere et dicere horas suas, maxime quia illis temporibus ad illum locum omnes fratres de religione et qui veniebant ad religionem recurrebant et veniebant, propter quod multum fatigabantur fratres illi quasi cottidie; et etiam propter multitudinem fratrum convenientium in loco illo non habebant locum ubi possent quiescere et dicere horas suas, ita quod oportebat dare illis loca sua ubi jacebant. Et ex hoc multas tribulationes multotiens patiebantur, quia post multum laborem non poterant quasi satisfacere necessitati corporis et utilitati anime providere. Cumque jam quasi illa domus esset edificata, ecce reversus est ad locum illum beatus Franciscus, et dum quiesceret in quadam cellula in nocte quadam, audivit in mane tumultum fratrum qui laborabant ibi, et cepit mirari quid hoc esset. Unde interrogavit socium suum dicens: Quis est hic tumultus? Quid operantur illi fratres? Socius ejus narravit ei omnia sicut erant. Qui statim fecit vocari ministrum, dicens illi: Lemmens, 28. Frater, iste locus est forma et exemplum totius religionis. Unde magis volo quod fratres istius loci sustineant tribulationes et necessitates amore Domini Dei, ut fratres totius religionis

qui huc veniunt reportent bonum exemplum paupertatis in locis suis; quoniam, si haberent, suas satisfactiones et consolationes, et alii fratres de religione sumerent exemplum edificandi in locis suis dicentes: In loco S. Marie de Portiuncula, qui est primus locus fratrum, talia et tanta edificia edificantur, bene possumus edificare in locis nostris.[1]

166 (f. 125v) *Qualiter S. Franciscus ordinavit in testamento suo quod omnes celle debeant construi ex lignis et luto.*[2] Lemmens, 30 (*cf.* Spec. Perf., 10).

Sanctus Franciscus circa mortem in testamento suo scribi voluit ut omnes celle et domus fratrum non deberent construi nisi ex luto et lignis ad conservandum melius paupertatem et humilitatem. Unde quodam tempore — minus (*sic*) malum exemplum et scandalum inde esset.

The text is almost identical with that of Lemmens, except that it contains the passages omitted in Lemmens, namely "Nec aliqua loca — morarentur" (Sabatier, p. 23, ll. 13-15) *and* "quoniam (quia) fructum animarum . . . lucrando eos et populum quam scandalizando prelatos et clericos licet populum lucrarentur . . . venerari" (*ib.* p. 23, ll. 30-24, l. 4).

167 (f. 126v) *Qualiter S. Franciscus ivit predicando per provinciam Marchie.* *Cf.* II. Cel. ii 49.

Quodam tempore ibat predicando b. Franciscus per provinciam Marchie. Accidit autem ut quodam die, dum cujusdam castri populo predicasset, quidam homo venit ad ipsum, dicens illis (*sic*); Frater, volo dimittere seculum et intrare religionem tuam. Dixit ad eum b. Franciscus: Frater, si vis intrare religionem fratrum, oportet te primo omnia tua secundum evangelii perfectionem pauperibus erogare, postea tuam voluntatem in omnibus abnegare. Quibus auditis ivit cum festinatione et ductus amore carnali et non spirituali omnia sua suis consanguineis erogavit. Et reversus ad b. Franciscum dicens ei: Frater, ecce me de omnibus meis expropriavi. Dixit ad eum b. Franciscus: Quomodo fecisti? Qui dixit illi: Frater, omnia mea quibusdam consanguineis meis quibus necessaria erant erogavi. B. Franciscus statim cognoscens per

[1] The latter part of this chapter forms Cap. 28 of Lemmens' *Spec. Perf.* and in that part our text agrees with Lemmens rather than with Sabatier.

[2] Marginal note (Sec. xv. ?); "Hoc totum est contra nonnullos fratres et contra me".

Spiritum sanctum quod homo carnalis erat dixit ad eum : Vade viam tuam, frater musca : quoniam tua erogasti consanguineis et vis vivere de elemosinis inter fratres. Ille vero statim ivit viam suam, nolens aliis pauperibus sua erogare nisi illis pauperibus quibus dedit.[1]

168 (f. 126ᵛ) *Qualiter S. Franciscus fuit gravissime temptatus a spiritu.* Spec. Perf., 99.

Hiisdem temporibus cum in eodem loco S. Marie b. Franciscus maneret, accidit ut ad profectum ejus anime inmissa esset illi gravissima temptatio spiritus. Ita quod multum interius et exterius spiritus et corpus ejus tribulabantur, ymo etiam a familiaritate fratrum aliquando se subtrabebat — et statim liberatus est ita quod visum fuit ei illam temptationem nunquam habuisse.[2]

P. 194, ll. 8-12 : Affligebat se non solum abstinentia cibi sed etiam verborum, ibat sepe ad orationem in silva que erat prope ecclesiam ut magis ostenderet suum dolorem et lacrimas habundantius coram Domino effundere posset, ut Dominus qui omnia posset in tanta tribulatione suam medicinam de celo sibi mittere dignaretur. Cumque die noctuque ab illa temptatione amplius quam duobus annis ita tribulatus fuisset.

(f. 126ᵛ) *Qualiter b. Franciscus invenit fratrem Jacobum cum quodam leproso.*[3]

169 Quodam tempore dum quadam die reversus fuisset b. Franciscus apud ecclesiam S. Marie de Portiuncula . . . cum quodam leproso vulneribus valde vulnerato qui eadem die venerat illuc. Cui sanctus frater ipsum leprosum et maxime omnes alios leprosos . . . extra hospitale, maxime quia ille frater Jacobus erat valde simplex et sepe ibat ad ecclesiam S. Marie cum aliquo leproso, et maxime quia homines consueverunt abhorrere leprosos qui essent multum plagati. Et hiis dictis . . . Petro Cattanei generali ministro . . . mutare obedientiam ejus, licet tunc et multotiens interius et exterius inde affligeretur. Dixit B. Franciscus . . . et testimonium perhibuit. Lemmens32, (*cf.* Spec. Perf., 58).

(*Text corresponds generally to Lemmens*, 32)

[1] Ang. Clareno, *Expos. Regulae*, p. 56, quotes this from Celano.

[2] For the last lines of this chapter, *Spec. Perf.*, 99, see above, no. 159 : *cf.* Lemmens, *Spec. Perf.*, 21.

[3] See above, fol. 111r (No. 112).

170 (f. 127[r]) *Qualiter S. Franciscus liberatus est de presenti miseria et cum angelis perhenniter regnat.*[1] *Cf.* Celano, Miracula, 90.

Postquam gloriosus confessor Franciscus de presenti liberatus miseria ad celum cum angelis perhenniter regnaturus pervenit, multis magnisque diversis temporibus cepit miraculis choruscare. Nam V. officiales imperatoris capti suspicionis militia (*sic*) faciente vinculis durioribus innectuntur, et, ut afflictis major adderetur afflictio et omnis effugiendi suspicio tolleretur, in firmissima turri existente in quadam munita arte artiori custodie mancipantur, ubi, dum carceris tediarentur squaloribus, ceperunt de effugio cogitare. Ceterum quia de propriis viribus diffidebant et totius erant humani auxilii solacio destituti, ad implorandam divinam misericordiam convertuntur, et beati Francisci pia merita recolentes, qui longe lateque jam ceperat miraculis radiare, sibi devote devoverunt, ipsius patrocinium suppliciter flagitantes. Emisso itaque voto, uni eorum, qui tanquam voci verborum ad id pertinendum dux et[2] adinventor extiterat, in visione beatus Franciscus apparuit dicens se eis misericorditer astiturum et liberationis officium seu beneficium indubitabiliter prebiturum. At ille expergefactus magna repletur letitia, et visionem quam viderat letabunde sociis nuntiavit. Quam illi suspensis auribus audientes magno exilerant gaudio, sperantes promissionem sancti effectu nullatenus carituram. Quodam igitur sero post visionem exhibitam, unus ipsorum, sancti Francisci nomine primitus invocato, turris murum firmissimum cepit impetere quodam osso (*sic*), et mirum in modum fabrice illius firma stabilitate stabilisque structura ossis ictu tanta velocitate cedebat, ut nulli eorum esset ambiguum illi negotio manum divine virtutis pre esse; tanta nempe videbatur dissolvi et interrumpi facultate illa tenax lapidum cementique compago, ac si non esset lapideus sed potius luteus murus ille. Fosso ergo muro et exitu jam patente, custodibus nichilominus cum eis existentibus, in conclavi ceperunt de tam alto preci-

[1] The title is taken from the first words of the chapter and does not represent the contents.

[2] MS. duxit.

pitio dubitare. Eminencia quippe rupis, super quam ars illa erat edificata, eos minaci ac horrendo precipitio deterrebat. Sed ille cui beatus Franciscus apparuerat de sancti promissione confisus primus egreditur, egressu suo fidam securitatem exhibens ceteris egressuris. Egressis sane per ordinem iiii^{or}, et quintus, cum esset gravioribus quam ceteris (*sic*) compedibus illigatus, cepit titubare et titubans amarissime lacrimari; timebat enim ne propter gravedinem et magnitudinem compedum, quibus cruciabiliter gravabatur, in casu tam discriminoso crura sua frangerentur, et sic crurifragio vitam miserabiliter terminaret. Cumque tam amaris cogitationibus torqueretur illico, compedes cum magno impetu et vehementi strepitu crepuerunt. Videns ergo ille se a vinculis tam mirabiliter absolutum, fidenter egreditur et ad terram devenit, sicut et socii, sine aliqua lesione. Omnes igitur beati Francisci meritis liberati ei devote gratiarum munera persolverunt.

171 (f. 127^{v}) *Qualiter beatus Franciscus liberavit quendam de carceribus.* *Cf.* Celano, Miracula, 88 (*cf.* Bonav., Miracula, v., 1).

In quadam insula Romanie Grecum quendam servientem unius domine[1] contigit de furto fallaciter accusari. Quem dominus insule capiens et in arto carceris ergastulo trudens, pedem ejus ligneo vinculo precepit astringi, processu temporis per diffinitionem sententie irrevocabiliter mutilandum. Domina autem, miserie servientis compatiens, cum non posset illi prece vel pretio subvenire, vovit b. Francisco se coram ycona sua pedem cum crure cereis suspensuram, si servientem suum dignaretur a tanto discrimine liberare. Nocte igitur subsequente astitit b. Franciscus homini existenti in carcere, et eum pede pulsans: Ego sum, inquit, sanctus cui tua domina votum vovit. Surge igitur et veni foras. At ille extenso pede se a vinculo sentiens absolutum subsequebatur vestigia precedentis. Educens ergo eum b. Franciscus extra portam carceris, que ultro aperta est eis, duxit eum ad eminentem partem castri super altissimam rupem edificati, precipiens ei ut inde descenderet et securus abiret. Qui timens casus preci-

[1] *Cujusdam domini*, according to Celano, who makes the *domina* the wife of the *dominus*.

pitio precludere sibi vitam, cum vorago pavendi inferius desuper aspicientibus appareret, nec aliquis transitus inde esset, se proicere non audebat. Cumque hesitans nulli loquenti daret responsum, nec etiam precipienti quatenus obediret, virtute divina subito extra munitionem portatus reperit se in terra. Domina igitur, rei veritate comperta, ymaginem fecit ceream juxta quod voverat reverenter. Dominus autem insule illius, credens hoc dolo aliquo potius quam b. Francisci meritis contigisse, dum staret quadam die in ecclesia, crus illud cereum, quod coram ycona b. Francisci pendebat, baculo quem gestabat in manu percutiens:[1] Ecce, inquit, mendacium b. Francisci miraculis attributum. Cuius irreverentiam divina est ultio subsecuta. Nam gravissima infirmitas ipsum arripuit, et vexatio dans intellectum auditui ipsum compulit confiteri miraculi veritatem.

172 (f. 127ᵛ) *Qualiter quidam peregrinus invalidus petebat aquam a sancto Francisco.* Celano, Miracula, 82 (Bon., Leg. Miracula, iv., 2).

Quidem (*sic*) peregrinus invalidus corpore, nec bene sanus mente, fuerat enim freneticus — miraculo confortarunt.

173 (f. 127ᵛ) *Qualiter b. Franciscus appropinquavit eidem infirmo.*

Alia autem die cum suborta tempestate — restitutus est sospitati.

(*These two chapters correspond, with minor differences, to* Celano Miracula, 82.)

174 (f. 128ʳ) *Qualiter b. Franciscus liberavit quendam fratrem qui submergebatur in quadam navicula.* Celano, Mir., 83; Bon., iv., 3.

Quadam die cum quidam frater nave veteri Reat' flumen transnadaret (*sic*) — nec madefactionis in eo aliquod vestigium reperire.

(*The name of the friar,* Jacobus Reatinus, *is given in Celano and Bonaventura, but not in our MS.*)

175 (f. 128ʳ) *Qualiter quedam mulier incepit nomen sancti Francisci invocare.* Celano, Mir., 84; Bon., iv. 4.

Quadam die duo homines cum duabus mulieribus et puero parvulo et uno ense per lacum Reatinum navicula vehebantur,

[1] Celano: *dum uxorem manu percutit.*

que in partem alteram inclinata aquis repleta est. Una autem illarum mulierum, que b. Francisco dum viveret nota fuerat devota, cernens sibi et sociis mortis periculum imminere, cepit nomen b. Francisci junctis manibus invocare. Ad cujus invocationem, mirabile dictu, et navicula plena aqua ne mergeretur sustentabatur et ensis desuper enatabat, et elemento fluxibili solidato et calcabili sed sedibili facto, nullum homines illi mulieres et parvulus passi sunt de eo quod contingerat (*sic*) detrimentum.

176 (f. 128[r]) *Qualiter quidam vir propter vulnus fistulam patiebatur et liberatus est per b. Franciscum.* Cf. Celano, Miracula, 194.

Quidam vir in partibus Romanie propter vulnus quoddam, quod sibi fuerat illatum, fistulam patiebatur in renibus. Cujus afflictionem pater et mestitudinem miseratus, eum b. Francisco devovit. Emisso igitur voto, statim infirmus, pruritum magnum loco fistule sentiens, fecit ligamina, que erant desuper, removeri. Quibus remotis et licinium de vulnere extractum, apparuit et fistulam (*sic*) tam mirabili modo sanata quod nec interruptio ibi aliqua discerni poterat nec cicatrix.

177 (f. 128[r]) *Qualiter quedam domina fistulam habuit in pectore et liberatus* (*sic*) *est per b. Franciscum.* Cf. Celano, Miracula, 193.

Quedam domina fistulam in pectore patiens quadam die ivit ad locum fratrum. Cumque staret in ecclesia et videret quendam libellum ibi, interrogavit cujusmodi liber esset. Cui responsum est quod erat legenda b. Francisci. Quod audiens cum magna devotione acceptans expandit supra pectus suum, desiderans sibi b. Francisci meritis subvenire. Que domum regrediens nec ultus (*sic*) sensit de cetero nec videre potuit ulceris cicatricem.

178 (f. 128[v]) *Qualiter quidam frater liberatus est per b. Franciscum de dolore dentium etc.*

Quidam frater cum in terra Sarracenorum existeret omni fere humano auxilio destitutus dolore dentis cepit vehementissime perurgeri. Cumque hoc dolore diutius torqueretur sibimetipsi compatiens lacrimabiliter beati Francisci subsidium flagitavit applicans ad locum doloris crucem unam factam de ipsius tunica reverenter. Quo facto omnis illius angustie

diffugiit cruciatus, et frater redditus pristine sanitati Dei benignitatem cordis gaudio collaudavit.

179 (f. 128ᵛ) *Qualiter beatus Pacificus petebat*[1] *a b. Francisco tunicam suam.* *Cf.* II. Cel. ii., 72; Bon., iv., 8.

Quodam tempore cum b. Franciscus ivisset in Marchiam Anchoritanam (*sic*), frater Pacificus audito ejus adventu, licet tunc pomposiori inniteretur seculi seculi (*sic*) vanitati, in presagium tamen future gratie ad quam erat processu temporis assumendus, ad videndum ipsum [quem] no[n]dum facie sed fama volante didiscerat desiderabiliter properavit. Ad quem cum accessisset,[2] et eum inter fratres quasi unum de ceteris conspexisset, discrevit ipsum ab omnibus nullo judice nisi Deo, qui sibi illum judicio mirabili demonstravit. Vidit namque super caput ejus thau quasi ensem fulgidum et prefulgens, ut per hoc patenter daretur intelligi, quod ipse et rectus erat cultus penitentie gemebunde et verus minister verbi Dei, carnalitatem suo acumine discindentis et animam[3] suo fulgore viri[4] illustrantis. Signo igitur quod divinitus acceperat eo voto ipsius sanctitatis eminentiam tacitus Pacificus mirabatur. Cumque b. Franciscus more suo contra fastum mundi disputans retexeret de seculi contemptu sermonem, ad eum precipue sermonem dirigens qui videbatur signa majoris pretendere vanitatis, gladio verbi Dei compunctus Pacificus nondum frater respondens: Non, inquit, opus est verbo tantum sed facto. Cui b. Franciscus: Quid vis, inquit, ut tibi faciam? Qui respondens, Volo, ait, ut des mihi tunicam tuam. Cujus pie petitionis non defuit sanctus pater, sed data sibi tunica induit eum habitum (*sic*) religionis sub quo laudabiliter militans vitam post modum suam laudabilius terminavit. Idem etiam frater post assumptionem habitus, cum quadam vice iret cum eo, vidit iterum super eum signum thau pennarum pavonis similitudinem preferentis, quo signo manifeste ostendebatur b. Franciscus esse habundantia multiformis Dei gratie decoratus.

[1] MS. peciebat.

[2] Celano adds that the meeting took place *ad quoddam monasterium pauperum inclusarum* (p. 249). Bonaventura says *apud castrum sancti Severini . . . in monasterio quodam.*

[3] MS. aīa. [4] MS. u'i.

180 (f. 128v) *Qualiter cuidam fratri apparuit fulgor in capite S. Francisci.*

Quadam vice cum b. Franciscus staret ad orandum in ecclesia de nocte more solito, in signum devotionis interioris Domino majestatis reverentiam diutius exhiberet, quidam frater, ut ipsum orantem videret in loco quodam secreto delitescens, vidit fulgorem desuper venientem tanquam fassis (*sic*) accense et super eum quamdiu sic perstitit permanentem, sed b. Francisco ab oratione discedente disparuit fulgor ille.[1]

181 (f. 128v) *Qualiter quidam frater liberatus est per fluxum sanguinis per beatum Franciscum.*

Tempore cujusdam capituli generalis contigit quendam fratrem tantum per nares emittere sanguinem quod quasi totus exanguis (*sic*) effectus et frigidus mortis ymaginem pretendebat. Cumque contra fluxum illum multa adhiberentur remedia et nullum ei prodesset, fratres fratri qui mori videbatur compatientes, patri Francisco pia gerenti viscera filii periculum nuntiarunt. Qui concite veniens et filio patienti compatientes (*sic*) ipsum rogatu ceterorum filiorum consignavit signo salutifero et recessit: quo recedente et fluxus ille cohibitus et frater extitit liberatus.

182 (f. 129r) *Qualiter capilli S. Francisci reintegraverunt murum.*[2] *Cf.* Bon., vii., § 11; Actus in Valle Reat., ix.

Cujusdam medici Reatini qui b. Francisco in infirmitatibus suis libentius serviebat, turris ex una parte a summo usque deorsum deformiter erat scissa, cujus ruinam predictus medicus verens rogavit unum de sociis b. Francisci ut sibi aliquid de ipsius reliquiis exhiberet. At ille, cum de ejus capillis haberet, illius devotionem considerans, dedit sibi. Quos ille devote ac reverenter suscipiens in scissura turris reposuit quodam sero. Mane autem facto, et quod scissum fuerat reintegratum, et quod inconjunctum erat apparuit reconjunctum, ita quod nec capillos medicus nec scissure illius vestigium potuit ulterius invenire.

183 (f. 129r) *Qualiter quidam frater fuit liberatus ab infirmitatibus suis meritis S. Francisci.*

[1] I have failed to find this chapter elsewhere: *cf. Actus*, 19.

[2] Marginal note: Hoc acydit Reaty.

Quendam fratrem apud ecclesiam S. Marie de Portiuncula existentem, cum magnis torsionibus aliisque infirmitatibus torqueretur, b. Franciscus fecit ad se vocari, anthiacumque [?], quem coram se habebat dum comederet, cum offa et vino sibi largiens, dixit ut audacter et secure comederet nil formidans. Timebat enim sibi ne ex tali comestione infirmus diutius lederetur. Et propter hoc minister, qui comedebat cum beato Francisco, id fieri prohibebat. Comedens autem frater ille ut sibi a b. Francisco oblatum fuerat, ipsius meritis gloriosis statim fuit a dictis infirmitatibus liberatus.

184 (f. 129r) *Qualiter S. Franciscus fecit scribi in testamento suo quod domus fratrum deberent fieri ex lignis et luto, etc.* Lemmens, Intentio Regulae, 13 (*cf.* Spec. Perf., 71).

Cum maneret in eodem palatio infirmus — reddere rationem.

Lemmens, *Doc. Ant. Fr.* I., p. 95, l. 10 : in paucis et pauperculis libris ; p. 97, l. 19 : opere (*for* operatione).

185 (f. 129v) *Qualiter S. Franciscus dixit fratribus suis : Ve illis qui sunt mihi contrarii, etc. Voluntas Domini est pro majori utilitate religionis, etc., sequitur consequenter.*[1] Lemmens, Intentio Regulae, 14-16 (*cf.* Spec. Perf., 11).

Unde tunc in testamento — secundum voluntatem suam.

Lemmens, *Doc. Ant. Fr.* I., p 98, l. 22 : fere (*for* fecit) ; p. 99, l. 17 : subtilitate (*for* sublimitate). (*Notice that the order as well as the text of Lemmens is kept in these chapters.*)

186 (f. 130r) *Qualiter S. Franciscus benedixit omnibus fratribus suis, etc.* Lemmens, 34 (*cf.* Spec. Perf., 88).

Quadam die b. Franciscus tantum fuit doloribus — statim fuerunt liberati.

Text closer to Lemmens than to Sabatier. Add after finem saeculi (Lemmens, p. 71, l. 13) : Fratres ceperunt fortiter lacrimari et tanto magis plangebant quanto cognoscebant ipsum morti appropinquare. Et cum benediceret omnes fratres videbatur (etc.).

P. 72, l. 1 : ipse dixit fratribus quod credebat feria va esset. Unusque ex illis fratribus reservavit. *Om. last lines of Lemmens*, " Dicebat — facere " [*see next chapter*].

[1] This rubric is really inserted lower down, in two blank lines between the words *construuntur* (Lemmens, p. 98, l. 1), and *ex lignis* (*ibid.*, l. 3) : the MS. omitting the words *essent parvae — de domibus.*

187 (f. 130r) *Qualiter b. Franciscus desiderabat comedere panem cum petrosillis, etc.* *Cf.* II. Cel. ii. 22.

Quadam nocte cum esset valde debilis b. Franciscus ex maxima infirmitate dixit sociis suis: Vellem confortari, fratres, et comedere aliquid, si possem. Dixerunt socii ejus ad ipsum: Quid velles comedere, pater? Ait ille: Si haberem de petrosillis, forsitan comederem parum de pane cum ipsis. Dixerunt socii ejus ad fratrem qui faciebat coquinam: Videtur tibi, frater, quod possis invenire de petrosillis in orto? Erat ortus juxta palatium ubi jacebat b. Franciscus. Respondit frater et dixit eis: Non tantum de nocte sed etiam de die non invenio, maxime quia illa parva, que inveni, cottidie collegi. Dixit autem ad eum b. Franciscus: Vade, frater, quia forsitan invenies. Dixit ad eum frater: Obscuritas est magna, et lumen portare non possum quoniam fortiter fiat ventus: quomodo ergo inveniam eum? Pre obscuritate herbas discernere non valeam, et etiam cum de die vix inveniam. Ait illi b. Franciscus: Vade, frater, et non tibi gravet; et solummodo hoc facias, cum intraveris ortum, inclina te et pone manum tuam in terram, et illas herbas, quas primo tetigeris, michi apporta. Ivit tunc ille sine lumine, et cum intraret in orto, non discernebat herbas silvestres a domesticis, sed solummodo ut satisfaceret b. Francisco, inclinavit se et primas herbas que sibi illi occurrerunt, sicut dixit ei b. Franciscus, collegit cum una manu, et apportavit eas coram b. Francisco. Cumque quidam frater prospiceret herbas illas esse silvestres, cepit resolvere illas huc atque illuc, et factum est divina dispensatione, quod propter fidem b. Francisci invenit inter illas herbas petrosillum magnum et pulchrum: et gavisi sunt inde plurimum fratres et admirati sunt valde, considerantes sanctitatem et fidem b. Francisci. Dixit autem b. Franciscus ad socios suos: Fratres mei, non debetis[1] me facere dicere rem totiens.[2] Et cum comedisset parum, confortatus est. Nam tante puritatis et tante fuit

[1] Corr. in margin to *deberetis*.

[2] *Cf.* Lemmens, *Spec. Perf.*, 34 (p. 72): Sabatier, *Spec. Perf.*, 47, is an extract from II. *Cel.*, ii., 22.

magne fidei b. Franciscus, quod in exterioribus et interioribus Dominus per fidem suam tam magna et multa miracula operabatur, quo ad se et quo ad alios, que vidimus et cognovimus nos qui fuimus cum illo parvo tempore, quod satis esset longum nobis scribere et narrare.

188 (f. 130^{v}) *Qualiter S. Franciscus solitus erat post comestionem ire cum fratribus ad laborem.* Lemmens, 35 (Spec. Perf., 82).

Cum sanctissimus pater noster Franciscus apud ecclesiam S. Marie de Portiuncula quodam tempore moraretur et solitus esset die quolibet post comestionem contra otiositatis vitium cum suis fratribus in aliquo opere laborare: considerans autem pro se et fratribus suis ne bonum, quod Domino cooperante lucraretur tempore orationis, post orationem per verba otiosa et inutilia amitti posset, ad evitandum lapsum verborum otiosorum vel inutilium talia ordinavit et a fratribus observanda mandavit. Si quis fratrum vacans ab opere vel operans aliquid — Fratres etiam alios nolebat (!) fore ad dicendum easdam sollicitos similiter et devotos.

(*Text of the latter part is nearer to the Lemmens fragment than to Sabatier.*)

189 (f. 131^{r}) *Qualiter S. Franciscus erat forma et exemplar omnium aliorum fratrum, etc.* Lemmens, 36-37 (Spec. Perf., 65).

Tempore illius capituli celebrati in eodem loco in quo fratres primo missi fuerunt ad quasdam provincias ultramontanas, finito capitulo, b. Franciscus remanens in predicto loco cum quibusdam fratribus dixit ad illos: Karissimi fratres, me oportet esse formam et exemplum . . . provinciam que sit magis ad laudem Domini et profectum et salutem animarum et nostre religionis bonum exemplum.

Nam mos erat sanctissimi patris non solum cum ad longinquam provinciam iret ad predicandum sed etiam cum iret per adjacentes provincias orare Dominum et fratres ad orandum mittere, ut, ubicumque esset melius secundum Deum, Dominus dirigeret cor suum ad ambulandum illuc.

Iverunt fratres ad orationem . . . ut corpus Christi in loco bono et honesto collocarent: quod si non facerent, volebat quod fratres illud agerent. Immo quodam tempore voluit

mittere quosdam fratres cum piscidibus per universas provincias, ut ubicumque invenirent corpus Christi illicite collocatum, illud honorifice in ipsis collocarent.

Nam propter reverentiam sanctissimi corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi voluit similiter poni in regula, ut verba et nomina Domini scripta, per que conficitur sanctissimum sacramentum, fratres, ubicumque invenirent non bene reposita vel non honeste in aliquo jacerent dispersa, recolligerent et reponerent, honorantes Dominum in sermonibus quos locutus est.

Multa enim sanctificantur per verba Dei, et in virtute verborum Christi altaris conficitur sacramentum.

Et licet non scriberet ista in regula, maxime quia fratribus ministris non videbatur bonum ut fratres hoc haberent in mandato, tamen sanctus pater in testamento suo et in aliis suis scriptis fratribus relinquere voluit de hiis voluntatem suam.

Quosdam alios fratres per universas provincias mittere voluit cum bonis et pulchris ferramentis hostiarum ad faciendum omni tempore hostias.

Cumque eligeret b. Franciscus de illis fratribus quos secum volebat ducere, dixit ad illos: Ite in nomine Domini [bini] et bini honeste per viam et maxime cum silentio . . . [*as in Lemmens*, p. 73, § 37][1] in quiete et solitudine in cella sua, parum prodest religioso cella manu facta.

Ut autem pervenerunt Aretium, scandalum maximum et bellum erat quasi per totam civitatem die noctuque occasione duarum partium que longo tempore se adinvicem oderant. Videns hoc b. Franciscus et audiens tantum rumorem et clamorem per diem et noctem, cum esset hospitatus in quoddam (*sic*) hospitali in burgo extra civitatem, visum fuit ei quod demones de hiis exultarent et incitarent omnes homines ad destruendum civitatem cum igne et aliis periculis. Unde motus ad pietatem super illam civitatem, ait fratri Silvestro sacerdoti homini Dei, magne fidei, mire simplicitatis et puri-

Cf. II. Cel. ii., 74.

[1] habemus cellam nobiscum (*for* hujusmodi cella nobiscum est).

tatis, quem sanctus pater venerabatur ut sanctum:[1] Vade ante portam civitatis et alta voce precipias omnibus demonibus ut exeant omnes de ista civitate. Surrexit frater Silvester et ivit ante portam civitatis clamans vocibus magnis: Laudatus et benedictus sit Deus noster Jesus Christus. Ex parte Dei Omnipotentis et in virtute sancte obedientie sanctissimi patris nostri Francisci, precipio omnibus demonibus ut omnes exeant de ista civitate. Et factum est divina miseratione et oratione b. Francisci quod sine aliqua predicatione paulo post reversi sunt ad pacem et unitatem. Et quia non potuit tunc illis predicare b. Franciscus, postea quadam vice cum predicaret eis, dixit illis in primo sermone predicationis: Ego loquor vobis sicut vinctis demoniorum, quoniam vosmetipsos ligatis et venditis vos tanquam animalia ad forum propter miseriam vestram, et traditis vos in manibus demoniorum, videlicet quando exponitis vos voluntati illorum qui destruxerunt et destruunt se ipsos et vos et totam civitatem destruere volunt. Sed vos estis miseri homines et ignorantes, cum sitis ingrati beneficiis Dei, qui, licet aliqui vestrum ignorent, quadam hora liberavit istam civitatem meritis cujusdam sancti fratris Silvestri.

Cumque pervenisset b. Franciscus Florentiam invenit ibi dominum Hugonem episcopum Hostiensem, qui postea fuit papa, qui missus fuerat a papa Honorio in legatum per ducatum et Tusciam, Lombardiam et Marchiam Tervisinam usque Venetias, de cujus adventu valde gavisus est dominus episcopus. Ut autem audivit a b. Francisco quod volebat ire in Franciam, prohibuit sibi ut non iret, dicens ad eum: Frater, nolo quod vadas ultra montes, quoniam multi prelati sunt et alii qui libenter impedirent bona tue religionis in curia Romana. Ego autem et alii cardinales qui diligimus tuam religionem libentius protegimus et adjuvavimus ipsam, si manseris in circuitu istius provincie. Dixit autem ad eum b. Franciscus: Domine, magna verecundia est michi cum miseram fratres meos ad remotas et longinquas partes permanere in istis provinciis. Dixit autem ad eum dominus episcopus quasi redarguendo:

Spec. Perf., 65 (*cf.* Lemmens, 37).

[1] *Cf.* Lemmens, *Spec. Perf.* p. 74.

Cur misisti . . . [*as in Lemmens*, p. 75, § 37] . . . reversus est in Vallem Spoletanam.

190 (f. 132[r]) *Qualiter S. Franciscus dixit ad socium suum se non esse fratrem minorem.* Spec. Perf., 64; Lemmens, 38.

Quodam tempore cum appropinquaret capitulum fratrum quod debebat fieri apud ecclesiam S. Marie de Portiuncula dixit b. Franciscus — ubi lucrum est anime.

(*Text in this chapter is closer to Sabatier than to Lemmens.*)

191 (f. 132[r]) *Qualiter una cicada cantavit in digitis S. Francisci.* *Cf.* II. Cel. ii, 130.

Quodam tempore in estate cum esset b. Franciscus apud eundem locum et maneret in cella ultima juxta sepem orti retro post domum, ubi post mortem ejus manebat frater Raynerius ortolanus, accidit ut quadam die, cum descendisset de illa cellula, cicada erat in ramo arboris fici, que erat juxta eandem cellam, ita quod poterat ipsam tangere. Unde porrigens sibi manum dixit ad eam: Veni ad me, soror mea cicada. Et statim ascendit in digitis manus ejus. Et cum digito alterius manus cepit tangere cicadam, dicens sibi: Canta, soror mea cicada. Et statim obedivit ei, et incepit tangere vel canere, et multum inde consolabatur b. Franciscus et laudabat Deum. Et sic per magnam horam tenuit ipsam ita in manu. Postea reposuit in ramo ipsam fici, unde ipsam abstulerat. Et sic usque ad octo dies continuos, cum descenderet de cella, inveniebat ipsam in eodem loco et continuo accipiebat ipsam in manu, et statim quod dicebat ei ut caneret, tangendo ipsam, canebat. Post septem dies dixit sociis suis: Demus licentiam sorori cicade ut recedat quo voluerit; satis enim nos consolata est. Nam caro posset inde contrahere vanam gloriam. Et data sibi licentia statim recessit, et amplius ibi non apparuit. Et mirati sunt inde socii ejus quod ita obediret ei et sic esset mansueta sibi. Nam b. Franciscus in tantum letabatur in creaturis propter amorem Creatoris quod Dominus pro consolatione utriusque hominis sui, que sunt hominibus silvestres, sibi mansuetas faciebat.

192 (f. 132[v]) *Qualiter b. Franciscus verecundebatur de paupertate, etc.* Lemmens, 41 (*cf.* Spec. Perf., 17).

Quodam tempore cum iret b. Franciscus per quandam provinciam predicando accidit ut obviaret cuidam pauperculo homini, et dum consideraret magnam ejus paupertatem — pauperior me.

(*Text approximates to Lemmens.*)

193 (f. 132v) *Qualiter b. Franciscus invenit quendam pauperculum.*[1] Lemmens, 4 (*cf.* Spec. Perf., 37).

Cum b. Franciscus ivisset ad quoddam heremitorium fratrum prope Roccam Bricci occasione predicandi hominibus illius provincie, accidit in illa die qua debebat ibidem predicare quod quidam homo pauperculus et infirmitius venit ad eum. Et cum videret ipsum cepit considerare paupertatem et infirmitatem ejus, ita quod motus pietate de paupertate et infirmitate illius cepit dicere consocio suo de nuditate — quas in suo corpore pertulit pro salvatione humani generis.

(*Text approximates to Lemmens, except at the beginning.*)

194 (f. 132v) *Qualiter quidam frater exivit de religione qui fecerat scandalum fratri suo.* II. Cel. ii., 1

Quodam tempore quidam frater quem S. Franciscus diligebat magno affectu, cum veniret de Terra Laboris cum quodam fratre qui antiquior eo erat in religione, accidit ut in itinere ipso frater ille qui erat antiquior alio in religione multotiens movebatur in scandalum contra fratrem suum injuste et sine aliqua culpa fratris sui. Qui omnia patienter tollerabat. Cumque ambo venirent ad quendam locum ubi tunc erat b. Franciscus infirmus, ille frater, quia erat familiaris b. Francisco, intravit ad ipsum, et inter alia verba que dixit ei, b. Franciscus de hoc quoque interrogavit eum dicens: Qualiter erga te socius tuus in itinere se habuit? Et respondit ei: Pater, bene. Ait ei b. Franciscus: Sed cave tibi ne sub specie humilitatis mentiaris. Scio enim qualiter se habuerit circa te. Et plurimum miratus est inde ille frater, quomodo per Spiritum Sanctum cognovit, eo quod nec ei nec alicui dixerat. Et factum est postea non post multos dies exivit frater ille de religione qui fecerat scandalum fratri suo.

[1] *Cf.* fol. 107v (no. 97) above.

195 (f. 133r) *Qualiter quidam frater desiderabat videre b. Francis-* II. Cel. ii., 76.
cum et habere consilium ejus.

Fuit quidam frater sancte conversationis et honestatis atque magne orationis et antiquus in religione qui per plurimos annos temptatus est diversis et temptationibus malignis, ita quod tantum ab ipsis stimulabatur quod multotiens ducebatur usque ad desperationem, et ex hoc affligebat se valde, videlicet abstinentia, vigiliis, lacrimis et orationibus: et neque in se neque ab aliquo fratre inde potuit habere vel invenire aliquod remedium vel consolationem, et desiderabat videre b. Franciscum et habere inde consilium ejus. Et factum est divina dispensatione quod, dum iret per quandam viam, invenit b. Franciscum qui ibat predicando per illam provinciam. Ut autem cognovit eum, statim cucurrit ad eum et procidit ad pedes ejus et tantum fortiter amare flebat quod nichil poterat ei loqui. B. Franciscus motus est pietate super ipsum et statim cognovit per spiritum sanctum quod aliqua temptatione gravissima tribulabatur. Et ait: Ex parte Domini nostri Jesu Christi, precipio vobis demonibus ut amodo non molestetis hunc fratrem meum sicut usque in hanc horam fecistis. Et statim surrexit frater ille ab illa temptatione ita liberatus quod visum fuit ei quod illas temptationes nunquam habuisset.

196 (f. 133r) *Qualiter quidam latrones veniebant ad fratres pro* Lemmens, 43 (*cf.* Spec. Perf., 66).
elemosinis.[1]

Quodam tempore in quodam heremitorio fratrum super Burgum sancti Stephani (*sic*) veniebant aliquando latrones ad querendum panem a fratribus, eo quod illa provincia in magnis silvis latitabant et aliquando exibant foras in strata et in viis ad expoliandos homines. Unde quidam fratres — conversi fuerunt.

Text of Lemmens, except tovaliam *for* tabulam (p. 81, l. penult.): p. 82, ll.3-5: petatis ab eis amore Dei hanc primam petitionem, videlicet ut promittant vobis quod non percutiant aliquem nec quicquam mali faciant alicui homini in persona; quoniam si omnia insimul petatis eis (*om. in Lemmens through homoioteleuton*). P. 83, l. 9: ita (*for* rei).

[1] *Cf.* fol. 111r above.

197 (f. 133ᵛ) *Qualiter quedam ovis fecit agniculum* [*mortuum*][1] *quem interfecit scroffa.* II. Cel. ii., 77.

Quodam tempore cum esset hospitatus b. Franciscus quadam nocte apud monasterium sancti Recundii (*sic*) de episcopatu Eugubii, in illa nocte ovis una, que erat in quadam domo juxta domum ubi manebat b. Franciscus, fecit agniculum unum, quem interfecit in eadem nocte quedam scroffa, que erat in eadem domo. Cumque mane surrexissent homines illius monasterii invenerunt agniculum mortuum cognoscentes vere quod scroffa interfecisset eum et dicebant hoc ad invicem. Quo audito b. Franciscus pietate motus super illum agniculum coram monachis et hominibus illius monasterii dixit: Frater mi agnicule, animal innocens et hominibus valde utile, clamans semper et annuntians bene. Postea dixit: Maledicta sit ergo scroffa que te interfecit, ut nullus homo vel bestia vel avis ex illa comedat. Et factum est divina dispensatione quod statim cepit infirmari, et post tres dies mortua fuit, et projecta est in circuitu monasterii in carbonaria que est in circuitu monasterii. Et ad literam verum fuit sicut de ipsa predixerat sanctus pater. Nam per multum tempus fuit ibi manens tota integra. Quapropter plurimum mirati sunt inde monachi et homines illius monasterii, considerantes sanctitatem b. Francisci: habuerunt illud pro magno miraculo, ita quod fratribus et aliis pro magno miraculo annuntiaverunt.

198 (f. 134ʳ) *Qualiter quidam frater confitebatur signis propter ferventem devotionem.* Spec. Perf., 102.

Fuit quidam frater honeste et sancte conversationis qui die noctuque erat sollicitus — sed etiam a bonis silebas. Qui respondit eis: Non potest esse aliud. Et sic dimiserunt eum, et non post multos dies mortuus est, et plurimum admirati sunt inde fratres et alii, considerantes sanctitatem b. Francisci predicentis illi casum suum tempore quo a fratribus et aliis reputabatur sanctus

Text resembles in many points that of Spec. Vitae, 1509, *e.g.*, *Spec. Perf.*, p. 203, l. 26: Proba ipsum ut saltim bis vel semel ad minus in ebdomada confiteatur. Si autem non te audierit, scias verum esse quod

[1] Mortuum *expuncted.*

tibi dixi. Cumque quadam die loqueretur cum fratre illo generalis minister, dixit ad eum ; Frater volo penitus quod bis vel semel ad minus in ebdomada confitearis (*cf.* II. *Cel.* ii., 2).

199 (f. 134[r]) *Miraculum de stigmatibus sacris a b. Francisco in Monte Alverne receptis.* Actus 40.

Quanta fuerunt digna illa miranda stigmata Sancti patris apparet ex quodam notabili miraculo — firmatus ipsos fratres amoris venerabatur affectu. Ad laudem D. n. Jesu Christi. Amen.

Actus, p. 131, § 8 : et effodit de pictura sacra stigmata, calcem effodiens et cementum. § 10 : ut vivis (*for* ut rivus).

200 (fol. 135[r]-136[v]) [*De indulgentia portiuncule.*][1] Michael Barducii (*or* Bernardi) ; Bartholi, pp. lxxxii.-vi.

IN nomine S. Trinitatis — et septem episcopos nominatos.

Text in many respects resembles Analacta Franciscana III., 632-634, *rather than* Bartholi (ed. Sabatier), pp. lxxxii.-lxxxvi. *The last part includes many additional witnesses—mentioned for the most part in the diploma of Bishop Conrad*[2]*—and is as follows :* Et sic exsurrexit episcopus Assisinas volens dicere de decem annis, et dixit quicquid dixerat b. Franciscus et aliud non potuit dicere. Deinde surrexit episcopus Perusinus, volens redarguere dictum b. Francisci et Assisinatis episcopi, et idem dixit quod b. Franciscus dixerat nec potuit aliud dicere. Postmodum surrexit episcopus Spoletanus volens redarguere dicta priorum et idem dixit quicquid b. Franciscus dixerat nec potuit aliud dicere. Et sic accidit de Fulginate et aliis tribus, scilicet Tudertino, Nucerino et Eugubino.

Ad hoc fuerunt multi testes tam de Perusio quam de aliis civitatibus et castris de contrata : scilicet dominus Supolinus Ugholini presbiter, dominus Andreas Tyberii de Montemelino de Assisio, dominus Neapoleo de Armenzano, dominus Johannes Galterii presbiter domini Ieronimi (!), dominus Johannes Petri Tubalducii, dominus Brundus Laniafri, dominus Berardinus Pauli, Egidius Marci, Petrus Selvarii, Bonacursius Ugonis et multi alii de Assisio. Item Petrus de Bitonio et dominus Ugolinus Crispoliti de Bitonio, dominus Curadus Revinaldi et dominus Andreas de Bevania[3] et multi alii inde ; dominus Neapoleus et multi alii de Fulgineo, dominus Matheus Bementese et dominus Beccharius de Spello, et universaliter multi alii de contrata que (*sic*) non sunt hic scripti. Et interfuerunt

[1] This heading is substituted in another hand in the margin for the rubric : " Qualiter similitudinarie|b. Fr. suscepit in corde stigmata " : which is crossed out.

[2] Bartholi, p. xcv.

[3] MS. Bena.

predicte annuntiationi venie supradicte facte per b. Franciscum et septem episcopos nominatos.

201 (f. 136v) *Testimonium fratris Benedicti.* Benedict of Arezzo; Bartholi, p. xliv.

Ego frater Benedictus de Aretio qui olim fui — hoc scripsi et publicavi.

202 (f. 137r) *De testimonio fratris Leonis* Bartholi, pp. lii.-liii.

Frater Leo socius b. Francisci, interrogatus a domino Jacobo de Perusio utrum indulgentia que est in Portiuncula esset vera, respondit quod sic, et quod b. Franciscus retulit sibi in hec verba; quod ipse petit a papa quod faceret ibi indulgentiam in anniversario consecrationis ecclesie, et papa respondit, quantum vellet. Et dixit papa de uno anno et de tribus, et venerunt usque ad septem. Et b. Franciscus non erat contentus. Et dixit papa quantum vellet. Qui respondit: Volo si placet, sancte pater, propter beneficia que Deus fecit in loco illo indulgentiam omnium peccatorum ut non habean, brigam aliquam ulterius. Et papa respondit: Concedo quod ita sit. Et cardinales dixerunt pape quod revocaret eam, eo quod esset in prejudicium Terre Sancte. Et papa respondit: Nullo modo revocabo postquam promisi. Et dixerunt: Artate eam quantum potestis. Et papa dixit quod tantum valeret per unum diem et per unam noctem, vel a vespere ad vesperas. Et cum exisset b. Franciscus et (*sic*) papa [post] concessionemt audivit vocem dicentem sibi: Francisce, scias quod sicut hic (*sic*) indulgentia data est tibi in terra, ita confirmata est in celo. Et dixit b. Franciscus fratri Leoni: Teneas secretum hoc usque circa mortem meam,[1] quia non habet locum adhuc; nam hec indulgentia ad tempus occultabitur sed a Deo manifestabitur. Predicta audiverunt a domino Jacobo supradicto supra frater Angelus minister provincie S. Francisci, frater D. Custos Perusinus, frater Angelus socius predicti ministri 14 Kal. Sept. in loco olim fratris Egidii.

203 (f. 137r) *Item testimonium de eodem.* Bartholi, p. liv.

Coram fratre Angelo ministro provincie S. Francisci, fratre Boruffano, fratre Guidone, fratre Bartholomeo de Perusio et

[1] Bartholi, p. lii., "tuam".

aliis fratribus in loco Portiuncule, frater Zalfanus dixit — habeant indulgentiam omnium peccatorum.

204 (f. 137r) *Miraculum beati patris nostri S. Francisci de Assisio.*

Tempore fratris Johannis de Parma generalis minister (*sic*) ordinis minorum miraculum infrascriptum contigit in Assisio. Nam cum quidam captus esset ibidem per dominum Gracianum Mathei potestatem [1] Assisii falso, ut dicebat, de furto accusatus, et per dominum Octavianum judicem ipsius potestatis [2] condempnatus esset ad cecationem, atque per dominum Octonem Octaviani militem et per ministros ejus Fringillum [3] Jacobum et Bartholomeum extracti essent eiusdem insontis oculi cum cultello: idem sic cecatus ductus est ad altare beati Francisci, cui se devote recommendavit, et infra triduum novos recuperavit oculos a Deo sibi sancti meritis redonatos, cum quibus clare videbat: cuius rei dictus dominus Octavianus testis fuit iuramento astrictus; frater etiam Guillermus Romanus ordinis minorum per obedientiam et sub pena excommunicationis astrictus deposuit coram fratre Guidone ministro Romano,[4] fratre Corrado ministro Alemannie Superioris,[5] fratre Dominico penitentiario domini pape,[6] fratre Bonagratia [7] et fratre Monaldo visitatore monasterii Sancte Clare, quod illum hominem viderat prius clare videntem, postea vidit cecatum, ut supradictum est: qui dum esset ibi adhuc secularis vidit eum excecari, et oculos in terra proiectos pluries cum baculo revolvit ut videret quomodo erant facti. Et postmodum vidit eum novis oculis clare videntem. Quod totum idem cecatus et postea illuminatus manifestus asserebat.

[1] MS. pont'. [2] MS. pot'. [3] MS. Frīgilluz.

[4] Fr. Guido, minister of the Roman province, was appointed by Innocent V. as papal nuncio to the Emperor Michael Palaeologus in 1276: *Bull. Franc.*, III., p. 269: Golubovich, *Biblioteca*, I., 292-296.

[5] MS. frē cor. m. al. superioris. Conrad de coeli porta appears of minister of Upper Germany in 1252, 1253, 1254: Eubel, *Gesch. der Oberdeutschen Minoriten-Provinz* (1886), p. 159.

[6] He is mentioned as no longer alive in a letter of Nic. III., 14 May, 1278: *Bull. Franc.*, III., p. 303.

[7] Bonagratia, minister of Bologna 1261 (Salimbene, ed. Holder-Egger, p. 402), general minister 1279-1283.

205 (f. 137v) *Revelatio facta cuidam sancto fratri qualiter et quo die stigmata sacra fuerunt b. Francisco impressa.* Analecta Franc., III., 641.

Anno Domini 1280 quinto nonas Octobris ego frater Philippus minister Tuschie — Hujus autem scriptura prima cedula fuit prefati ministri sigillo munita. Amen.

Cf. Analecta Franciscana, III., 641-645; *Acta Sanctorum*, Octob., Tom. II., p. 860. *Phillipps text closely resembles that in* MS. Vat. 9380.

206 (f. 139r) *Qualiter Dominus noster Jesus Christus dixit discipulis suit; Ego sum veritas et vita: Nemo venit ad patrem, etc.* Admonitiones S. Francisci.

Dixit Dominus Jesus Christus discipulis suis — Beatus servus qui secreta Domini Dei sui observat in corde suo.

207 (f. 141r) *De religiosa habitatione in heremitoriis.*[1] De religiosa habitatione in eremo.

Illi qui volunt religiose habitare in heremitoriis — studeant observare

208 (f. 141v) *Laudes quas ordinavit b. Franciscus et dicebat ad omnes horas.* Laudes.

Sanctus sanctus sanctus — Filium Dominum et magistrum.

Including (1) *part of* Laudes, *with* Oratio (*Opuscula S. Francisci, ed. Quaracchi*, pp. 121-123); (2) *the antiphon*, Sancta Maria (*ibid.*, p. 128).

209 (f. 141v) *Salutatio virtutum et efficacia earum in confundendo vitia.* Salutatio Virtutum.

Ave regina sapientia — desuper a Domino.

210 *Salutatio b. Virginis.* Salutatio b. Virginis.

Ave domina sancta — Ave ancilla ejus.

211 *Laudes Domini Dei Altissimi.* Laudes Dei.

Tu es sanctus Deus, tu es Deus deorum qui solus facis mirabilia — Deus omnipotens pius misericors et Salvator.

Oratio.

212 Omnipotens eterne juste et misericors Deus.

(*This comes at the end of the* Epistola ad Capit. Generale *in the printed editions.*)

[1] This, like the titles of the Admonitiones and of the following works of St. Francis, is not in rubric, but is underlined in red.

[IV]

213 (f. 142r-153) *Incipiunt actus sanctorum sociorum sanctissimi patris Francisci prout ab eisdem successoribus fuit revelatum.* Actus.

Et primo de perfecta conversione et expropriatione fratris Bernardi ad predicationem sancti Francisci, etc.

AD laudem et gloriam Domini nostri [etc.].

Here follow forty chapters of the Actus, rearranged according to their subject matter; first, the group relating to Bernardus; secondly, those relating to Rufinus; thirdly, those relating to Leo, etc. The first chapters are given in full; then the scribe seems to have realised that he was transcribing matter which he had already inserted in the volume, and henceforth he generally contents himself with the title, incipit, and a reference to the previous version, *Require ante*, *Require in decimo quinterno*, etc.

The text where it is given in full bears a closer resemblance to Sabatier's printed text than does the previous version.

I give the chapters in the order in which they occur, indicating those which are not given in full by italics. Actus, Cap. 1, 30, 3, 2, 4, 5, 31, *32*, *33*, *34*, *35*, *38*, *39*, *40*, *6*, *8*, 7, 9, 10, *11*, *12*, *13*, *41*, *14*, *15*, *42*, *16*, *17*, *18*, *19*, *20*, *21*, *60*, *22*, *23*, *24*, *43*, 44, 45, 47.

The last three do not occur elsewhere in tne MS., and are noted below.

214 (f. 152r) *De quodam verbo mirabili dicto a fratre Egidio de Perusio.* Actus 44.

Cum sanctus frater Egidius staret Perusii, domina Jacoba de septem soliis, nobilis Romana — ymo infinito divinitatis in incarnatione Domini nostri Jesu Christi qui est benedictus in secula.

Guardianus (*for* Gerardinus), *as in the abbreviated version in* Vita B. Ægidii, *Lemmens*, Documenta Antiqua I., pp. 51-53 (§ 12); *the readings of Lemmens are often followed* in our MS.; e.g. Actus 44, § 4: posse presupponit esse (Lemmens, p. 52, l. 4); § 20: quodammodo horrendo et tremendo (*ibid.*, l. 26); § 21: *om.* miser (*ibid.*, l. 29); § 24: quod natura humana que respectu Dei est quasi gutta (*ibid.*, p. 53, l. 15).

Other variants: § 12: Or canta mecum (*cf. Anal. Franc.* III., 105): sagino (*for* saginali); § 20: capsam (*for* archam).

215 (f. 152v) *Qualiter fratre Egidio dicente virgo ante partum, ortum est unum lylium; et dicente virgo in partu, ortum est aliud; et virgo post partum, ortum est iiim.* Actus 45.

Tempore quo vivebat frater Egidius, fuit quidam magnus

magister — et hoc facto,aufugit. Ille autem predicator illico liberatus est ab omni temptatione predicta, viso tam stupendo et novo miraculo. Et cum didicisset illum fuisse fratrem Egidium, tantam devotionem concepit ad ipsum, quod tam ipsum quam ordinem mirabiliter extollebat. Ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi qui est benedictus in secula. Amen.

§§ 2-3 : Et ideo cum audiret quod frater Egidius erat homo multum illuminatus a Deo, ita quod frequenter in mentis rapiebatur excessu, determinavit in corde suo ad ipsum accedere, confidens a tali dubio per talem hominem divinum firmiter liberari. Cum ergo veniret ad eum, frater Egidius . . . presentiens in spiritu, antequam quicquam ille sibi diceret obviavit ei. Et tenens baculum in manu, percutiens terram, dixit.

216 (f. 153r) *De quodam mirabili consilio quod dedit frater Egidius fratri Jacobo de Massa.* Actus 47.

Frater Jacobus de Massa sanctus homo — quantum potest, si vult quod gratia custodiatur et crescat. Ad laudem (etc).

§ 1 : *om.* capere ; § 3 : gratiosissima (*for* gloriosissima).

[V]

217 (f. 153r-160v) *Incipit vita fratris Rogerii viri sanctissimi primo sicut ipse dicebat.* *Cf.* Analecta Franc., III., 383-392.

FRATER Rogerius per revelationem intravit ordinem. Statim autem ita perfecte est conversus et mutatus ut vere pro eo possit dici quia hec est imitatio dextere excelsi. Dicitur autem eum dominum processisse sive egisse sicut cum angelis eo quod non multum post conversionem suam a Deo graviter semel temptari permissus est. Quia sicut ipsemet dixit bis vel ter confessori suo, et semper tremens et pavens ex sola recordatione, quod non posset esse sub Deo major temptatio. Divino autem auxilio vicit homo ille. Iste enim erat modus suus loquendi cum de se loquebatur. Vicit inquam illam temptationem, post cujus victoriam, sicut ipse dicebat tanta ei et in tanta copia collata est gratia quod nunquam deinceps potuit peccare mortaliter—unde propter hoc miraculum quolibet

anno visitabat ejus sepulchrum. Ad laudem Domini nostri Jesu Christi qui est benedictus in secula. Amen.

The text differs from that in Analecta Franciscana III., *and is chiefly remarkable in that the confessor, Raymund, generally speaks in the first person*: "Cui ego dixi" "Tunc ego miratus fui valde"; "dicendo mihi; 'Frater Raymunde,'" etc. *It is also fuller and gives more details: e.g.*, "in 3° anno introitus sui ad ordinem fuit factus magister novitiorum in Monte Pessulano, ubi tunc erant plus quam viginti novitii et in sexto anno fuit factus custos Avinionis".[1]

218 (f. 160ᵛ) *Incipit sacrum testamentum b. Francisci.* Testamentum S. Francisci.

Dominus ita dedit mihi fratri Francisco incipere facere penitentiam, quia — Et ego frater Franciscus pauperculus vester et servus, quantumque possum, confirmo vobis intus et foris istam sanctissimam benedictionem. Amen.

Explicit sacrum testamentum beati Francisci.

219 (f. 161ᵛ) *Incipiunt capitula libri fratris Egidii layci ordinis fratrum minorum.* [21 capitula: Cap. i.: *De virtutibus in genere. Cap.* xxi.: *De vita contemplativa.*]

Incipit Prologus.

Quia vivus est sermo Dei — utilissima redigamus.

(f. 162ʳ - f. 175ᵛ) *Incipiunt quedam verba fratris Egidii layci ordinis fratrum minorum quibus nescio quid latentis energia videbatur Deus dans voci sue vocem virtutis dum ex ore frater Egidius profert.*

De virtutibus. Cap. primum.

Gratie Dei et virtutes — [*expl.* Cap. 21.] Noli curare de hiis in vita tua que non poteris portare tecum post mortem. Amen. Amen. Amen.

Explicit liber sancti fratris Egidii Ordinis Minorum.

The arrangement of the subject matter differs very greatly from that in the Quaracchi version: e.g. Cap. xxiv. (Quaracchi) *is incorporated in* Cap. i. (Phillipps). *I have not examined the text throughout.*

220 (f. 175ᵛ) *Litera quam misit beatus Franciscus N. generali Ministro de modo servandi circa fratres subditos peccantes mortaliter.* Epistola III.

[1] Another version of the life (to which Monsieur Sabatier has drawn my attention) is printed in *Catal. Cod. Hagiogr. Bibl. Reg. Bruxell.*, II., pp. 347-362, from MS. 2864-2871 in the Royal Library at Brussels. This is not identical with our version but closely resembles it.

Fratri N. ministro — Et ista et omnia alia, que jussa[1] sunt in regula, Domino Deo adjuvante procurabitis adimplere.

221 (f. 175v) *Nota et considera bene.*

Fuge, tace, quiesce, ora, condona, humiliare, sustine, rejice, contempne. Cor tuum et sensus exteriores claude — Item gaudia inenarrabilia et perpetua paradysi, que tibi et michi Dominus donare dignetur. Amen. Amen.

[*The remaining pages of this quire* (f. 176v - f. 180v) *are filled up in three different hands of the fifteenth century.*]

222 (f. 176v) NAM quodam semel ivit ad b. Franciscum quidam medicus sibi devotus et familiaris causa intrandi religionem fratrum minorum, cui respondit b. Franciscus quod non oporteret, cum esset scriptus in libro vite in numero salvandorum. Ille vero medicus hiis auditis letus recessit et ivit ad quendam magistrum (in theologia[2]) de ordine predicatorum, cui que ei dixerat b. Franciscus per ordinem enarravit. At dictus magister reputans talia dicta vana, frivola et impossibilia ivit ad b. Franciscum, et secum de talibus verbis per medicum dictis loquens ipsum quasi reprehendendo et quod incante talia dixerat et quod ipse hoc non poterat. Cui b. Franciscus respondit dicens: Ille qui mihi hoc revelavit mihi etiam revelavit quod tu commisisti tale crimen in tali loco et tali tempore, de quo nunquam fuisti confessus, et tu morieris tali morte, ille, inquam, mihi revelavit et demonstravit istum esse de numero electorum. Magister ille hec audiens conscius de se cognovit Dei famulum verum dixisse, et ex hoc persuasit illi medico omnia credere et tenere que dixerat ei b. Franciscus de se addens: Mihi, inquid, dixit etiam aliqua secreta in facie que ego ipse feci que nemo sciebat nisi Deus et ego, et alia superventura mihi predixit, que indubitanter teneo mihi evenire sine fallo.

This entry has no rubric, but a somewhat elaborate initial. It is written in another, more cursive, hand of the fifteenth century. Another version of the story is in Bart. of Pisa, Liber Conf., ed. 1510, f. 184a (Anal. Franc. V., 176). *It is alluded to in Bonaventura,* Leg. xi. 7.

[1] *sic* for (minus). [2] Added in margin, in same hand.

223 (f. 177r) [Narratio b. Jeronimi de quodam sanctissimo monacho cui Christus revelavit suam passionem.][1]

Narrat b. Jeronimus quod in deserto Egipti fuit quidam venerabilis pater nomine Macrobius qui cum viginti esset annorum — viderunt angelos cum ympnis et laudibus atque magno jubilo deportantes in celum. Deo gratias. Amen.

Explicit narratio beati Jeronimi de quodam monacho cui Christus revelavit suam passionem.

(*This is written in yet another cursive hand of the fifteenth century: the rubric also is by another hand.*)

224 (f. 179r) Quidam[2] frater devotus et sanctus scire desiderans illa verba secreta et devota que audivit b. Franciscus a Christo quando scilicet recepit stigmata — Lector Romanus, scil. fr. Jacobus Blancus predicavit publice hoc se audivisse ab uno de predictis octo fratribus. Ad laudem [etc.].

For references, see Actus (ed. Sabatier) p. xxxvii., n. 1.

225 (f. 179r) Anno Domini MºCCCºVIIIº die XXIIª Februarii frater Jacobus sacerdos et capellanus ecclesie S. Jacobi de S. Raphaele prope Bononiam vir utique acceptabilis et fide dignus pre magna ejus honestate et devotione, et fr. Laurentius de tertio ordine b. Francisci, et fr. Laurentius de S. Agnete, dominus P. Bellus et Paulus apothecarius, omnes viri devoti et fide digni sociati sunt in unum Bononie ut irent Ravennam —se signantes illos demones cum omni fetore penitus fugaverunt. Ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi cui est honor et gloria per infinita secula seculorum. Amen. Bartholi, Cap. xxxvii. (pp. 70-79).

226 (f. 181r 201r) *In nomine Domini. Incipit postilla super Apocalipsim. Amen.*[3] Petrus Aureoli super Apocalipsim.

LIBER iiiius epistolaris apocalipsis videlicet in quo Johannes unam conclusionem intendit — Veni, Domine Jesu. Gratia Domini nostri Jesu Christi omnibus vobis. Amen.

[1] Title in upper margin.

[2] These two following entries are written in yet another hand of the early fifteenth century.

[3] The following pages (to fol. 204r) are in the same hand as the bulk of the volume.

In hoc ergo libro quaternario continetur liber Apocalipsis que est ultima pars sacri canonis. Ad quam ascendere oportet — universi pulveris pigmentarii etc. etc. Amen. Virgo Maria.

Explicit postilla super Apocalipsim exposita per fratrem Petrum Aurioli de Ordine Minorum.

227 (f. 201v) *Incipit Passio sancti Marcellini pape. Frater Laurentius de Arethe.*

Marcellinus Romanus episcopus. Hujus temporibus persecutio ingens Christianorum jussu Diocletiani efferbuit — et sepultus est secus pedes b. Petri apostoli.

(f. 201v) *Incipiunt Questiones Albini Magistri in Genesi, etc.* Alcuin in Genesim: Patrol. Lat., C. 117.

228 Quomodo convenit quod in Genesi legitur: Requievit Deus — gloriosior appareat, etc. Amen. Amen. Amen.

Explicit.

(f. 203r) *De libro Numerorum.*

229 De libro Numeri per eos qui numerantur — inter contrarias potestates, etc. Amen. Amen. Amen.

Frater Laurentius de Reathe Minister in provincia Sancti Antonii fecit me scribi.

230 (f. 204r - 206v) Nota[1] consilium eximii doctoris decretorum domini Johannis Andree de canonica portione solvenda a fratribus minoribus et predicatoribus. Jo. Andreas de canonica portione.

Ordinamus quod fratres dictorum ordinum — non potest plus petere a fratribus predictis. Deo gratias. Amen.

Consilium domini Johannis Andree Bon[oniensis] eximii decretorum doctoris super eo quod dubitabatur quid et quantum de jure debebatur parochiali sacerdoti sive parochiali ecclesie de legatis relictis fratribus predicatoribus et minoribus ab hiis qui sepelliuntur apud eorum ecclesias.

[1] This last entry is in another hand (15th cent.).

THE LIBRARY OF THE GREY FRIARS OF HEREFORD.

APPARENTLY the Grey Friars Convent of Hereford was an early foundation. The Close Rolls of 12 Henry III. (21 Aug., 1228) membrane 3 record a grant by the king in that year of wood for the friars to construct a chapel. In 21 Henry III. (18 Oct., 1237) he gave them more wood for their church (*Eccleston*, ed. Little, p. 55, note). In 1246 (Close 30 Hen. III. m. 8) he granted them permission to buy or accept another piece of land to enlarge the piece given them by Agnes Byset.[1]

In the same century we have mention of a William of Leicester, lector at Hereford (*Eccleston*, p. 62). Adam de Marisco writing to Frater J., gardianus of Hereford (*c.* 1250), praises Walter de Raveningham who seems also to have been lector there[2] (*Mon. Franc.*, I., 391-392). In 1293 the Worcester Annals record the murder of a lector of the Friars Minor of Hereford also named Walter (*Anglia Sacra*, I, 515: *Annales Monastici*, IV, pp. 513-514).

A "custos" of the house mentioned by Eccleston (p. 111, *cf.* 44) is Fr. Stephanus de Belase (Belassise); he was previously gardianus at Lynn. The twentieth of the Provincials of the Order in England was "frater Johannes Went, doctor Oxoniae, qui fecit miracula in vita: jacet Herfordiae" (*Mon. Franc.*, I, pp. 538, 560: Little, *Grey Friars in Oxford*, p. 174). William Herberd or Herebert, 43rd of the Divinity Readers at Oxford, was also buried at Hereford (*Mon. Franc.*, I, p. 553). It was he who owned No. 3 of the extant volumes of the Library, and also the Royal MS. 7 F viii. (and probably 7 F vii.): works

[1] The house was never a large one: in 1300 it contained thirty-three friars: *Wardrobe Acct.*, 29, Edw. I., Brit. Mus. MS. Add. 7966A., fol. 24b.

[2] He was tenth lector of Cambridge: *Eccleston*, p. 72.

by him are contained in the Phillipps MS. 8336 (Little, *Grey Friars*, p. 167; *Eccleston*, p. 69, note). This MS. formerly belonged to Farmer (Fermor) of Tusmore, Oxon.

The 37th English Provincial was Thomas Radnor, sacrae theologiae doctor, de custodia Bristolle, et de conventu Herefordiae[1] (*Mon. Franc.*, I, 561).

John Ede (Edaeus) was warden at Hereford, and died there in 1406. Various works were attributed to him, and in a fragmentary copy of one of them in MS. Bodl. Auct. F. 3, 5 (= 2684) is the note: "habetur liber complete inter fratres minores He[re]fordie" (Little, *Grey Friars*, p. 254).

In MS. Harl., 431, f. 100^b is a note of the election of J. David as lector at Hereford, seemingly before 1416 (Little, *l.c.* p. 34, note 3, and 261). He was D.D. of Cambridge and 34th Provincial in 1426. The document relating to his appointment at Hereford is printed by Little on p. 313.

As to the site and history of the house Leland tells us something, but very little, in his *Itinerary* (ed. Toulmin Smith, II, pp. 66, 67: *cf.* ed. 1744, iv, p. 83): "Frere Gate standithe west, caullyd of the Gray Freres house standinge without it . . . The Grey Friers howse was foundyd by Sir William Penbridge.[2] The Bishop of Hereford gave them some landes.

"There ly beried at the Grey Friers some of the Chaundos[3] and Cornwalls. Owen Mereduke, alias Tyder, buried in the Grey Freyers *in navi ecclesiae in sacello sine ulla sepulchri memoria*."

The house was surrendered, and granted in 36 Henry

[1] He was certainly provincial minister in 1449 and 1458, and probably as early as 1438 and as late as 1465: (see p. 132 below).

[2] The editon of 1744 adds *temp Edw I*: this is a mistake, as we have seen. Possibly Sir Richard Pembridge, K.G. *temp.* Edw. III, enjoyed the privileges of founder. It is perhaps worth noting that in the list of English Franciscan houses in *Monumenta Franciscana*, I, p. 580, the Hereford convent has the words "St. Guthlake's" added in brackets. But St. Guthlac's, Hereford, was a Benedictine priory, cell to St. Peter's Abbey at Gloucester. The mistake appears to have originated with Speed who confuses the priory with the Franciscan friary.

[3] Roger de Chandos granted land to the Friars *Preachers* of Hereford, in 1343: Pat. 17 Ed. III, pt. 1, m. 7.

VIII, to James Boyle,[1] an ancestor of the Earls of Cork and Orrery.

Of the library no catalogue is known to exist,[2] but about a score of the books are identifiable in various collections. They are usually inscribed with the name of the convent, and always (except in one instance) with a press-mark consisting of a letter of the alphabet and an Arabic numeral.

The letter may be taken, as in other cases, to have indicated the desk or class to which the book was assigned; the numeral designated its place on the shelf.

The press-mark was one of those selected for reproduction in Plate 17 of the *New Palæographical Society*.

It has seemed to me that the press-marks have mostly been inserted by one and the same hand, in the books which I have myself examined. They are large and bold. I should suppose them to be of the late XIVth or early XVth century.

Eight of the volumes are preserved in the Library of the Dean and Chapter of Hereford: three are in the British Museum; three in the Bodleian: four at Cambridge. I owe thanks to Mr. J. P. Gilson and to Mr. Craster for help given in connexion with the London and Oxford MSS., and to Dr. Hastings Rashdall for kindly facilitating my researches in the Hereford Library. I do not suppose that the list I offer here is complete, but it will serve as a beginning.

I enumerate the books in the order of their press-marks.

1. **B. 23.** O. 1. 1. at Hereford. Isaias glossatus. Cent. xiii. Iste liber est de communitate fratrum Minorum Herford.

   On the back of the old binding is; Ysayas.

2. **B. 46.** P. 5. 8. at Hereford. Acta Apostolorum et Apocalypsis glossata.

3. **C. 15.** Bodleian. Rawlinson C., 308. Beda de temporum ratione. Cent. xiii.; formerly contained also "Constitutiones domini Gregorii pape x^{i}.".

[1] *Cal. L. and P. Hen. VIII.*, vol. xix., pt. i., no. 1035 (8), (July, 1544).

[2] It is not included in the list of libraries prefixed to Boston of Bury, and to the earlier Registrum Angliae and Opus VII. Custodiarum.

Inscribed: "de communitate fratrum minorum Hereford ex collatione fratris W. Herebert, auctoritate generalis ministri". Subsequently belonged to Richard Wallwyn.

4. **D. 14.** Brit. Mus., Burney, 325. Josephus de Bello Judaico. Cent. xiii. On p. 3. Istum librum emit fr. Joh. Ledbury de ordine fratrum minorum a magistro Hunderton de elemosina amicorum suorum in quo septem Josephi libri de bello judaico complete continentur.

In another (later?) hand: anno dn̄i m.ccc.xlix°.

At the end; Iste liber est assignatus communitati fratrum Minorum herfordie per fratrem iohem̄ ledebury.

"On the modern paper fly leaf, f. 1, is the number 373, and name, Wm. Herbert, referring, I suppose, not to the Hereford friar, but to a later owner" (J. P. G.).

There is also the bookplate of the Marquis of Donegal.

5. **D. 17.** St. John's College, Cambridge, 9. 1. (no. 169 in my Catalogue), Historia Tripartita. Cent. xiii.

Inscribed: de communitate fratrum minorum herefordie.

At the end: de dono fr. J. de Broya (?).

On the fly leaf is the Lord's Prayer in Hebrew and Greek, and the *Gloria in excelsis*, Beatitudes, and several canticles, in Greek: all are written in Latin letters, and glossed in Latin.

6. **E. 5.** St. John's College, Cambridge; D. 15, no. 90. Gregorii Liber Pastoralis, the *Mariale*, some poems by Hildebert, etc. Cent. xii.-xiii.

Liber fratrum minorum Hereford.

This volume contains a medieval book-marker, and has a medieval binding.

7. **E. 8.** St. John's College, Cambridge, F 20, no. 157. Gregorii Homeliae. Cent. xiii.

Iste liber est de communitate fratrum minorum Herefordie.

The names of William Pounghuyle with the date 1539, and of Thomas Apprethaugh, occur.

The binding is medieval, and has the title written low down on the second cover, which, I suppose, means that the book lay on its side on a desk with that cover upwards.

8. **E. 27.** Bodley, Hatton 102. Jo. de Rupella de decem preceptis, etc.

Iste liber est de communitate fratrum minorum Hereford . 21 . (of Cent. xiv., late).

9. **F. 6.** O. 1. 4. at Hereford. Works of St. Bernard. Cent. xiii.

Iste liber est de communitate fratrum minorum Herfordie.

At the top of f. 1 is ℔k and 'de communitate,' etc., repeated.

The old binding has been rebacked, and has no old title.

10. **F. 8.** P. 3. 12. at Hereford. Remediarium conversorum, etc. Cent. xiii.

The note 'bonus liber est' occurs.

11. **F. 21.** Bodley 897 (no. 27888 in Madan's *Summary Catalogue*). Hugo de Folieto, Will. de Montibus, etc. Cent. xiii.

Has only the press-mark without inscription: belonged to Henry Spelman, Edmund Umfreville, and John Foliot, who seems to have given it to the Bodleian about 1770-80.

12. **F. 25.** O. 3. 6. at Hereford. Isidori expositio allegorica in V. libros Mosis, etc. Cent. xii. There are good initials.

In the cover is a fragment assigned to Cent. x., with part of an office for St. John Baptist,

and another of Cent. xiii. in a large hand, with with part of the office for the dead.

13. **F. 34.** P. 1. 15. at Hereford. Ivo Carnotensis, letters of Gilbert (Foliot), when abbot of Gloucester. Poems by Hildebert, etc. Cent. xii.

De communitate fratrum minorum herford.

14. **F. 35.** Brit. Mus. Royal 7 A IV. Epistles of Hildebert, etc. Cent. xi. (?) and xiii.

15. **F. 37.** Trinity College, Cambridge. R. 7. 11. Giraldi Cambrensis Symbolum electorum. Cent. xiii. The only complete copy.

Has the press-mark, followed by the words 'distincio simbolorum,' and a list of the first 35 bishops of Hereford.

16. **F. 39.** O. 2. 11 at Hereford. 'Alcuini' (Adalberti) Speculum (an anthology from the *Moralia* of Gregory). Cent. xiii. late?.

Hunc librum contulit dominus Willelmus de 'Chalbenor' (or 'Chabbenor') capellanus fratri W. de Schypton nepoti suo quod habeat usum usque ad terminum vite sue post eius decessum remaneat in communitate fratrum minorum Hereford [et vocatur speculum Alquini].

The binding is old, but bears no title.

17. **F. 65.** O. 5. 12 at Hereford. Works of St. Bernard. Cent. xii. late.

Iste liber constat Johanni Phelippus de Malumshull et est caucio eiusdem Johannis nobiscum apposita pro uno libro Brute nominato.

Iste liber datus est communitati fratrum minorum hereford pro anima Joh. Phelippot et Margarete . . . Johanne Katerine Margarete et omnium fidelium.

At the end: Iste liber datus est comm. fr. min. herf. pro anima Joh. Phelippus de Malunshull (or — hutt).

18 . . . Brit. Mus. Cotton Nero A IX. ff. 25 to end, or perhaps only ff. 75-104 (see Little, *Eccleston*, p. xi). Chronicle to 1278, and documents relating to the Franciscan Order. On f. 103 is 'liber de conuentu herford,' but there is no press-mark.[1]

Mr. J. P. Gilson adds in a letter to me: "As Royal 7 F viii. certainly, and 7 F vii. probably, belonged to William Herebert, the Hereford Franciscans may probably lay claim to them also.[2] It would be worth while to look in Roger Bacon's MSS. (of English origin and compatible date) for traces of Herebert's hand."

7 F vii. and viii. both contain works of Roger Bacon. They were among the MSS. of Theyer of Coopershill, bought for the Library under Charles II.

A further question is raised by the occurrence of the letter ψk in No. 9. I find them also in the following books at Hereford:

O. 3. 8. Works of Chrysostom in Latin. Cent. xiii. The top of the fly-leaf is gone; but ψk. 9. remains, and there is a list of contents of Cent. xv. late signed 'quod herford'. In the last cover is an erasure, and there is a fine sketch of a piece of ornament, and a column of interesting verses, including a single line headed

Sigillum Walteri Map.

Munera si uitas transcendes archileuitas.

O. 3. 9. Homiliae Gregorii, etc. Cent. xiv. Marked ψk.

O. 3. 12. Petri Lombardi Sententiae. Cent. xiv. Marked ψk in the cover.

[1] The MS. fragment of Eccleston formerly at Lamport Hall and now lost formed part of this MS.; Little, *Eccleston*, p. 10.

[2] Royal 7 F viii. contains the following erased inscriptions which were treated with a reagent and photographed: f. 13; "Iste liber est de ordine fratrum minorum concessus fratri Willelmo Herebert qui eum ad ordinem procuravit. Qui ejus usum habuerit oret pro anima dicti fratris"; f. 47: "Iste liber est de ordine fratrum minorum concessus fratri Willelmo Herbert ad usum quem librum ipse pro ordine procuravit. Qui ejus usum habuerit oret pro anima dicti fratris. Hunc librum . . . Minorum H[erefordie]. . . ." Mr. Steele took photographs of the inscriptions and kindly lent them for this note.

These may have belonged to the Grey Friars. On the other hand, a similar but not identical mark, part of which is the ψ, occurs in P. 1. 7, which I take to be a Hereford Cathedral book on the strength of an entry of price which it, in common with most of the Cathedral books, contains. I hesitate therefore to assign the other books to the library in which we are interested: at the same time it is difficult to believe that a really searching investigation would not result in bringing to light a few more Franciscan volumes. Such an investigation I have not had time to make. I have, however, noted in an incomplete fashion the provenance of the greater part of the MSS., with the result that a large majority of those that can be traced are original possessions of the Cathedral. Of other contributors the Abbey of St. Mary, Cirencester, is the most considerable; then our Grey Friars; then Gloucester Abbey, and St. Guthlac's Priory at Hereford, Wigmore, Bury St. Edmunds, Flaxley, and Dore are responsible for a volume apiece; and so are certain convents of Grey and Black Friars, to which I devote a few more words.

(1) The Franciscans of Gloucester.

O. 5. 5. Liber moralium Gregorii pape de communitate ffratrum minorum Glouuernie. Cent. xiv. early with good ornaments.

Press-mark: $\frac{v}{7}$ C. 16m

Entries of pledges of Cent. xv. in the cover.

(2) The Franciscans of Oxford.

P. 1. 9. Vita Christi, Bonaventura: Vita S. Francisci, etc. Cent. xv. early.

Iste liber pertinet conuentui fratrum . . . Oxonie quod Salfford.

(3) The Dominicans of Hereford.

O. 4. 10. Works and letters of Jerome. Cent. xiv. Iste liber pertinet ad communitatem fratrum predicatorum herefordie. 1529.

(4) The Dominicans of Ilchester.

O. 4. 11. Nic. Triveth on the Psalms. Cent. xiv.

Liber fratris (*erasure*) fratrum predicatorum, post ejus vitam pertinens ad conuentum eiusdem ordinis Iuelcestr. de perquisito reuerendi patris fratris Willelmi de Iuelcestr. sacre sciencie professoris cujus anime, etc.

As to the extent and arrangement of the Grey Friars Library I am not able to form more than the vaguest conclusion from the extant remains. We see in one case (No. 7) an indication that some at least of the books lay on sloping desks, in a position that was general in medieval times. We see also that there were at least six "classes" in the library, distinguished by the letters A to F (though of class A we have no remains): and that in class B there were as many as 46 volumes, and in E as many as 65. The remaining classes ran to at least 15 in C, 17 in D, and 27 in E. This gives a minimum of 170 volumes. It is perhaps not too much to assume that there was an average of 50 books in each class, which would give a total of 300. There is some probability that they were arranged according to their main subjects. The two remaining volumes from class B are both glossed portions of the Bible. That from C, which is but a fragment, of 24 leaves, contained a Canon Law treatise, and a tract of Bede. The two from D are both historical: three from E are two of them works of St. Gregory; the third is medieval divinity. The nine from F, with one exception (No 12), contain works of medieval date, but not all theological. At least one work of considerable interest, it may be noted, has been preserved to us in the Grey Friars copy—the *Symbolum Electorum* of Giraldus. The letters of Gilbert Foliot, too, are a rarity, even if it be not the case that some of them exist only in the Hereford manuscript.

Another point should be noted. There is nothing to show (I think) that any of the extant books were written in or for the Grey Friars: of several we have evidence that they were bought or given. But in No. 5 there is an addition of an interesting kind which we may safely regard as Franciscan: I mean the scraps of transliterated Greek (and Hebrew) which

appear on the fly leaf. Commonplace as they are in themselves, they merit attention, for they at least remind us of the efforts of Roger Bacon to introduce the study of these languages into Western Europe. The interesting inquiry suggested by Mr. Gilson into the possible connexion of Baconian manuscripts with our library is one which I am unable myself to prosecute.[1]

M. R. James.

[1] See Addenda.

A SHORT NOTICE OF SOME MANUSCRIPTS OF THE CAMBRIDGE FRIARS, NOW IN THE VATICAN LIBRARY.

SOME years ago, when looking through the Ottoboni collection in the Vatican Library, I was struck by the presence in it of many MSS. of English writing, several of which had clear indications that they had belonged to the libraries of the Grey Friars and the Black Friars of Cambridge. I have in vain attempted to induce two Cambridge scholars to investigate these MSS., and it is only at the repeated request of the Editor of this series that I have done so myself; the subject is entirely outside my usual course of research, and the limited number of reference books on English history in the Vatican Library prevents anything like a serious investigation of the names of Englishmen who appear either as owners or as borrowers of these MSS. The identifying of these names is therefore left to some future scholar who will follow up the present sketch, and his work must be done in England and not in Rome. The Editor has kindly provided the footnotes, and Dr. Pelzer of the Vatican Library has given much valuable help as to the MSS.

Almost without exception the MSS. represent scholastic philosophy and theology, and can, roughly, be assigned to the fourteenth and fifteenth centuries: no attempt has here been made to give their dates, the purpose of this article being to record their provenance, and not their age.

Nor is it pretended that all the Ottoboni MSS., which number more than 3,000, have been examined; the classical authors, and all paper MSS. have been disregarded as not likely to fall within the present purview; it is quite possible that some have been omitted which might have provided material for the present study; hence the list must not be re-

garded as a complete one. It is simply a hand-list of the English MSS. in the Ottoboni collection, published as an incentive to further investigation. It cannot, however, be without interest to know exactly what was the material provided by the friars for the instruction of the inmates and novices of their Cambridge houses. Compared with their sister establishments at Oxford, the Cambridge friaries have been sadly neglected, and the present study is offered as an inducement towards their investigation.

Nearly all the MSS. in the accompanying list bear the mark assigned to them when they formed part of the Library of Cardinal Sirleto († 1575), and appear in its catalogue, now MS. Vatican. lat. 6163. They subsequently passed into the possession of Cardinal Ascanio Colonna, of Duke Giovanni Angelo di Altemps, and of Cardinal Ottobuoni (Alexander VII.), before they were purchased for the Vatican Library in 1740 by Benedict XIV.

We can, however, trace some of them back to the original founder of the collection, Cardinal Marcello Cervini, afterwards Pope Marcellus II., who, on his death in 1555, bequeathed them to his secretary, Cardinal Sirleto. He had begun the collection when quite a young man, "in minoribus," and the fact that eight of the MSS. in the list bear the record of having been bound in Italy, and presumably in Rome, between 9 January and 10 February, 1545, shows that they had crossed the channel, at latest, within seven years of the suppression of the smaller English religious houses in 1538. There is, however, no evidence as to when or how the MSS. left Cambridge, as to whether they were purchased in England by one of Marcello Cervini's buyers, or whether they were sent to Rome by the friars for safe custody. It is hoped that M. Léon Dorez, in some subsequent notice of the Ottoboni MSS., may be able to throw some light on this, or that some Cambridge historian may be able to produce the evidence.

In the following list:—

(1) The contractions in the MSS. have been, as a rule, expanded, but the various forms of the Latin

word for Cambridge have been left fairly as in the MS.; the word "exposita" has been taken, following Dr. M. R. James' example, as representing the various contracted forms used in the MSS. for the word at the beginning of the *Cautiones*.

(2) In many cases the MSS. are defective either at the beginning or at the end, and hence the provenance has been obscured.

(3) A numeral preceded by the letter S is the number of the MS. in the Sirleto collection, under the heading *Libri theologici*, unless otherwise stated.

(4) The letter A shows that the MS. was in the collection when it belonged to the Duke G. A. Altemps.

(5) †, that it was bound in Italy in 1545.

(6) *, that there are many annotations in pencil; this practice was a very common one in MSS. which belonged to a student's library.

LIST OF MSS. (OTTOBONI).

69 (S. 4; A). *Gregorii Ariminensis Quaestiones in I. Sentent.*, partly palimpsest. f. 1r.: "Liber fratris wilh. morys."

71 (S. 28) *. *Fratris Hugonis* (*de S. Caro*) *Postillae super Lucam.* f. 2r (partly cut off): "Iste liber est de comunitate Cantebrigg. fratrum minorum".

72 (S. 409). *Rob. Holkot in Parabolas Salomonis.* End missing.

73 (S. 201; A). *Julianus Pomerius* (S. Prosper) *de vita contemplativa; Formula noviciorum; Horologium Sapientiae.* f. 188v.: "Istum librum accepit magister Walterus Oxonie a magistro Henrico Stokton augustinensi in festo sancti martini anno dom. m° 3mo xxxv° et dedit sibi in pignus librum suum proprium de mineralibus Alberti. Teste philippo Furbisthon puero (?) meo hora media inter . . . quartam et tertiam post nonam."

82 (S. 270; A). *Bartholomaei de Pisis Summa casuum.* f. 176r, scribe = "Swarby,"[1] rest erased; at foot: "Supplementum. . . ."

91 (S. 262; A). *Martyrologium fratrum minorum.* Written at Venice, but the inclusion of so many peculiarly English saints, including Kyneburge, Kyneswithe ("Kynesbithe") and Tibba of Peterborough shows that it was copied from an English exemplar, possibly for England, but by a scribe who had little knowledge of English ("Egdwini," "Caucia" for Cantia, etc.).

94 (S. 269; A) †. Part I. *Gregorii magni dialogi: Augustinus de symbolo; Gregorii magni homiliae.* f. 122v; "Dominus Thomas Spytor quondam vicarius de Palehurst anno domini 1476to scripsit," Part II. *Sermones Gul. Leic. de Montibus.* Inc.: "Viro bonæ famæ . . . Quoniam nonnullos."

96*. *Hugo de S. Caro in Isaiam.* Inc. "Habemus firmiorem sermonem." f. 1, "De almario fratrum minorum Cantebrig."

99 (S. 385) †. *Anselmus, Cur Deus homo; Boethius de Trinitate,* etc. f. 1v; "Nota quod in isto volumine inter alia comunitatis cantebrigge continentur, etc." f. 242v; "Iste liber est de comunitate fratrum predicatorum Cantabrigg."; & m2: "Iste liber est de almario fratrum predicatorum Cantebr." and (deleted) "comodatus fratri W. de sancto martino quamdiu vixerit."

101 (S. Hist. 3; A)*. *Eusebii historia ecclesiastica.* f. Ar: ["Ora] pro anima Johannis Sandy et pro bo . . . stab . . . "; f. Av: "Sciendum quod ego frater Oliverus de ista (?) Nellzeye (?) prehabita licentia ministri (?) ad ordinandum de libris meis infra ordinem concedo istum librum . . . Actum anno domini mo cccmo xliio"; f. Br, "De comunitate fratrum minorum Canteb.".

103 (S. 384; A)*. *Anselmus, De veritate, Cur Deus homo;* etc. f. 87r, "Cautio fratris Iohannis de Wynch. ex-

[1] *Cf.* M. R. James, Cat. of MSS. St. John's College, Cambridge, No. 165.

posita ciste de Dlida[1] pro quinque solidis die sabbato proximo post festum sancte Lucie virg. anno domini m° ccc° xlvi^to et habet suplementum Reynaldum cum lectura quinque librorum decretalium in eodem volumine cooperto albo coreo in asseribus". f. 87^v: "Priez pour lalme aime de alignora de Huntingford qui aie dona argent a ceste [l]iure achate." f. 87^v: "precio x s".

105 (S. 15; A). *Postilla fratris Nicolai de Gorham in Marcum.*

116.† *Augustinus in Pss. 101-150.* f. 1: "Ex dono fratris Ade Denton," by the same scribe who inserted the notice in MS. 229. f. penult. (really ult.)^v: "Nomen scriptoris Johannes que plenus amoris/Weneston.[2] cognomen cui nobile det deus omen".

150. Part I. (S. 417; A)*. *Gregorii magni dialogi; Itinerarium Clementis*, etc. f. 1^r: "Liber quondam fratris Willelmi de yx . . . quem reliquit fratribus predicatoribus cantebrigie, ita quod nuncquam a comunitate alienetur".

152 (S. 207; A). *Anselmus de concordia prescientie*, etc. f. 131 (m²): "Collectio errorum in Anglia condempnatorum," etc. Oxford, 1277; Paris, 1240, 1276 (*Denifle*, Chart. Univ. Paris, I, 128, 473, 474).

159 (S. 221)*. Part I. *Cesarii Arelatensis Homeliae; Isidorus, de summo bono.* f. 1^v: "Iste liber est in custodia fratris Simonis de Huntoñ. qui est de conventu Canteb.". Part II. *Petri Blesensis varia.* f. 120 (ult.)^v: "Frater lauretius deourley".

163 (A). *Martyrologium Sarisburiense.* From the English College in Rome.

169 (S. 230). *Rufini Expos. in Josue.* By various hands, apparently English.

[1] Perhaps "Cista de Blida," the Chest of Master William de Blithe; *Statuta Acad. Cantabrig.*, 85, 87: *Collection of Statutes for the Univ. and Colleges of Cambridge*, ed. J. Haywood, 1840.

[2] Wenhaston, co. Suffolk; *cf.* St. John's College, Cambridge, MS. 147 (belonged to Fr. Ric. Colby, O.F.M.): "Nomen scriptoris Johannes plenus amoris".

173 (S. 275; A)*. "*Anselmus de similitudinibus*, etc." End defective. Title and marginal notes by English scribe. Same foliator as in No. 271.

177 (S. 313)†*. *Petrus Lombard. in Psalmos*. f. 1: "Liber beate Mar . . . "

180 (S. 315; A)*. *Durandus in III. and IV. Sentent.* End missing.

181 (S. 316)*. *Thomas Bradwardinus, Quaestiones contra Pelagium.* Beginning of Part II. missing. "Explicit hoc opus . . . perscriptum London. 1344. Haec est data libri."

182 (S. 325). *Hanibaldus super IV. libros Sentent.* Italian script (f. 271^{v}: "Iohannes dominici scripsit hoc opus"), but f. 273^{v}: "conventus cantabrig."; f. 271^{v}: "Iste liber est tuylleti gonset (?) vicarii de Luton magister benedictus (?) . . . "; f. 1: "pro xxx sol. sterlingorum et hoc parisius."

186 (S. 236 (?); A). *Thomas Aquinas de veritate catholicae fidei.* Notes in English script. f. 185^{v}: "Frater Johannes Mendham fratrum minorum"; f. 119^{r}: "Ryght welbelouyd father".

187 (S. 339). *Thomas Aquinas, Quaestiones de Ideis, de Verbo, de Providentia.* Beginning missing.

188 (S. 350; A). *Thomas Aquinas, Secunda Secundae Theol.*; lacking the beginning.

190 (S. 327 or 328; A). *Thomas Aquinas, in III. Sentent.*

191 (S. 344). *Thomas Aquinas, Secunda Secundae Theol.* f. 3^{v}: "Iste liber impignorabatur Johanni Tapton clerico pro XXVI cum VII (?) et ut putatur fuit liber conventualis fratrum predicatorum de Salop. Quare idem Johannes [per]misit eidem prior(i) et conventui eiusdem domus rehabeant istum librum si voluerint redimere pro xx solidis, attamen si predicti prior et conventus voluerint facere fidelitatem et securitatem idem faciant celebrari quam cicius potuerint unum trinitale secundum constitutionem sancti Gregorii pro anima predicti Johannis parentum et benefactorum ejusdem, idem

ex tunc habeant hunc librum sine aliqua ulteriore solutione. Scriptum manu propria xx die mensis febr. anno regni Eduuardi quarti. Et propriis sumptibus comparavit (?) hunc librum ad laudem dei, etc."

192 (S. 46; A)*. *Petri Lombardi* I. *Sentent.* f. 162, medical recipes in English and Latin.

193 (S. 381). *Alexander de Hales in IV. Sentent.* f. 234^{v}, later insertion at foot, illegible.

194 (S. 375/6; A). *Egidius Romanus, super I. Sentent.*

196 (S. 374). *Quodlibeta* (*Thom. Aquinas, Jo. Peckham, Petrus de Avernia, Jac. de Viterbio, Aegidius de Roma*). f. 226^{r}: "Cautio fratris Johannis . . . ordinis sancti Augustini exposita ciste de Neel[1] pro xxvi sol. vicesimo tertio die mensis martii a° do^{i} m° xxx^{mo} quadragesimo sexto. Et habet suplementa libros Anselmi et summam Reymundi secundum consuetudinem dicti . . ."

197 (S. 337; A). *Thomas Aquinas, Quaestiones de malo.* Dominican friars are represented in the initial miniature.

199 (S. 324; A). *Thomas Aquinas, Catena in Lucam et Johannem.*

200 (S. 328; A). *Thomas Aquinas in III. Sentent.* f. 1^{r} (m^{2}): "Liber fratris Johannis de Clar."[2]

202 *Thomas Aquinas, Prima Secundae Theol.*; end missing. ff. 4^{v}, 5^{r}: "Liber fratris Johannis de Clara."

204 (S. 335; A). *Thomas Aquinas, Quaestiones disputatae*; lacking the beginning.

207 (S. 345; A). *Thomas Aquinas, Tertia Summae Theol.*

208 (S. 341; A). *Thomas Aquinas, Quodlibeta. Quaest. de Veritate.* f. ult^{v}: "Cautio Iohannis . . ."

210 (S. 380; A). *Alex. de Hales, Sum. Theol.* III. f. 235^{v}: "Iste liber est conventus fratrum [predicatorum (one word erased)]."

[1] Cambridge University Chest founded by Walter Neele, citizen of London, and John Whitehorne, rector of Halstead, Essex, in 1344: Cooper, *Annals of Cambridge*, I., 95, 100, 235: *Statuta Acad. Cantabrig.*, 1785, pp. 88, 89.

[2] Friar John de Clara or Clare flourished at the end of the thirteenth century, *cf.* Little, *Grey Friars in Oxford*, p. 218.

211. *Thomas Aquinas, De veritate*, etc. f. 1r: "Liber fratris Johannis de Clara".

212 (S. 340; A). *Thomas Aquinas, Quaest. de potentia Dei.* Top of f. 1 cut off.

214* (S. 336). *Thomas Aquinas, Quaestiones de Veritate*, etc. f. 1: "De dono fratris Radulphi de pakenham[1] magistri".

215 (S. 265; A). *Rob. Holkot in Sapientiam Salomonis.*

216 (S. 330; A). *Thomas Aquinas in IV. Sentent.* Dominican friars are represented in the initial miniature.

220 (S. 387); †*. *Augustinus in Pss. 77 sqq.* End missing.

229 (S. 382)*. *Gregorius magnus in Job, Liber Pastoralis*, etc. f. 1r: "Liber fratris Johannis de Clara".

271 (S. 488; A)*. *Distinctiones Nich. Gorham;* imperfect at end; f. 1r: "Distinctiones Gorham ord. pred. Cantebrigie". This is not the usual Cambridge Blackfriar's mark; does it mean that Nich. Gorham belonged to that house?

277 (S. 222)*. *Hugo a S. Victore, De institutione noviciorum; Gregorii magni Dialogi.* f. 86v: "Iste liber est de almario fratrum predicatorum Cantebr.".

303 (S. 354). *Ricardus de Mediavilla in I. and II. Sentent.* The final fly leaves missing.

308. *Processionale Sarisburiense*, with additions for Lincoln.

323 (S. 395; A)*. *Augustinus, de verbis domini.*

325 (S. Hist. 5: A). *Petrus Comestor, historia.* f. ult.: "Iste est liber fratris Nicholai de Ramesey" (erased), & (m^2) "Istum librum contulit frater Nicholaus Ramesey librarie studencium fratrum minorum cantebrigg".

326 (A). *Chrysostomus in Matthaeum;* end fly leaves missing. f. 1: "Magister Johannes Nekson".

331 (S. 65 ?). *Legenda aurea*, deficient at beginning.

334. *Homiliae;* belonged, f. 163v, to "Wilhelmus Gibbe capellanus parochialis de Wysebech".

352 (S. 38; A). *Isidori Etymologiae; Beda, de figuris*, etc.

[1] Pakenham, co. Suffolk.

f. 1r: "fratris Thome tru[m]pyton. sacre theologie doctoris"; at foot of page, "et dixit in vita sua quod comunitas" (the rest. m2), "fratrum minorum cantebr. habeat ex ejus (?) collationem de licentia rev. fratris T. Radnor[1] ministri.," "precio" 8. 6; at end of Part I, ". . . baldhell (?) de dono fratris . . . de greyle (?)".

357 (S. 264). *Rob. Holkot, lectura super Sapientiam.*

358 (S. 386). *Augustinus, Enarrat. in Pss.* 1-76.

418 (S. Hist. 40; A). *Cassiodori epistolae;* beginning missing; ff. 50v-55v contain copies of Bristol wills, etc.

426 (S. 106). *Thom. Ryngestede super Parabolas.* Inc.: "Ab absconditis parabolorum."

428 (S. 414). [*Joh. de Burgo, Pupilla Oculi.*] Inc. "Humane conditio nature". A notice in English script at foot of f. 1r erased.

435 (S. 589; A); * †. *Alex. de Hales, Summa. Theol.*, by various hands, English and French apparently. f. ult.v: "Supplevit M. J. Foissete cujus principale est pecia argentea".

436. (S. 582). *Alexander de Hales, variae quaestiones;* lacking beginning and end. f. 1, top of page erased.

442 (S. 71; A). *Bernardus de Clara Valle in cantica canticorum*, etc. f. 1: "Iste liber est de domo cantebrigie concessus fratri (sim . . . de tua?) ad vitam suam".

445 (S. 399)*. *Comment. in Epp. S. Pauli*, (inc. "Totius sacre scripture consummatio"). f. 1r: "Liber iste G. sancte (?) . . . convent. . . . eiusdem loci fratri G. dicto de Cycestr. et idem frater G. tenetur eundem . . . ad isti . . . rum intra trigennium eidem conventui restituere. Scripsit hoc dictus frater g. anno domini m° CCC.XLVIIII in vigil. beati Iacobi".

446. *Facinus de Ast[i]. Comment. tertius in Sentent.* f. 141 (ult.): "Frater Walterus Weor.".

[1] Thomas Radnor appears as provincial minister in 1438 (Wadding, *Annales*, sub anno), 1449 (P.R.O. Conventual leases, Yorks., no. 900); 1458 (P.R.O. Ancient Deeds A 11314) and about 1465 (P.R.O. Early Chancery Proceedings. Bundle 31, no. 444; *Archaeol. Aeliana*, new series, iii., 146).

453 *. *Gregorii magni Homiliae.*

468 (S. 375/6; A)*. *Egidii Romani Quaestiones super I. Sentent.* f. 1r: "L.F.IOH. BURY"; f. 293 (ult.)v: "Cautio magistri Johannis Will. Ludham. (?) ex[posita] ciste tri[nitatis] a° di mill° 4° et 22°, die mensis marcii," and (erased), "et habet unum suplementum . . . predicantium . . . in minori et aliud pro xx. sd."; also, "Cautio M. H. Wilh. Ludha (?) ex[posita] cist. scē trinitatis[1] . . . m °cccc° et . . . die".

514 (S. 520 (?); A). *Psalterium Wintoniense (?) ad usum Lincoln (?).*

548 *Horae B.V.M. ad usum Sarum cum Kalendario Lincoln.* Owned by John and Dame Anna Damil or Danyell.

573 (S. 68 [?])*. *Nicolai de Lyra, Postilla in Job*, etc. f. 25r; "Iste liber constat fratri Thome de Trowe (?) ex dono f. A. d . . .".

591 (S. 203; A). *Rob. Holkot super libros Sententiarum.* "Incipit liber . . . roberti holkot ordinis fratrum predicatorum oxon. editus."

599 (A). *Exposit. Nicholai Treveth in Psalmos.* f. 1r: "ix scrinii". [Another copy in English script is MS. Barber. 730.]

609 (S. 394; A)†*. *Augustinus de mirabilibus sacrae scripturae*, etc.

611 *. *Bonaventura, Quaestiones super IV. Sentent.* f. 1r: "Iste liber est de comunitate cantebr. fratrum minorum," and (m2), "conventus bonus fratrum". f. 253r (perhaps belonging to another MS.): "Anno domini 1419 fuit iste liber noviter reparatus in ligatura asseribus coopertura et clausura."

612 (S. 377). *Egidii Romani Exposit. in Boethium de consolatione*; *Augustinus, Quaestiones var.* etc. f. Ev, "FR.".

613 (S. 636; A). *Egidii Romani Quaestiones quodlibeticae.* f. 346r, at foot: "C [autio] . . ." erased.

623 (S. 67). *Nich. Ockham Quaestiones in IV. Sentent.* f. 1,

[1] Cambridge Univ. Chest, founded 1348, by William Bateman, bishop o Norwich.

foot: "Primum Hokam super sententias. f."; f. 199^{v}: "Ista est lectura hocham," and (m^{2}) "et bona si bene inspiciatur, quod scetery (?) ypernensis (?)".

626 (A). *Fasciculus Morum.* Inc.: "Frater praedilecte ac sodalis. . . . Etenim habetur in regula beati patris Francisci." f. 165^{v}: "supplementum magistri (?) . . . d. arby (?) de bea . . ."

627 (S. 356) *Ricardus de Mediavilla in IV. Sentent.* f. ult.^{v} "C [autio] . . ." erased.

640 (S. 330; A)†. *Thomas Aquinas in IV. Sentent.* Top of f. 1^{r} " . . . frat . . . can," rest erased. Fly-leaves, wills proved at Hereford; f. 363^{r}: "Orate pro anima Edwardi Kyllynworth qui hunc librum contulit conventui fratrum predicatorum Cantabrigie"; f. 366^{v}: "Miserere mei domine Jesu benigne frater Ric. de Halesbury".

699. *Sermones* (? *Nich. de Gorham*), entitled *Themata divisa.* Inc.: "Hora est iam nos, etc. . . . sicut dicit sapiens . . . omnia tempus habent".

746 (S. 64; A). *Petri de Riga, Aurora,* etc; end missing. f. 1^{r}: "Constat fratri Edmundo Bellond," f. 164^{v}: "Explicit aurora retoris ecclesie de Werneshelle".

758 (A). *Bartholomaeus de S. Concordio, Summa casuum;* incip. "Quoniam ut ait Gregorius super Ezekiam". f. II.^{v}: "Iste liber est fratris Willelmi picworth de (perquisitis??)". The fly-leaves contain some *cantica*: "Ave virgo stella maris," "Wenefreda Deo digna," "Plaude potentissima," "Oro te devote," and a list of the bishops of Lindisfarne and Durham up to "Lodowicus Bellomonte" and kings of England up to Edward "de Windesore".

862 (S. 30; A). *Tractatus metaphysic.* etc. "Incip. propositiones primi libri metaphysice: Omnes homines naturaliter scire desiderant . . . sensus, voces." f. 21: "Non plus vidi de ista materia". f. a^{v}: "Iste liber est fratris Wilh. picworth ordinis predicatorum quem propria manu scripsit quando erat studens in conventu

Londoniensi et vol. quod incatinetur in comuni libraria Cantebrig."; "Frater Willelmus Pykworth provincialis Anglie";[1] "Frater Simon lacy est bonus puer quem Deus amat, et creator et creatura sunt (ejus?) corona."

1126 (S. 29). *Quaestiones logicae*, etc. *Rob. Cowton, Quaestiones in Sentent.*[2] First part wrongly entitled, f. 24^{v}: "Quaestio disputata a fratre Thoma de Suttona". Cf. article by Fr. Ehrle in the forthcoming *Festschrift . . . Baron Hertling*, 1913, pp. 196-210. f. 16^{v}, Will of "reginaldus Tappe," "Johanni filio meo," "data apud Hemmynforde die martis proximo ante festum omnium sanctorum".

1565 (S. 355; A). *Ricardus de Mediavilla in III. Sentent.* Probably French script; f. 8^{v}: "Istum librum fecit ligari frater Andreas Bavard[3] custos librarie anno dom. 1468 de comunibus elemosinis prefate librarie collatis".

2048 (A). *Aristoteles de anima, de caelo et mundo* etc., defective at beginning and end. f. A. top of page: "Secundus et tertius de anima littera f." written over "frat. minor. Canteb." erased and (m^{2}) "De almario fratrum minorum Cantebr.," f. 9^{r} (foot); "Hic est complete liber de anima preter primum et liber de generatione et corruptione complete, Item liber de celo et mundo complete. In XIIII petiis"; f. 128: "Hic est complete metaphisica nonus, preter quatuor primos libros . . . in 5 petiis".

2055 (S. Hist. prophan. 106)*. *L. Curtii de rebus gestis ab Alexandro magno*; f. 1: "Quicumque alienaverit hunc

[1] William Pikworth appears as provincial prior in 1397, 1399, 1402; Brit. us. MS. Add. 32446, f. 8; P.R.O. Chancery Warrants, file 1765, no. 8; *Rot. Parl.* iii., 502. *Cf.* also John of Gaunt's Register (Camden Soc.) no. 1809.

[2] See Little, *Grey Friars in Oxford*, p. 222. Some *quaestiones* of Rob. Cowton are in Bibliotheca Angelica (Rome) MS. 1017.

[3] On Andrew Bavard see *Mon. Franc.* I. p. 520, and Mr. Kingsford's forthcoming edition of the Register of the Grey Friars of London (Brit. Soc. Fr. Studies, vol. VI.).

librum de domo fratrum predicatorum de Cantebrigg. anathema sit."

2071 (S. *Lib. philos.* 3 (?) : A). *Adam de Anglia in logicam:* "Inc. prologus fratris et magistri Adam de Anglia in logicam sui magistri fratris Gulielmi de Ockam". Italian script; f. 48^{v}: "Iste liber est fratris . . ." f. 69^{v}: "Tabula ven. Egidii [Romani] de regimine principum digesta. per fr. g. de horsford"; f. 84^{v} (*ult.*): "Tabula super libros Aurilii Augustini . . . de civitate dei per Stowyxlaye".

2088 (S. 18; A). *Gul. Ockham Com. in I. Sentent.* f. 156^{v} (*ult.*): "Iste liber est fratris (m^{2} W. Morys) de ordine fratrum minorum".

2165 (S. Lib. philos. 7, A). *Alexandri Aphrodisii Comment. in Aristotelis logic.*

2214 (S. Lib. philos. 11)* *Rob. Grostete, Versio latina x Libr. Ethicorum Aristotelis;* cf. Dr. Ludwig Baur, *Die Philosophischen Werke des Robert Grosseteste.* Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelaletrs. Band ix. (Münster i. w. 1912), p. 27.*

SYNOPTIC TABLE.

Ottoboni No.	Sirleto No.	Altemps.	Bound.	Pencil Annotations.	Defect.	English Script.	Cambridge.
69	4	A	—	—	—	E. fr. minor.	—
71	28	—	—	v	—	—	fr. minor.
72	409	—	—	—	end	probably	—
73	201	A	—	—	—	E	—
82	270	A	—	—	—	E	—
91	262	A	—	—	—	—	—
94	269	A	1545	—	—	E, Palehurst	—
96	—	—	—	v	—	—	fr. min.
99	385	—	1545	v	—	E	fr. pred.
101	Hist. 3	A	—	v	—	E	fr. min.
103	384	A	—	v	—	E	Cambridge
105	15	A	—	—	—	E	—
116	—	—	1545	—	—	E	—
150 (Part I.)	417	A	—	v	—	E	fr. pred.
152	207	A	—	—	—	E	—
159 (Part I.)	221	—	—	v	—	E	Cambridge
(Part II.)	—	—	—	v	—		—
163	—	A	—	—	—	E	—
169	230	—	—	—	—	E	—
173	275	A	—	v	end	title and marginalia	fr. pred.
177	313	—	1545	v	—	E	—
180	315	A	—	v	end	—	—
181	316	—	—	v		London	—
182	325	—	—	—	—	Italian	fr. min.
186	236?	A	—	—	—	E fr. min.	—
187	339	—	—	—	begin.	?	—
188	350	A	—	—	begin.	—	—
190	227/8?	A	—	—	—	?	—
191	344	—	—	—	—	E	—
192	46	A	—	v	—	E	—
193	381	—	—	—	—	?	—
194	375/6?	A	—	—	—	?	—
196	374	—	—	—		E	Cambridge
197	337	A	—	—	—	E. fr. pred.	—
199	324	A	—	—	—	?	—
200	328	A	—	—	—	E	—
202	—	—	—	—	end	?	—
204	335	A	—	—	begin.	?	—
207	345	A	—	—	—	annotations	—
208	341	A	—	—	—	French	Cambridge
210	380	A	—	—	—	E	fr. pred.
211	?	—	—	—	—	E	—
212	340	A	—	—	begin.	E	—
214	336	—	—	v	—	annotations	—
215	265	A	—	—	—	E	—
216	330	A	—	—	—	?	—
220	387	—	1545	v	end	E	—
229	382	—	—	v		E	—
271	488	A	—	v	end	E	fr. pred.

SYNOPTIC TABLE—(*continued*).

Ottoboni No.	Sirleto No.	Altemps.	Bound.	Pencil Annotations.	Defect.	English Script.	Cambridge.
277	222	—	—	v	—	E	fr. pred.
303	354	—	—	—	end	?	—
308	—	—	—	—	—	Lincoln	—
323	395	A	—	v	—	E	—
325	Hist. 5	A	—	—	—	E. glosses	fr. min.
326	—	A	—	—	end	E. or French	—
331	65?	—	—	—	begin.	?	—
334	—	—	—	—		E	—
352	38	A	—	—	—	E	fr. min.
357	264	—	—	—	—	E	—
358	386	—	—	v	—	annotations	—
418	Hist. 40	A	—	—	begin.	French—E. additions	—
426	106	—	—	—	—	E	—
428	414	—	—	—		E	—
435	589	A	1545	v	—	E. and French	—
436	582	—	—	v	—	French	—
442	71	A	—	—	—	E	Cambridge
445	399	—	—	v	—	E	—
446	—	—	—	—	—	E	—
453	—	—	—	v	—	E	—
468	375/6	A	—	v	—	E	Cambridge
514	520?	A	—	—	—	Lincoln	—
548	—	—	—	—	—	Lincoln	—
573	68?	—	—	v	—	E	—
591	203	A	—	—	—	?	—
599	—	A	—	—	—	E., fr. pred.	—
609	394	A	1545	v	—	Italian, E. margin	—
611	—	—	1419	v	—	E	fr. min.
612	377	—	—	—	—	E	—
613	636	A	—	—	—	E	—
623	67	—	—	—	—	E	fr. min. ?
626	—	A	—	—	—	E	—
627	356	—	—	—	—	E	—
640	330	A	1545	—	begin.	E	fr. pred.
699	—	—	—	—	—	E	—
746	64	A	—	—	end	E. notes	—
758	—	A	—	—	—	E	fr. pred.
862	30	A	—	—	—	E	fr. pred.
1126	29	—	—	—	—	E., fr. min.	—
1565	355	A	1468	—	—	French?	—
2048	—	A	—	—	begin. and end	—	fr. min.
2055	Hist. Prof., 106	—	—	v	—	?	fr. pred.
2071 (Part II.)	Phil. 3?	A	—	—	—	E	—
2088	18	A	—	—	—	E., fr. min.	—
2165	Phil., 7	A	—	—	—	E	—
2214	Phil., 11	—	—	v	—	E.	—

The above list may be summarized as follows:——

I. MSS. which belonged to the Franciscans of Cambridge: 71, 96, 101, 182, 325, 352, 611, 2048, and, probably, 623, the letter F being found here as in 611 and 2048.

II. MSS. which belonged to the Dominicans of Cambridge: 99, 150 (Part I.), 173, 210, 277, 640, 862, 2055, and probably 758 (the property of Picworth, as 862) and 271 (foliated by the same hand as 173).

III. Cambridge MSS. of one of the two houses: 103, 159, 196, 208, 442, 468.

IV. MSS. of English script, but of unknown provenance:

1. Belonged to William Morys: 69, 2088.
2. Belonged to John de Clara: 200, 202, 211, 229. The title in 193 and the owner's name in 116 is by the same hand and a very similar form of capital F occurs in 468, 612.
3. The same *cautio* occurs in 103, 196, 208 and probably in 613 and 627 where nothing now remains after the initial C. Other *cautiones* are found in 73, 191, 435, 445, 626.
4. Four MSS. belonged to the same library: 199, 216, 453, 271, which bear respectively the marks No. 2, No. 3, No. 8, No. 22.
5. The same form of press mark is found in 181, 194.
6. The title of the MS. is inserted by the same scribe in MSS. 357, 426, and 2214.
7. There is a great similarity in the press marks of 214, 323, 331, 2071, 2165.
8. The same biblical quotation occurs at the end of 214, 2165, and supports the theory of a common home as suggested in the last sentence.

V. It is not always easy to decide with certainty on which side of the Channel a 14th century MS. was written; but the following MSS. seem to be of undoubted English script: 69, 73, 82, 94, 96, 99, 101, 103, 105, 116, 150, 152, 159, 163, 169, 173, 177, 181, 186, 191, 192, 196, 197, 200, 210, 211, 212, 215, 220, 229, 271, 277, 308, 323, 334,

352, 357, 411, 426, 428, 442, 445, 446, 453, 468, 514, 548, 573, 599, 611, 612, 613, 623, 626, 627, 640, 699, 746, 758, 862, 1126, 2071 (Part II.), 2088, 2165, 2214.

The following are doubtful: 72, 187, 190, 193, 194, 199, 202, 204, 207, 214 (English annotations), 216, 303, 325, 331, 358, 591, 2055.

Nos. 71, 180, 188, 208, 418, are probably French; nos. 326, 435, 436, 591, 1565, 2048, are either English or French; nos. 182 and 609 are Italian, but the latter has English *marginalia.*[1]

The library of Sirleto once had other English MSS. now missing, such as——

Lib. philos. 114. *Bartholomaeus Anglus, De proprietatibus rerum.*

2. *Johannis Rodindoni de Anglia Quodlibeta*, etc., with *Hibernici questiones.*

The other collections in the Vatican Library have not been examined for the present article, but there are several scholastic works by English scribes among the Borghese MSS., and among the Vatican proper may be singled out:

Vatic. 310. A copy of *Joh. Damascen.* by a French scribe which was sold in Venice in 1364 and afterwards carried to England where many pencil annotations were made in it.

Vatic. 3056. *Sophismata of William of Heylesbury.* "Hec completa sunt anno dni. M° CCC° octogesimo in nostro collegio de Merton deo gracias. Amen. Expliciunt abbreviationes hettisberi et sunt septem." With several English names in the MS.

H. M. BANNISTER.

[1] To the above list may be added:—

Ottob. 184. *Thomas Aquinas, Quaestiones disputatae*, &c. ? English script English glosses. Defect at end.

Ottob. 198 (S. 332). *Thomas Aquinas, Opuscula.* Probably English script; some glosses by English hand. Defect at end.

RECORDS OF THE FRANCISCAN PROVINCE OF ENGLAND.

(COTTON CHARTER XXX., 40.)

THE documents here printed, to which my attention was drawn by Mr. H. J. Ellis of the British Museum, are the only original records of the English Provincial Chapters which I have yet discovered. They are preserved in Cotton Charter xxx., 40, in the British Museum. This consists of a single sheet of parchment folded so as to make two leaves, each measuring $9 \times 4\frac{3}{8}$ inches, written on both sides. As the second leaf begins in the middle of an entry, it is clear that at least one sheet (two leaves) has dropped out between fol. 1 and fol. 2.

The records contain lists of friars of the province who died since the last provincial chapter. Such lists had to be sent, according to the General Constitutions of 1260, to each chapter general: "Quo [*i.e.* sermone] completo recitetur numerus fratrum defunctorum a tempore generalis capituli proximo preteriti, pro quibus dicatur psalmus *De profundis*, in fine *Requiem eternam*, *Pater noster*, *Et ne nos*, *A porta inferi*, *Requiescat in pace*, *Domine exaudi*, *Dominus vobiscum*, *oratio Absolve.* Numerus autem fratrum ibidem recitatus ad singulas provincias deferatur, ut in singulis provincialibus capitulis modo simili absolvatur."[1] The lists here given are probably those drawn up in the office of the Provincial Minister from information supplied either at the annual provincial chapter or direct from the convents or custodies. A noticeable feature is the enormous preponderance of priests.

The first page (f. 1[a]) written in a "Book-hand" (A) gives the names of friars who died since the chapter held at Lincoln 15 August, 1327, and contains forty-two names: special marks, the significance of which I do not understand, are prefixed to

[1] *Archiv. f. L. u. K. Gesch.* vi., 136.

eleven of them. No attempt is made to arrange these names according to custodies; but an analysis will show that thirteen belong to the custody of Cambridge, eleven to that of Oxford, nine to that of London, six to that of Bristol, while the custodies of York, Worcester, and Newcastle-upon-Tyne are represented by one each. At the bottom of the page is the note: "17 Dicta (?) 2. Id. Aprilis" (12 April).

The second page (fol. 1^{b}) is written in another and less tidy hand (B). The notes at the top and bottom of the page are inscribed in yet another and smaller hand (C). The page begins with the note: "Hoc anno fuit capitulum generale apud Bononiam," no doubt the chapter of 22 May, 1328. Then follow the names—forty-three in fact, but they are numbered as forty-five, the first eight being counted as ten. The convents are generally grouped according to custodies, and an analysis shows that Cambridge has eight names, Oxford two, London eight, Bristol five, York seven, Worcester seven, Newcastle four, while two names cannot be assigned to their custodies. At the bottom of the page is the note: "Number of friars deceased since the preceding general chapter 1248". This will be the number of friars in the whole Order who died between the chapter of Lyons 1325 and that of Bologna 1328.

I suggest that the first page contains the list of English friars who died and whose names were sent in to the Provincial Minister between 15 August, 1327, and 12 April, 1328: about the latter date, the Provincial Minister would be setting out for the General Chapter. The second page would contain the list of deceased friars whose names were sent in between 12 April and the date of the next Provincial Chapter, probably 8 September, 1328.

The mortality is exceptionally heavy at Reading, where five friars died out of twenty-six, and at Lynn, where six friars died out of thirty-eight.[1]

[1] For numbers of these friaries in 1326, see *Grey Friars in Oxford* (Oxf. Hist. Soc.), p. 44; *Excheq. Accounts* (P.R.O.), 381, no. 14. On 18 Sept., 1328, there were thirty-six Friars Minor at Lynn; *Exch. Accts.*, 383, no. 14.

The third page (fol. 2[a]) is in another hand (D). Between the second and third pages some leaves are missing: these would probably have contained lists of friars whose deaths were reported between 8 September, 1328, and April, 1334, and half those whose deaths were reported between April and 8 September, 1334. For the note at the foot of fol. 2[a], "Isto anno fuit Capitulum generale apud Assisium," refers to the Whitsuntide Chapter of 1334. The mention of the death of Friar Edmund Marshal, S.T.P., at Avignon, puts this almost beyond question, as we know from other sources that he was at Avignon in 1333.[1] The twenty-nine names in this list are arranged under custodies, but those for the custodies of Bristol, Worcester, Newcastle, and the greater part of London are missing. The names are probably those reported between April and 8 September, 1334.

The fourth page (fol. 2[b]) is the work of two hands (E, F),[2] and the whole of it, except the heading, is crossed out, and marked *va*[*cat*]. The heading runs: "Names of friars who died since the chapter celebrated at Cambridge, 8 Sept., 1304". But here a difficulty arises: in the Close Roll of 32 Edward I. m. 7*d.* is preserved a royal message of 29 July, 1304, to "the Friars Minor about to assemble in their chapter general (*sic*) at Nottingham": and on 14 August of the same year the King gave £10 "for the Friars Minor about to assemble in provincial chapter at Nottingham on the feast of the Nativity of the B.V.M."[3] Has the scribe (E) of our document made a mistake, and written MCCCIIII. when he meant to write MCCCXXXIIII.? We saw reason to believe that the preceding page recorded the names of those who died after the Provincial Chapter of 1333, and we should naturally expect this page to contain the names of those who died after the Chapter of 1334. The handwriting does not seem to me to be conclusive in favour of either the earlier or

[1] See Denifle, *Chart. Univ. Paris.*, ii., 421. He was forty-third master of the friars at Cambridge (Eccleston, p. 73).

[2] F is more of the trained scribe than any of the others.

[3] B.M. MS. Add. 8835, fol. 5[b].

the later date. Do any of the names throw any light on the question? The only friar mentioned that I have been able to identify with certainty is Ralph de Medburne; he comes first in a list of nineteen friars of Northampton presented by the Provincial Minister to the Bishop for licence to hear confessions in 1300, but he was not one of the six actually licensed:[1] on two occasions in 1300 the Keeper of the Wardrobe gave to the Friars Minor of Northampton sums of money by the hand of "Friar Ralph of Medburne".[2] His death is more likely to have taken place in 1304 than in 1334; but we may note that Adam of Lincoln, Provincial Minister in 1304, did not die till 1333 (see below).

Another friar mentioned, Adam Lufdeford of Grimsby, is probably identical with Adam de Ludeford, who was among the friars licensed by Bishop Dalderby, in August, 1300, at the instance of the Custodian and Guardian of Lincoln, to hear confessions in the county of Lincoln.[3] If W. de Corf of Winchelsea could be identified with William de Corfe of Winchester,[4] who was licensed to hear confessions in 1318 and 1322, the question would be settled in favour of the later date; but this is uncertain. More decisive evidence will no doubt be forthcoming as Episcopal Registers become more available. It might also help to settle the question if we could find a mention elsewhere of the Chapter of 1334; but so far, I have not discovered one, and must confess myself unable to solve the problem.

Before giving the documents I take this opportunity of printing a list of Provincial Chapters of the Friars Minor in England, so far as I have been able to find them, in the hopes that it may serve as a nucleus for further additions.

A. G. L.

[1] Reg. Bp. Dalderby, fol. 15.

[2] 11s. 4d. and 40s., for thirty-four and forty friars. Topham, *Wardrobe Acct.*, 28 *Ed. I.*, pp. 31, 34; Serjeantson, *Hist. of the Six Houses of Friars in Northampton* (1911), p. 11.

[3] Reg. Bp. Dalderby, fol. 19b. Another friar licensed by Dalderby in 1300, Simon de Twiford, died *c.* 1327 (see below).

[4] See below, p. 152.

LIST OF PROVINCIAL CHAPTERS.

?	London—Eccleston, p. 42.
c. 1229.	London—(Visitatorial Chapter). Eccleston, p. 46.
1230.	London, Leicester, Bristol — (Visitatorial Chapters). Eccleston, p. 47.
1237.	Oxford—Eccleston, p. 98.
1238[1] (May).	London—Liberate Roll, 22 Hen. III., m. 11; *cf.* Eccleston, 48.
1238 (June).	Oxford—Liberate Roll, 22 Hen. III., m. 16; Eccleston, 48.
1239.	Stamford—Liberate Roll, 23 Hen. III., m. 7.
1241.	London (at Whitsuntide)—Close, 25 Hen. III., m. 10.
1246.	Cambridge—Liberate Roll, 30 Hen. III., m. 5.
1248.	Oxford—Liberate Roll, 32 Hen. III., m. 7; Eccleston, 91.
c. 1249.	Stamford—Eccleston, 130.
c. 1250 (?).	Gloucester—*Mon. Franc.* I., 242.
c. 1250 (?).	London—*Mon. Franc.* I., 408.
1254.	? —Eccleston, p. 128.
c. 1257.	London—Eccleston, p. 131.
1260.	Worcester—*Annales Monastici*, iv., 446.
1279.	Cambridge—Peckham's *Regist.*, pp. 66-68.
1284.	? —Peckham's *Regist.*, p. 820.
1285.	Cambridge—Wilkins, *Concilia*, II., 122.
1287.	London—Regist. Christ Church, Canterbury, MS. Camb. Univ. Libr. Ec. 531, fol. 28[a].
1288.	Lincoln—*Ibid.*, fol. 29[a].
1289.	Oxford—Osney Chron. in *Ann. Monast.*, iv., 318.
1292.	Cambridge—Reg. Chr. Ch., Canterbury, f. 34[a].

[1] Eccleston, says Wygerius the visitor, held assemblies of friars at London, Southampton, Gloucester, and Oxford, and after the Visitation, the Provincial Chapter was held at Oxford: the Chapters mentioned in the Liberate Rolls may ve been Visitatorial Chapters.

1293. Stamford (?)—*Ibid.*, fol. 48[b].
Lincoln—P.R.O. Wardrobe Acct., 21 Ed. I.

1294. Oxford—Reg. Chr. Ch., Cant., f. 63[a].

1295. Lincoln—*Ibid.*, fol. 66[b].

1297. London—Wardrobe Acct., 25 Edw. I; B.M. MS. Add. 7965, f. 9[b][1].

1298. Nottingham—Reg. Chr. Ch., Cant., fol. 78[b].

1300. Stamford—Wardrobe Acct., 28 Ed. I., ed. Topham, pp. 44-45.

1301. Oxford—Wardrobe Acct., 29 Edw. I.; B. M. MS. Add. 7966[a], f. 27.

1304. Nottingham—Wardrobe Acct., 32 Edw. I.; B.M. MS. Add. 8835, f. 5[b]; Close Roll, 32 Ed. I. m. 7[d].
Cambridge?—Cotton Charter xxx., 40.

(temp. Edw. II. ?). Bedford—*Hist. MSS. Com. Report*, IV., p. 381.

1319. Oxford—Wardrobe Acct., 13 Edw. II.; B.M. MS. Add. 17362, f. 5.

1320. Nottingham—Wardrobe Acct., 14 Edw. II.; B.M. MS. Add. 9951, f. 3.

1323. Bristol—P.R.O. Treas. of Receipt $\frac{3}{35}$.[2]

1327. Lincoln—Cotton Charter xxx., 40.

1343. London—Jo. Lathbury, Liber Moralium in Threnos, Cap. 106: quoted in *Grey Friars in Oxford*, p. 235.

[1] The entry runs: "ffratribus minoribus in Capitulo suo generali apud London' in festo ascensionis domini celebrato congregatis pro putura sua eiusdem diei ascensionis domini per manus fratris Walteri de Sarum—C[s]. Et memorandum quod dominus Rex precepit domino J. de Drokenesford custodi garderobe quod dicti fratres pascerentur per Regem per tres dies dicti capituli ibi celebrati, set quia per alios magnates pascebantur per duos de eisdem tribus diebus noluerunt pecuniam recipere nisi tantum pro primo die."

[2] This is the old reference: the document will now be among the Exchequer Accounts. It records a grant of £15 to the Friars Preachers and £15 to the Friars Minor both of whom were celebrating their Provincial Chapter at Bristol on 15 August. The FriarsPreachers held their Chapter at Bristol in 1323: Close 17 Edw. II. m. 41[d].

1361. York—Regist. Thoresby, fol. 216[b].
1401. Leicester—*Eulog. Historiarum*, III., 389.
1405. Oxford—*Eulog. Historiarum*, III., 405.
1412. Bury St. Edmunds—*Vict. Co. Hist. Suffolk*, ii., 125 (from Regist. Croftis).
1420. Coventry—*Bullar. Franciscan.*, VII., 547.
1422. London—*London Grey Friars Chron.* (Camden Soc.), p. 15.
1472. Coventry—*Vict. Co. Hist., Warwick*, II., 104.
1489. Coventry—*V.C.H., Warwick*, II., 104.
1498. London—*London Grey Friars Chron.* (Camden Soc.), p. 25.
1505. Coventry—*V.C.H., Warwick*, II., 104.
1510. Salisbury—*Cal. L. and P. Hen.* VIII., II., p. 1447.
1514. Bridgewater—*Cal. L. and P. Hen.* VIII., II., p. 1465.
1532. Canterbury (Observant)—Fr. a S. Clara, *Hist. Minor*, 51.

COTTON CHARTER xxx., 40.

f. 1[a]. In hoc capitulo factus est custos Oxon' fr. J. de Notingham, gardianus Rading' fr. W. de Assewell.

¶ Nomina fratrum defunctorum post capitulum Lincolnie celebratum Anno Domini M°CCC°XX°VII° in assumpcione gloriose uirginis Marie.

⊙ ffr. Rogerus de Turneye sac[erdos] prof[essus] apud Bedeford.
ffr. J. de la Dale clericus et prof[essus] apud Gippewic'.
ffr. Thomas le palmer sac' prof' apud Bristollum.
ffr. Hugo de Geyst sac' prof' apud Norwic'.
ffr. J. de Middleton sa . prof' apud Lenne.
ffr. Galfridus de Strumsawe diaconus prof' apud S. Edmundum.
⊙ ffr. Robertus de Meoulis sac' et prof' apud Oxoniam.
⊙ ffr. Willelmus Weyuile sac' et prof' apud Norhamton'.

ffr. Simon de Twiford[1] sac' et prof' ibidem.
ffr. Ricardus de Waneting sac' prof' apud Rading'.
ffr. J. de Bokingham sac' et prof' ibidem.
ffr. Johannes de Graue sac' et prof' ibidem.
ffr. Henricus de Sotton[2] sac' prof' apud London'.
ffr. Ricardus de Sancto Petro sac' prof' apud Richemund.
ffr. Johannes de Trenge sac' prof' apud Bedeford.
ffr. Alanus de Sutton sac' prof' apud London'.
ffr. Robertus de Sancto Albano sa . prof' apud Cantuar'.
ffr. Robertus de Sutton' sac' et prof' apud Eboracum.
ffr. Henricus Helys diaconus et prof' apud Kerdiu'.
ffr. Thomas de Herun[3] sac' prof' apud London'.
ffr. Rogerus de Multon clericus prof' apud Donewic'
ffr. J. de Salesbir' sac' et prof' apud Winchelsee.
ffr. Ricardus de Doninton' sac' prof' apud Graham.
ffr. J. de Bek sac' et prof' apud Glouerniam.
ffr. Willelmus de Coleuile laicus et prof' apud Colcest'.
ffr. Henricus de Plumstede sac' et prof' ibidem.
ffr. Reginaldum *(sic)* de Keington'[4] sa . pro . apud Winchelsee.
ffr. Willelmus de Ely sac' et prof' apud Lenne.
ffr. Thomas Coleman clericus et nouicius apud Bristollum.
ffr. J. de Trandeston clericus et nouicius apud Lenne.
ffr. Willelmus de Abindon clericus prof' apud Rading'.
ffr. Johannes Winter clericus et nouicius apud Bristollum.
ffr. Willelmus de Waleden' Gardianus Winchelsee.
ffr. Willelmus de Burnham sa . prof' apud Lewesiam.
ffr. Thomas de Manerbir' sa . prof' apud Kermerdiniam.

[1] Licensed to hear confessions in 1300: Dalderby's *Register*, f. 15.

[2] Possibly the Henricus de Sutton who was Warden of London in 1302, 1307, and perhaps in 1319; *Grey Friars in Oxford*, p. 219: MS. Add. 17362.

[3] Warden of Winchester, licensed by Bishop Sandale to hear confessions, 8 March, 1318; *Reg. J. de Sandale* (Hampshire Record Soc.), p. 85.

[4] Probably the friar Reginald de Keneton who received 27*s.* of the royal alms for the Friars Minor of Chichester, in May, 1297. MS. Add. 7965, fol. 8.

ffr. Robertus de Newerk laicus prof' Wigorn'.
ffr. Thomas de Leueringtone sac' et prof' apud Sm Edmundum.
ffr. Germanus de Simplinge nouicius ibidem.
ffr. Michael de Stourton[1] sa . prof' Winton'.
⊙ ffr. J. de Hereford sac' prof' apud Norhamton'.
ffr. Robertus de Leyr' sac' prof' apud [S.] E[dm]undum.
ffr. J. de Gippewic' sac' prof' apud Gerne[mutam].
17 Dicta,[2] 2. Id., April.

---

fol. 1b. — Hoc anno fuit capitulum generale apud Bononiam.[3]

ffr. W. de ffosceton sac' prof' apud Beuerlacum.
ffr. J. de Cotes sac' et prof' apud Scardeburg'.
ffr. Radulphus de Leycestr' laicus et prof' apud Nottingham.
ffr. Johannes Bret[4] sac' et prof' apud Lenne.
† ffr. Willelmus de Okam[5] sac' et prof' apud Rading'.
ffr. Robertus de Hunstantone sac' et prof' apud Lenne.
ffr. Henr. de Dunton' sac' et prof' ibidem.
ffr. Robertus de Donemoue sac' et prof' apud Colcestr'.
ffr. Nicholaus de Waleshal sac' prof' apud Gernemut'.
ffr. Alanus de Walsingham sac' et prof' ibidem.
ffr. Clemens de Cheketon' sac' prof' apud Gipewic'.
ffr. J. de la Rokele laicus prof' ibidem.
ffr. W. de Sancto Albano sac' prof' apud London'.
ffr. Galfridus de Rous sac' et prof' ibidem.
ffr. Thomas Terne[6] sac' et prof' ibidem.
ffr. W. Russel sac' et prof' ibidem.
ffr. Willelmus de Stures sac' et prof' apud Lewesie (*sic*).

[1] Possibly the Friar Michael de Stotton or Scotton who received 14s. 4d. for forty-three Friars Minor of Winchester, 8 Edw. II. (P.R.O. *Wardrobe Accts.*, 24, no. 10—old reference).

[2] I do not understand what this means. [3] 22 May, 1328.

[4] He received 13s. 4d. for the Friars Minor of Lynn in 1300: *Wardrobe Acct.*, 28 *Ed. I.* (ed. Topham), p. 36.

[5] Not the famous William of Ocham, who fled from Avignon, 26 May, 1328. See P. Jo. Hofer, in *Arch. Franc. Hist.*, vi., p. 458.

[6] Ordained sub-deacon 1316, priest 1321: *Reg. Jo. de Sandale and Rigaud de Asserio* (Hampshire Record Soc.), pp. 349, 541.

[2]o ffr. Ricardus de Sarum sac' et prof' apud Cicestr'.
ffr. Adam de Sancto Martino sac' et prof' apud Wynt'.
ffr. J. de Stanes sac' et prof' ibidem.
ffr. Edwardus de Saundon' sac' et prof' apud Rauennam.
ffr. Willelmus bbareth sac' et prof' Karmerdinie.
ffr. J. Meynerber sac' et prof' ibidem.
ffr. Galfridus Wytewelle sac' et prof' Glouernie.
ffr. J. de Berkeroles sac' et prof' Kerdiuie.
ffr. Willelmus de Netteltone clericus et nouicius Bristoll'.
ffr. Ricardus de Hertepol sac' prof' apud Nouum Castrum.
[3]o ffr. Petrus de Rowell sac' et prof' Couentr'.
ffr. Willelmus de Kytlingburie sac' et prof' ibidem.
ffr. J. de Ekeston' sac' et prof' apud Preston'.
ffr. Ricardus de Haberleye sac' et prof' Cestrie.
ffr. Tuderus Aker sac' et prof' Lamasie.
ffr. Newlinus sac' et prof' ibidem.
ffr. Kenenardus sac' et prof' ibidem.
ffr. W. le Hert sac' et prof' apud Novum Castrum.
ffr. Walterus de Yarwelle sac' et nouicius Eboraco.
ffr. J. de Wyteby sac' et prof' apud Grimisby.
[4]o ffr. Th. de Tadecastr'[1] sac' et prof' ibidem.
ffr. Henricus Warde clericus et prof' apud Lincoln'.
ffr. J. de Cappelade sac' et prof' apud Sm. Botulphum.
ffr. qui (?) fuit (?) sac' prof' I. fflerat extra ordinem.
ffr. J. Lyninge sac' et prof' apud Karliolum.
ffr. Henricus de Thadon' sac' et prof' ibidem.

[Numeru]s fratrum defunctorum a precedenti capitulo generali 1248.

---

fol. 2ª. fr. Willelmus de Coneston' sac' et prof' Cicestr'.
fr. Robertus de Sarum sac' et prof' ibidem.
fr. Henricus de Oliver sac' et prof' ibi[dem].

[1] Th. de Tadecastr' O.M., licensed to hear confessions "in limitatione fratrum de conventu S. Botulphi"; Reg. Dalderby, f. 15.

De Custodia Ebor'.

ffr. Willelmus de Barholt sac' et prof' et card'[1] Ebor' ibidem.

fr. Ricardus de Rauerser sac' et prof' ibidem.

fr. J. de Ayncourt' sac' et prof' ibidem.

† fr. Adam de Lyncoln' doctor theologie et quondam minister Anglie[2] Lyncoln'.

fr. Nicholaus de Muskam sac' et prof' Beuerlac'.

De Custodia Oxon'.

fr. Helias de Aylesbirye sac' et prof' Rading.

fr. Adam de Harndon' sac' et prof' Stamford.

fr. Michael de Huntyngdon'[3] sac' et prof' [ibidem?].

fr. Alexander de Gunwor[dby?] sac' et prof' apud Ro[mam?].

† fr. Edmundus Marescall' sac' et prof' et doctor theologie[4] Auinione.

De Custodia Cantebrig'.

† fr. Bartholomeus de Slole sac' et prof' Norwic'.

fr. Ricardus de Repys sac' et prof' ibidem.

fr. Hugo laycus de Castro prof' ibidem.

fr. J. de Massyngham sac' et prof' Donewic'.

fr. Robertus de Alberton sac' et prof' Gippewic'.

fr. Willelmus de Elsted sac' et prof' ib.

fr. Hugo de Lassy sac' et prof' Colestrie (*sic*).

fr. J. de Fosted sac' et prof' ibidem.

fr. J. de Sakes sac' et prof' ibidem.

fr. Th. de Bryslely sac' et prof' ibidem.

fr. Symon de Dersam laicus et prof' ibidem.

fr. Willelmus de Sefoul sac' et prof' Lennie.

fr. Stephanus Cayl sac' et prof' Cantebrig'.

[1] *sic* for 'Gardianus'.

[2] Minister in 1304 (Close 32 Ed. I.), and 1309 (Chancery Warrants, 1765, no. 15, P.R.O.).

[3] Licensed to hear confessions in dioc., Lincoln, 1300; Reg. Dalderby, fol. 16b.

[4] See p. 143, above.

fr. Andreas de Ballynges sac' et prof' ibidem.
fr. Stephanus de Stouemerchet sac' et prof' ibidem.

Isto anno fuit capitulum generale apud Assisium.[1]

---

fol. 2b. Nomina fratrum defunctorum post capitulum Cantabrigie celebratum in Natiuitate beate Virginis Anno dom. M°CCC°IIII°. Va[cat][2]

fr. J. de Euesham sac' et prof' Couentr'.
fr. Radulphus de Medeburne[3] sac' et prof' Leycestrie.
fr. J. Philip laicus et prof' Glouernie.
fr. Reginaldus de Monkelane sac' et prof' Herford.
fr. Robertus de [G][4] Creton (*sic*) clericus et prof' Bedeford.
fr. Willelmus de Ebuham gard' Dunwici ibidem.
fr. Galfridus de Carleton gard' (?) [*illegible*].
fr. Adam Lufdeford[5] sac' et prof' Grymysby.
fr. W. de Corf[6] sac' et prof' Wyncheles'.
fr. Robertus Seford sac' et prof' Wynton'.
ffr. Ths. Gerom [ ] et prof' Glouern'.
ffr. Willelmus de Berton laicus et prof' Lennie.
ffr. Ths. de Dudlyngton sac' et prof' ibidem.
ffr. Dauid ab Gruff' sac' et prof' Kerd'.
ffr. Ricardus de Scyrbourne sac' et prof' ibidem.
ffr. Alanus de Sutton sac' et prof' Oxon'.
ffr. Johannes de Schyppton' sac' et prof' Sarum.
ffr. Johannes de Gyppeswic sac' et prof' Babewell.
ffr. Robertus de Northwalle sac' et prof' Doncast'.
ffr. Willelmus de Albyrton diaconus et prof' Noui Castri.
ffr. Robertus de Colby sac' et prof' Norwyci.
ffr. Johannes Forster diaconus et prof' apud Lenne.
ffr. Johannes Berme sac' et prof' Cantebrig.

[1] Probably the Chapter of 1334. Chapters were also held at Assisi in 1304, and 1339 or 1340.

[2] The whole page from this point is crossed out.

[3] See p. 144 above. [4] G expuncted. [5] See above p. 144.

[6] Perhaps the Fr. William de Corfe, O.M. of the Convent of Winchester, who was licensed to hear confessions in 1318 and 1322. *Reg. of John de Sandale and Rigaud de Asserio* (Hamp. Rec. Soc.), pp. 85, 508. If this identification could be established, it would exclude 1304 as the date.

ffr. Rogerus Norton sac' et et prof' Lincom.
ffr. Willelmus de Bungeya sac' et prof' Donwic'.
ffr. Madoc Triffos clericus et prof' Lamas'.
ffr. Petrus de Kellawe sac' et prof' Rychemund.
ffr. Galfridus de Brokmarton sac' et prof' London'.
ffr. Johannes de Docygton Gard' Grymmeby.
ffr. Walterus de Dersham laicus et prof' Babbewell.
ffr. Henricus de Wesenham sac' et prof' Canteb[rigie].

ADDENDUM TO THE LIBRARY OF THE GREY FRIARS OF HEREFORD (p. 123).

Since my main notes on the Grey Friars' Library at Hereford were put together, two more items have come to my knowledge,—just not too late to be recorded in this volume. Others, fated to be too late, will doubtless emerge.

(1) The first, of which I owe the details to the kindness of Mr. J. A. Herbert, consists of a note in the Cotton MS. Vespasian A. XIII. The second portion of this volume was written in the first half of cent. XV. by "ffrere Jon Mavns" or "Johannes Mavns," whose name appears on ff. 114^{b}, 118, 123, 130^{b}, 142.

The main contents of this portion are :—

The Historia of Pseudo-Turpin.
Miscellanea.
Apollonius of Tyre.

On f. 115^{b} is the following important note :—

C. 7^{m}.
- Postille super 7^{m} capitula Ewangelii luce valde bone cum prologo, lucas antiocensis. Fuit in diebus Herodis, luc. 1° ewangelium.
- Item trogus pompeius.
- Item vita Alexandri magni valde honesta.
- Item epistola eiusdem ad Aristo[te]lem magistrum suum de situ et mirabilibus indie, de arbore solis et lune.
- Item vita Karoli Regis magni cum aliis notabilibus.

Hec inuenies in libraria fratrum minorum herford, nota bene.

There is also a note (from the Catholicon) on the meaning of the word *epithoma* with reference to Trogus Pompeius.

And under the press-mark in the left-hand margin are the words: " | duos | irales | lex," of which I do not seize the significance.

The note appears to give the contents of a volume in the Hereford library marked C. 7. Probably Vesp. A. XIII. itself, though it seems to have no press-mark of its own, may also have belonged to the Grey Friars.

(2) The other addition is furnished by the Cotton MS. Julius A. XI.

The last portion of this, containing the life of St. Thomas of Canterbury by William Fitzstephen, has at the bottom of the first leaf (f. 116): Vita beati thome archiepiscopi et martiris etc. de communitate fratrum minorum herford.

M. R. J.

INDEX NOMINUM ET LOCORUM.

Abindon, *v.* Will. de.
Adam de Anglia, 136.
— Denton, 128.
— de Harndon, 151.
— de Lincoln, 144, 151.
— Lufdeford, 144, 152.
— de Marisco, 114.
— de S. Martino, 150.
Ægidius *v.* Egidius.
Agnes soror S. Claræ, 28.
Aker, *v.* Tuderus.
Alanus de Sutton (Lond.), 148.
— — — (Oxon.), 152.
— — Walsingham, 149.
Albano, *v.* Rob. de S.
Alberton, Albyrton, *v.* Rob. de, Will. de.
Albertus de Pisa, 6.
Alcuinus, 113, 119.
Alemannia Superior, 106.
Alexander Magnus, 135.
— IV., 20, 21.
— VII., *v.* Ottobuoni.
— Aphrodisius, 136.
— de Gunwordby (?), 151.
— — Halis, 21, 130, 132.
Altemps, Duke Giov. Ang. di, 125, *et seq.*
Alverna, 3, 50, 75, 80, 82, 104, *v.* Joh., de.
Anagnia, 21.
Anchonitana Marchia, 25, 32, 37, 38, 40, 45, 75, 87, 93.
Andreas de Ballynges, 152.
— Bavard, 135.
— de Bevania, 104.
— Tyberii, 104.
— *v.* Johannes Andreas.
Angelis, S. Maria de, *v.* Portiuncula.
Angelus de Clareno, 11.
— socius S. Francisci, 32.
— minister, 105.
— socius ministri, 105.
Anselmus, S., 127, 128, 129.
Antonius de Padua, S., 9, 10, 29, 30, 113: *v.* Gonsalvo de Segovia.
Apprethaugh, Th., 118.
Aquinas, *v.* Thomas.
Arby (?), 134.
Arete, *v.* Reate.
Aretium (Arezzo), 15, 75, 78, 98.
Ariminum (Rimini), 30.
Aristoteles, 31, 135, 136.
Armenzano, *v.* Neapoleo de.
Assewelle, *v.* W. de.
Assisium, 26, 53, 73, 77, 85-6, 104, 106, 143, 152; episcopus, 14, 15, 84, 104; palacium, 96: *v.* Clara, Egidius, Franciscus, Helias, Leo, Rufinus, Silvester, Simon.
Augustinus, S., 127, 128, 131, 132, 133.
Aurioli, *v.* Petrus.
Aylesbirye, *v.* Helias de.
Aymo (de Faversham), 21.
Ayncourt, *v.* J. de.

Babewell, Babwell, 152, 153.
Bacon, *v.* Roger.
Bagnaia (Bagni), 77.
Baldhell (?), 132.
Ballynges, *v.* Andreas de.
Barholt, *v.* Will. de.
Bartholomæus Anglicus, 140.
— minister judicis, 106.
— de Perusio, 105.
— — Pisa, 7, 8, 10, 11.
— — Pisis, 127.
— — S. Concordio, 134.
— — Slole, 151.
Bastia, *v.* Rob. de.
Bateman, W., 133 *n.*
Bavard, *v.* Andreas.
Bbareth, *v.* Will.
Beccharius de Spello, 104.
Beda, 116, 131.
Bedford, 146, 147, 148, 152.
Bek, *v.* J. de.
Belase, *v.* Stephanus.
Bellond, Edm., 134.
Belluno, *v.* Franciscus, de.
Bellus, P., 112.
Bementese, *v.* Matheus.
Benedictus XIV., 125.
— de Aretio, 105.
Berkeroles, *v.* J. de.
Berme, *v.* Joh.
Bernardinus Pauli, 104.
Bernardus, S., 118, 119, 132.

IV

MS. COTTON NERO D. I. *f.* 156.

Bernardus de Bessa, 6.
— — Quinta Valle, 7 *n.*, 25, 32, 48, 49, 72, 108.
Berton, *v.* Will. de.
Bevania, 104.
Beverlacum (Beverley), 149, 151.
Bitonio, *v.* Petrus de, Ugolinus Crispoliti.
Blancus, *v.* Jacobus.
Blida, Blithe, 128.
Boethius, 127.
Bokingham, *v.* J. de.
Bonacursius Ugonis, 104.
Bonagratia, 106.
Bonaventura, S., 3, 6, 10, 16, 21, 121, 133.
Bonicius (72), 75, 76.
Bononia, 25, 49, 59, 106 *n.*, 112, 142, 149.
Bonus Johannes, 78.
Boruffanus, 105.
Botulphum, S. (Boston), 150.
Boyle, James, 116.
Bradwardinus, Th., 129.
Bret, *v.* Johannes.
Bridgewater, 147.
Bristol, 115, 132, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 150.
Brixia (Brescia), 75.
Brokmarton, *v.* Galf. de.
Broya, *v.* J. de.
Brundus Laniafri, 104.
Brunfortium, 11, 34, 36.
Bryslely, *v.* Thomas de.
Bungeya, *v.* Will. de.
Burgium S. Sepulchri, 66, 102.
Burgo, Joh. de., 132.
Burgum Novum, 62.
Burnham, *v.* Will. de.
Bury, *v.* Johannes.
— St. Edmunds, 121, 147.
Byset, Agnes, 114.

Cantebrigia (Cambridge), 115, 124-140, 142, 143, 145, 146, 151, 152, 153.
Cantuaria (Canterbury), 147, 148: *v.* Edmundus, Joh. Pecham.
Capella, *v.* Joh. de.
Cappelade, *v.* J. de.
Cardiff, *v.* Kerdivia.
Carleton, *v.* Galf. de.
Carlisle, *v.* Karliolum.
Carmarthen, *v.* Kermerdinia.
Carmarum, 55.
Carpini, *v.* Joh. de Plano.
Casalicus mons, 24.
Cassiodorus, 132.
Castro, *v.* Hugo de.
Cathani, Cattanei, *v.* Petrus.
Cayl, *v.* Stephanus.
Celano, *v.* Thomas de.
Cervini, Card. Marcello, 125.
Cesarius Arelat., 128.
Cestria (Chester), 150.
Chabbenor, W. de, 119.
Chaundos, 115.
Cheketon, *v.* Clemens de.
Chrysostomus, S., 120, 131.
Cicestria (Chichester), 132, 148 *n.*, 150, *v.* G. de.
Cirencester, Abbey of S. Mary, 121.
Clara, S., 28, 53, 54, 57, 106.
Clara, Clare, *v.* Joh. de.
Clareno, *v.* Angelus de.
Clemens, S., 128.
— V., 20.
— de Cheketon, 149.
Colby, *v.* Ric., Rob. de.
Colcestria (Colchester), 148, 149, 151.
Coleman, *v.* Thomas.
Colevile, *v.* Will de.
Colonna, Card. Ascanio, 125.
Comestor, Petrus, 131.
Coneston, *v.* Will. de.
Conradus de cœli porta, 106.
— — Offida, 10, 30, 32, 45-6, 67-8, 76, 77.
Corfe, *v.* W. de.
Cornwall, 115.
Cotes, *v.* J. de.
Coventria (Coventry), 147, 150, 152.
Cowton, *v.* Rob.
Crescentius, 14.
Creton, *v.* Rob. de.
Curadus Revinaldi, 104.
Curtius, L., 135.

D. custos Perusinus, 105.
Dalderby, ep. Lincoln, 144.
Damianus, S., 28, 68, 69.
Danyel, Damil., Joh. et Anna, 133.
David ab Gruff', 152.
— *v.* Johannes.
Denton, *v.* Adam.
Dersam, Dersham, *v.* Simon de, Walt. de.
Diocletianus, 113.
Docygton, *v.* Johannes de.
Dominicus, S., 56, 63.
— (= Bonitius), 72.
— penitentiarius, 106.
Doncaster, 152.
Donemoue (Dunmow), *v.* Rob. de.
Donewic (Dunwich), 148, 151, 152, 153.
Doninton, *v.* Ric. de.
Dore, 121.
Drokensford, J. de, 146.
Dudlyngton, *v.* Thomas de.
Dunton, *v.* Henr. de.
Dunwich, *v.* Donewic.
Durandus, 129.
Durham, 134.

Eboracum (York), 142, 147, 148, 150, 151.
Ebuham, *v.* Will. de.
Eccleston, Th. de., 120.
Ede, *v.* Johannes.
Edmundum, S. (Bury St. Edmunds), 147, 149.
Edmundus Bellond, 134.
— Marescall, 143, 151.
— (Riche), Archiep. Cant., 5.
Edwardus III., 134.
— de Saundon, 150.
Egidius de Assisio, 28, 29, 46, 105, 108-9, 110.
— Marci, 104.
— Romanus, 130, 133, 136.
Egyptus, 112.
Ekeston, *v.* J. de.
Electus, 7 *n.*
Eleutherius, S., 60.
Elias, *v.* Helias.
Elsted, *v.* Will. de
Ely, *v.* Will. de.
Eugubium (Gubbio), 57-8, 103, 104.
Eusebius, 127.
Evesham, *v.* J. de.

Facinus de Asti, 132.
Falerono, *v.* Jac. de.
Feltri mons, 51.
fflerat (?), *v.* J.
Firmaria (Fermane), Custodia, 33, 36, 37.
Firmo, 32, *v.* Joh. de Alverna.
Flaxley, 121.
Florentia, 15, 99.
Foissete, J., 132.
Foliot, Gilbert, 119, 122.
— John, 118.
Forani silva, 32, locus 45.
Forster, *v.* Johannes.
Fosceton, *v.* W. de.
Fossa Nuova, 9.
Fosted, *v.* J. de.
Francia, 28, 29, 52, 80, 99.
Franciscus de Assisio, S., 1-112 *passim*, 121, 134; provincia S. Francisci, 105.
— — Belluno, 10.
Fredericus II. imperator, 44.
Fringillus, 106.
Fulgineum (Foligno), 104.
Furbisthon, Phil., 126.

G. de Cycestria, 132.
— — Horsford, 136.
Galfridus de Brokmarton, 153.
— — Carleton, 152.
— — Rous, 149.
— — Strumsawe, 147.
— Wytewell, 150.
Galterii, *v.* Johannes.
Gaufridus (Paris), 21.
Gerardinus, 108.
Gerardus de Mutina, 74.
— — Simplinge, 149.
Gernemuta (Yarmouth), 149.
Gerom, *v.* Thomas.
Geyst, *v.* Hugo de.
Gibbe, Will., 131.
Gipewic', Gippewic' (Ipswich), 147, 149, 151: *v.* J. de (*bis.*).
Giraldus Cambrensis, 119, 122.
Glouernia (Gloucester), 121, 145, 148, 150, 152.
Gonsalvo (de Segovia), 6.
Gonset (?), Tuyllet, 129.
Gorham, *v.* Nicholaus.
Gracianus Mathei, potestas Assisii, 106.
Graham (Grantham), 148.
Grantham, *v.* Graham.
Grave, *v.* Joh. de
Gregorius Magnus, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 127, 128, 131, 133.
— IX., 19, 20, 21: *v.* Hugo.
— X., 116.
— Ariminensis, 126.
Greyle (?), 132.
Grimisby, Grymysby (Grimsby), 144, 150, 152, 153.
Grostete, Rob., 136.
Gruff', *v.* David ab.
Gubbio, *v.* Eugubium.
Guido, fr., 105.
— minister Romanus, 106.
Guillelmus, *v.* Willelmus.
Guillermus Romanus, 106.
Gunwordby, *v.* Alex. de.

Haberleye, *v.* Ric. de.
Hales, *v.* Alex. de Halis.
Halesbury, *v.* Ri. de.
Hanibaldus, 129.
Harndon, *v.* Adam de.
Helias (de Assisio) 7, 10, 43-5.
— de Aylesbirye, 151.
Helys, *v.* Henricus.
Hemmynforde, 135.
Henricus III., 114.
— de Dunton, 149.
— Helys, 148.
— — Oliver, 150.
— — Plumstede, 148.
— — Sotton, 148.
— Stokton, 126.
— de Sutton, 148, *n.*
— — Thadon, 150.
— War e, 150.
— de Wesenham, 153.
Herberd, *v.* Willelmus.
Hereford, 114-123, 134, 152 and Addenda: *v.* J. de.

Hert, *v.* Will. le.
Hertepol (Hartlepool), *v.* Ric. de.
Herun, *v.* Thomas de.
Heytesbury, W., 140.
Hildebert, 117, 119.
Holkote, *v.* Rob.
Honorius III., 99.
Horsford, *v.* G. de.
Hostiensis, *v.* Gregorius IX., Hugo, Hugolinus.
Hueber, F., 8.
Hugo de Castro, 151.
— — Folicto, 118.
— — Geyst, 147.
— episc. Hostiensis (Greg. IX.), 31, 56, 61, 99.
— de Lassy, 151.
— — S. Caro, 126, 127.
— *v.* S. Victore, 131.
Hugolinus Hostiensis, *v.* Hugo, Greg. IX.
— de Monte S. Mariæ, 11, 36, 39, 51.
Humilis, fr., 10, 33, 34.
Hunderton, mag., 117.
Hunstantone, *v.* Rob. de.
Huntingford, Alienora de, 128.
Huntyngdon, *v.* Michael de.
Hunton, *v.* Simon de.

Innocentius III., 18.
— IV., 21.
— V., 106 *n.*
— VII., 10.
Ipswich, *v.* Gippewic'.
Iteramnis, 64.
Isaias, 116.
Isidorus, 118, 131.
Ivelcester (Ilchester), 121-2.
Ivo Carnotensis, 119.

J. de Ayncourt, 151.
— — Bek, 148.
— — Berkeroles, 150.
— — Bokingham, 148.
— — Broya (?), 117.
— — Cappelade, 150.
— — Cotes, 149.
— — la Dale, 147.
— — Ekeston, 150.
— — Evesham, 152.
— fflerat (?), 150.
— de Fosted, 151.
— — Gippewic, 149.
— — Hereford, 149.
— gardianus de Hereford, 114.
— Lyninge, 150.
— de Massingham, 151.
— Meynerber, 150.
— de Middleton, 147.
— — Notingham, 147.
— Philip, 152.
— de Rokele, 149.
J. de Sakes, 151.
— — Salesbir, 148.
— — Stanes, 150.
— — Trandeston, 148.
— — Wyteby, 150.
Jacoba de Septem Soliis, 55, 81, 82, 108.
Jacobus Blancus, 112, 121.
— de Falerono, 33.
— fr., 88.
— minister judicis, 106.
— de Massa, 10, 33, 35, 46, 109.
— de Perusio, 105.
— Reatinus, 91.
— S. (Compostella), 48.
— sacerdos Bononie, 112.
— de Viterbio, 130.
Jeronimus, S., 112, 121.
— (?), 104.
Johannes XXII, 20.
— XXIII, 10.
— de Alverna, 32, 33, 36, 37.
— Andreas, 113.
— ord. S. Augustini, 130.
— Baptista, 56.
— Berme, 152.
— Bret, 149.
— de Burgo, 132.
— Bury, 133.
— de Capella, 8, 48.
— — Clara, 130, 131, 139.
— Damascenus, 140.
— David, 115.
— de Decygton, 153.
— Dominici, 129.
— Ede, 115.
— Evangelista, 45-46, 56.
— de Firmo, *v.* Joh. de Alverna.
— Forster, 152.
— Galterii, 104.
— de Gippwico, 152.
— — Grave, 148.
— Ledbury, 117.
— Mendham, 129.
— de Parma, 106.
— — Pecham, 10, 21, 130.
— — Penna, 37-40.
— Petri Tubalducii, 104.
— de Plano Carpini, 6.
— plenus amoris (Fulleylove ?), 128.
— Rodindon, 140.
— de Rupella, 21, 118.
— rusticus. 66.
— de Schypton, 152.
— socius Egidii, 46.
— de Treng, 148.
— Went, 114.
— Winter, 148.
— de Wynch, 127.
Josephus, 117.
Julianus Pomerius, 126.
Juniperus, 46.

Karliolum (Carlisle), 150.
Keington, *v.* Reginald. de.
Kellawe, *v.* Petrus de.
Kenenardus, 150.
Keneton, 148 *n.*
Kerdivia (Cardiff), 148, 150, 152.
Kermerdinia (Carmarthen), 148, 150.
Kyllynworth, Edw., 134.
Kyneburge, 127.
Kyneswithe, 127.
Kytlingburie, *v.* Will. de.

Lacy, *v.* Simon.
Lamasia (Llanfaes), 150, 153.
Laniafri, *v.* Brundus.
Lassy, *v.* Hugo de.
Lateranum, 20.
Laurence of Beauvais, 80 *n.*
Laurentius de Ourley (?), 128.
— — Padua, 10.
— — S. Agnete, 112.
— Reatinus, 9, 10, 70, 113.
— de tertio ordine, 112.
Ledbury, *v.* Johannes.
Leicester, Leycestre, 145, 147, 152: *v.* Willelmus.
Lenne (Lynn), 114, 142, 147, 148, 149, 151, 152.
Leo de Assisio, 7, 13, 16, 27, 31, 32, 41, 50, 65, 74, 75, 76, 77, 79-80, 105, 108.
Leueringtone, *v.* Thomas de.
Lewesia (Lewes), 148, 149.
Leyr', *v.* Rob. de.
Lincoln, 131, 133, 138, 141, 144, 145, 146, 147, 150, 151, 153: *v.* Adam de.
Lindisfarne, 134.
Llanfaes, *v.* Lamasia.
Lodovicus rex Francie, 28, 29: *v.* Ludowicus.
Lombardia, 99.
London, 7, 135, 137, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 153.
Lucidus.
Ludeford, Lufdeford, *v.* Adam de.
Ludham, Joh. Will. (?), 133.
Ludowicus Bellomonte, 134: *v.* Lodovicus.
Lugdunum, 21, 142.
Luton, 129.
Lyncoln, *v.* Lincoln.
Lyninge, *v.* J.
Lynn, *v.* Lenne.
Lyons, *v.* Lugdunum.
Lyra, *v.* Nic. de.

Macrobius, 112.
Madoc Triffos, 153.
Malumshull, 119.
Manerbir (Manorbier), *v.* Thomas de.
Map, Walter, 120.
Marcella, 4 *n.*, 5, 6.
Marcellinus papa, 113.
Marcellus II., 125.
Marchia *v.* Anchonitana, Trevisina, Richerius de.
Marcus de Montino, 46.
Marshal, Marescall, *v.* Edmundus Marescall.
Martha, 5 *n.*
Martino, *v.* Adam de Sancto, W. de Sancto.
Massa, *v.* Jac. de.
Masseus, 28, 32, 51, 52 (74).
Massingham, *v.* J. de.
Matheus, Bementese, 104.
— fr. (= Masseus ?), 74.
— de Monte Rubiano, 39, 40.
Matthew Paris, 1-5.
Medeburne, *v.* Radulfus.
Mendham, Joh., 129.
Meoulis, *v.* Robertus de.
Mereduke, Owen, 115.
Meynerber (Manorbier), *v.* J.
Michael Bernardi, 7.
— de Huntingdon, 151.
— Palæologus, 106 *n.*
— de Stourton, 149.
Molianum, 33.
Monaldus, 106.
Monkelane, *v.* Reginaldus.
Mons Pessulanus (Montpellier), 110.
Montemelino, de, 104.
Monticulo, *v.* Petrus de.
Montino, *v.* Marcus de.
Morys, Will., 126, 136, 139.
Moyses, 76.
Multon, *v.* Rogerus de.
Muskam, *v.* Nicholaus, de.
Mutina, 74, *v.* Gerardus de.

Nabuchodonosor, 22.
Neapoleo de Armenzano, 104.
— — Fulgineo, 104.
Neele (Walter), 130.
Nekson, Joh., 131.
Nellzeye (?), 127.
Netteltone, *v.* Will. de.
Newcastle-on-Tyne, *v.* Novum Castrum.
Newark, *v.* Rob. de.
Newlinus, 150.
Nicholaus III., 19.
— Gorham, 128, 131, 134.
— de Lyra, 133.
— de Muskam, 151.
— — Okam, 133-134.
— — Ramesey, 131.
— Triveth, 121, 133.
— de Waleshal, 149.
Norhamton (Northampton), 144, 147, 148, 149.
Northwalle, *v.* Robertus de.

Norton *v.* Rogerus.
Norwicum (Norwich), 147, 151, 152.
Nottingham, 143, 146, 149.
Novum Castrum (Newcastle), 142, 143, 150, 152.
Nucerinus episc., 104.

Octavianus, 106.
Octo, 106.
Offida, *v.* Conradus de.
Okam, *v.* Nic. de, Will. de.
Oliver, *v.* Henr. de.
Oliverus de ista (?) Nellzeye (?), 127.
Olivi, *v.* Petrus Joh.
Orlandus, 51.
Ortulana, 28.
Ottobuoni, Cardinal, 124 *et seq.*
Oxonia (Oxford), 114, 121, 128, 133, 140, 142, 145, 146, 147, 151, 152.

Pacificus, fr., 10, 33, 34, 75, 93.
Padua, *v.* Antonius, Laurentius.
Pakenham, 131.
Palehurst, 127.
Palmer, *v.* Thomas le.
Parisius, 21, 128.
Paris, Matthew, 1-5.
Paulinus Puteolanus, 7, 13.
Paulus apothecarius, 112.
Pecham, *v.* Joh. de.
Pembridge, Sir W., Sir Ric., 115.
Penna, 40, *v.* Joh. de.
Peregrinus, 25.
Perusium, 29, 49, 50, 56, 104, 105, 108.
Petro, *v.* Ric. de S.
Petrus Aurioli, 112-3.
— de Avernia, 130.
— Bernardonis, 26.
— de Bitonio, 104.
— Cathani, 7 *n.*, 74, 88.
— Comestor, 131.
— Johannis Olivi, 10, 22.
— de Kellawe, 153.
— Lombardus, 120, 129, 130.
— de Monticulo, 45-46.
— — Riga, 134.
— — Rowell, 150.
— Selvarii, 104.
Phelippus, Phelippot, Jo., 119.
Philip, *v.* J.
Philippus, 37, 38.
— minister Tuscie, 107.
Phillipps, Sir Thomas, 9.
Pisa, *v.* Albertus de, Bartholomeus de.
Pikworth, *v.* Will.
Plumstede, *v.* Hen. de.
Portiuncula (S. Maria de Angelis), 7, 14, 22, 23, 50, 56, 61, 66, 68, 73, 74, 76, 77, 79, 85, 86-7, 88, 95, 97, 100, 105, 106
Pounghuyle, W., 118.
Pozzuoli, *v.* Paulinus Puteol.
Preston, 150.
Prosper, S., 126.
Provincia (Province), 38; *v.* Rogerius de.

Quinta Valle, *v.* Bernardus de.

Rachanetum, 38.
Rading (Reading), 142, 147, 148, 149, 151.
Radnor, *v.* Thomas.
Radulfus de Leicestria, 149.
— — Medeburne, 144, 152.
— — Pakenham, 131.
Ramesey, *v.* Nicholaus de.
Ranerii, Mons, 75.
Raveningham, *v.* Walterus.
Ravenna, 112, 150.
Raverser, *v.* Ric. de.
Raymundus, confessor Rogerii, 110.
Raynaldus (Rynaldus).
Raynerius ortolanus, 100.
Reading *v.* Rading.
Reate, 16, 57, 60, 91, 94; *v.* Laurentius.
Recundii, S. (= Verecundii), 103.
Reginaldus de Keington, 148.
— — Monkelane, 152.
Repys, *v.* Ric. de.
Ricardus, Colby, 128 *n.*
— de Doninton, 148.
— — Haberley, 150.
— — Halesbury, 134.
— — Hertepol, 150.
— — Media Villa, 131, 134, 135.
— — Ravenser, 151.
— — Repys, 151.
— — Sancto Petro, 148.
— — Sarum, 150.
— — Schrbourne, 152.
— — Waneting, 148.
Richemund, 148, 153.
Richerius de Marchia, 25, 59.
Rieti, *v.* Reate, Laurentius.
Rivo Torto, 84 *n.*[2]
Robertus de Alberton, 151.
— — Bastia, 21.
— — Colby, 152.
— — Cowton, 135.
— — Creton, 152.
— — Dunmoue, 149.
— Holkote, 126, 131, 132, 133.
— de Hunstantone, 149.
— — Leyr (?), 149.
— — Meoulis, 147.
— — Newark, 149.
— — Northwalla, 152.
— — S. Albano, 148.
— — Sarum, 150.
— Seford, 152.
— de Sutton, 148.

Roccambucii, Rocca Bricci, 101.
Rodindon, Joh., 140.
Roger Bacon, 120, 123.
— of Wendover, 1, 2, 4.
Rogerius de Provincia, 16-17, 109-110.
Rogerus de Multon, 148.
— Norton, 153.
— de Turneye, 147.
Rokele, *v.* J. de.
Roma, 1, 63, 151; curia Romana, 99; Romanus minister, 106; lector, 112.
Romania, 90, 92.
Romanus, *v.* Egidius, Guillermus, Guido, Jacoba de Septem Soliis, Jacobus Blancus.
Rous, *v.* Galf. de.
Rowell, *v.* Petrus de.
Rubiano, *v.* Matheus de Monte.
Rufinus, 26, 27, 74, 108.
— S., 128.
Rupella, *v.* Joh. de.
Russel, *v.* W.
Rycherius, *v.* Richerius.
Rygaldus, 21.
Ryngstede, Th., 132.

Sakes, *v.* J. de.
Salfford, 121.
Salisbury, Salesbir', Sarum (*q.v.*), 128, 131, 133, 147: *v.* J. de, Rob. de.
Salop (Shrewsbury), 129.
Sandale, ep. Winton., 148 *n.*
Sandy, Joh., 127.
Saraceni, 24, 64, 92.
Sardinia, 24.
Sarum (Salisbury, *q.v.*), 152: *v.* Ric. de, Rob. de, Walt. de.
Saundon, *v.* Edwardus.
Saxonia, 6.
Scardeburg (Scarborough), 149.
Scetery (?) Hibernensis (?), 134.
Schyppton, *v.* Joh., W. de.
Scyrbourne, *v.* Ric. de.
Seford, *v.* Robertus.
Sefoul, *v.* Will. de.
Segovia, 6.
Selvarii, *v.* Petrus.
Sena (Siena), Senensis, 23, 62.
Septem Soliis, *v.* Jacoba de.
Seraph, 2, 3, 83.
Severinus, S., 35, 93 *n.*
Sicilia, 44, 45.
Silvester, 7 *n.*, 15, 54, 74, 98-9.
Simon de Assisio, 10, 34-6.
— — Dersam, 151.
— — Hunton, 128.
— — Lacy, 135.
— — de Twiford, 144 *n.*, 148.
Simplinge, *v.* Germanus de.
Sirleto, Card., 125 *et seq.*
Slole, *v.* Barthol. de.
Soldanus, 23.
Sotton, *v.* Henricus de, Sutton.
Southampton, 145 *n.*
Spello, *v.* Beccharius de.
Spelman, Henry, 118.
Spoletana Vallis, 2, 52, 100; episcopus, 104.
Spytor, Th., 127.
Stamford, 145, 146, 151.
Stanes, *v.* J. de.
Stephanus de Belase, 114.
— Cayl, 151.
— de Stouemerchet, 152.
Stokton, Henr., 126.
Stouemerchet, 152.
Stourton, *v.* Michael de.
Stowyxlaye, 136.
Strumsawe, *v.* Galf. de.
Stures, *v.* Will. de.
Suffianum, 33, 34, 40.
Supolinus Ugholini, 104.
Surianum, 19.
Sutton, *v.* Alan., Henr., Rob., Thomas de.
Swarby, 127.

Tadecaster, *v.* Tho. de.
Tappe, Reg. et Joh., 135.
Tapton, Joh., 129.
Terne, *v.* Thomas.
Terra Laboris, 101.
Terra Sancta, 105.
Thadon, *v.* Henr. de.
Thomas Aquinas, 129, 130, 131, 134.
Thomas de Bryslely, 151.
— — Celano, 2, 3, 14-16.
— Coleman, 148.
— de Dudlington, 152.
— Gerom, 152.
— de Herun, 148.
— Leveringtone, 149.
— Manerbir, 148.
— le Palmer, 147.
— Radnor, 115, 132.
— Ryngstede, 132.
— de Sutton, 135.
— — Tadecaster, 150.
— Terne, 149.
— de Trowe, 133.
— Trumpyton, 132.
Tibba of Peterborough, 127.
Trandeston, *v.* J. de.
Trenge, *v.* Joh. de.
Trevisina Marchia, 24, 99.
Triffos, *v.* Madoc.
Triveth, *v.* Nic.
Trowe (?), *v.* Thomas de.
Trumpington, *v.* Thomas Trumpyton.
Tubalducius, 104.
Tuderus Aker, 150.
Tudertinus episc., 104.

Turneye, *v.* Rogerus de.
Tuscia, 99, 107.
Twiford, *v.* Simon de.

Ugolinus Crispoliti de Bitonio, 104: *v.* Hugo, Hugolinus.
Umfreville, Edm., 118.
Viterbo, *v.* Jac.

Valentinus, 7 *n.*
Venetiæ, 9, 99.
Verecundius, S., 103.
Vienna (Vienne), 20.

W. de Assewelle, 147.
— — Corfe, 144, 152.
— — Fosceton, 149.
— le Hert, 150.
— Russel, 149.
— de S. Albano, 149.
— — S. Martino, 127.
— — Schyppton, 119.
Waleden, *v.* Will. de.
Waleshal, *v.* Nic. de.
Wallwyn, Ric., 117.
Walsingham, *v.* Alan de.
Walterus de Dersam, 153.
— lector Hereford, 114.
— magister, 126.
— Map, 120.
— de Raveningham, 114.
— — Sarum, 146.
— — Weor, 132.
— — Yarwell, 150.
Waneting, *v.* Ric. de.
Warde, *v.* Henricus.
Wenaston, 128.
Wendover, *v.* Roger of.
Wenefreda, S., 134.
Went, *v.* Johannes.
Weor, *v.* Walterus.
Werneshelle, 134.
Wesenham, *v.* Henr. de.
Weyvile, *v.* Willelmus.
Wigmore, 121.
Wigornia (Worcester), 142, 143, 145, 149.
Willelmus de Abindon, 152.
Willelmus de Albyrton, 152.
— Anglicus, 1, 4-8, 74.
— de Barholt, 150.
— bbareth, 150.
— — Berton, 152.
— — Bungey, 153.
— — Burnham, 148.
— — Colevile, 148.
— — Coneston, 150.
— — Ebuham, 152.
— Elsted, 151.
— de Ely, 148.
— Herberd, Herebert, 114, 117, 120.
— de Heytesburia, 140.
— de Ivelcestria, 121.
— — Kytlingburie, 150.
— — Leicestria, 114.
— — Montibus, 118.
— — Netteltone, 150.
— Morys, 126, 136, 139.
— de Okam, 136, 149.
— Picworth, 134, 135.
— Sefoul, 151.
— de Stures, 149.
— — Waleden, 148.
— Weyvile, 147.
— de yx. . . (?), 128.
William of England, *v.* Willelmus Anglicus.
Winchelsea, 144, 148, 152.
Winchester, *v.* Wintonia.
Winter, *v.* Johannes.
Wintonia (Winchester), 133, 144, 149, 150, 152.
Wisbech, Wysebech, 131.
Worcester, *v.* Wigornia.
Wygerius, 145 *n.*
Wynch, *v.* Joh. de.
Wyncheles, *v.* Winchelsea.
Wyteby, *v.* J. de.
Wytewelle, *v.* Galf.

Yarmouth, *v.* Gernemuta.
Yarwelle, *v.* Walt. de.
York, *v.* Eboracum.
Yx . . . (?), 128.

Zalfanus, fr., 106.

British Society of Franciscan Studies.

PUBLICATIONS.

Vol. I. Liber exemplorum ad usum prædicantium sæculo xiii compositus a quodam Fratre Minore Anglico de Provincia Hiberniæ, secundum codicem Dunelmensem editus per A. G. Little, 1908.

Vol. II. Fratris Johannis Pecham, quondam Archiapiscopi Cantuariensis, Tractatus tres de Paupertate, cum Bibliographia, ediderunt C. L. Kingsford, A. G. Little, F. Toco, 1910.

Vol. III. Fratris Rogeri Bacon, Compendium Studii Theologiæ, edidit H. Rashdall, una cum Appendice de Operibus Rogeri Bacon, edita per A. G. Little, 1911.

Vol. IV. Part of the Opus Tertium of Roger Bacon, including a fragment now printed for the first time. Edited by A. G. Little, 1912.

Vol. V. Collectanea Franciscana I. Ediderunt A. G. Little, M. R. James, H. M. Bannister, 1914.

Extra Series. Vol. I. Franciscan Essays, by Paul Sabatier and others (Father Cuthbert, O.S.F.C., Father Paschal Robinson, O.S.F., Edmund G. Gardner, A. G. Little, Evelyn Underhill, E. Gurney Salter), 1912.

In preparation.

The Register of the Grey Friars of London, edited by C. L. Kingsford. (*Ready for press.*)

Collectanea Hiberno-Minoritica. Notes and documents relating to the history of the Franciscans of Ireland. By the late Rev. Father Fitzmaurice, O.S.F.

Roger Bacon's Medical Works, edited by E. T. Withington and A. G. Little.

Volumes are supplied to members only.

Subscription 10*s.* 6*d. a year.*

SECRETARY AND TREASURER :—

PAUL DESCOURS,

65 Deauville Road,

Clapham Park, London, S.W.

WELLESLEY COLLEGE LIBRARY
3 5002 03211 1861

BX 3601 .B7 5

Collectanea Franciscana